

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra psychologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

ŠIKANÁ U DĚTÍ S NADVÁHOU A OBEZITOU

**Vybrané psychosociální aspekty nadváhy a obezity ve vztahu k šikaně se
zaměřením na žáky druhého stupně základních škol**

**BULLYING CONCERN OVERWEIGHT AND OBESE
CHILDREN**

**Selected psychosocial aspects of overweight and obesity in relation to
bullying focused on secondary school children**

Autor: Zuzana Novotná
Vedoucí práce: Doc. PhDr. Slávka Fraňková, Dr.Sc.

Praha 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Šikana u dětí s nadváhou a obezitou“ zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 20.7.2008

Zuzana Novotná .....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především své vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Slávce Fraňkové, Dr.Sc. za její neocenitelnou podporu, trpělivost a pomoc při zpracovávání diplomového úkolu. Dále bych ráda poděkovala paní Malichové z léčebny ve Svatém Petru, primárce Vašíčkové a jejímu zdravotnickému týmu z Léčebny Dr. Filipa v Poděbradech a rovněž vedení základních škol za jejich vstřícnost a spolupráci při organizaci a provádění sběru dat.

OBSAH

ÚVOD.....	3
I TEORETICKÁ ČÁST.....	5
1 ŠKOLNÍ ŠIKANA	5
1.1 Vymezení pojmu školní šikany	5
1.2 Projevy školní šikany	6
1.3 Příčiny školní šikany	8
1.4 Podmínky vzniku šikany	9
1.4.1 Agresor	9
1.4.2 Oběť	11
1.4.3 Skupina a její sociální klima	12
1.5 Vývoj školní šikany.....	13
1.6 Psychické, sociální a zdravotní následky školního šikanování.....	14
1.6.1 Záškoláctví	15
1.6.2 Deprese	15
1.6.3 Sebehodnocení	16
2 OBEZITA A NADVÁHA V DĚTSTVÍ A DOSPÍVÁNÍ	17
2.1 Vymezení pojmu obezita	18
2.2 Příčiny a typy obezity v dětském věku	18
2.3.1 Antropometrické ukazatele	20
2.3.2 Indexy charakterizující proporcionalitu těla	20
2.3.3 Index tělesné hmotnosti (BMI)	21
2.4 Zdravotní rizika a důsledky nadváhy a obezity.....	23
2.5 Psychologické a psychosociální aspekty obezity u dětí a dospívajících.....	24
2.5.1 Vztah k tělesné aktivitě dětí a dospívajících s nadváhou a obezitou	25
2.5.2 Tělesné sebepojetí u obézních dětí a dospívajících.....	26
2.5.3 Sebehodnocení, sebeúcta obézních dětí a dospívajících	27
2.5.4 Kvalita života obézních dětí a dospívajících.....	29
2.5.5 Poruchy chování u obézních dětí a dospívajících	29
2.5.6 Deprese u dětí a dospívajících s nadváhou a obezitou.....	30
2.5.7 Interpersonální vztahy obézních dětí a dospívajících	32
8.1.4 Šikana dětí a dospívajících s nadváhou a obezitou	35
3 SHRUTÍ SPOLEČNÝCH PSYCHOSOCIÁLNÍCH ASPEKTŮ ŠIKANY A OBEZITY U DĚTÍ A DOSPÍVAJÍCÍCH.....	37
II VÝZKUMNÁ ČÁST.....	40
4 ÚVOD K VÝZKUMNÉ ČÁSTI	40

5	VÝZKUMNÉ CÍLE A HYPOTÉZY	41
6	METODOLOGIE VÝZKUMU A UŽITÉ METODY SBĚRU DAT.....	42
6.1	<i>Informace o průběhu výzkumu.....</i>	42
6.2	<i>Metody sběru dat, výzkumné nástroje .....</i>	43
6.2.1	Body Mass Index	43
6.2.2	Depistážní dotazník šikanování (BULL)	44
6.2.3	PAQ – škála sebehodnocení dítěte.....	45
6.2.4	Dotazník sociální akceptace (DSA)	47
6.2.5	Sebeposuzovací škála depresivity pro děti (CDI)	48
6.3	<i>Sledované proměnné .....</i>	49
6.4	<i>Metody zpracování a statistické analýzy dat .....</i>	50
7	VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	51
7.1	<i>Získávání vzorku a kritéria výběru.....</i>	51
7.2	<i>Popis vzorku .....</i>	52
8	ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	53
8.1	<i>Analýza výsledků depistážního dotazníku (BULL) zaměřená na vztah školní šikany a hmotnosti, srovnání výběrových souborů vs H a vs N.....</i>	54
8.1.1	Zkušenost s rolí oběti šikany.....	54
8.1.2	Zkušenost s rolí agresora šikany	63
8.1.3	Projevy šikany z pohledu oběti	64
8.1.4	Shrnutí výsledků a interpretace.....	68
8.2	<i>Analýza a interpretace sledovaných psychosociálních charakteristik ve vztahu k obětem šikany, srovnání souboru s nadváhou a obezitou a kontrolní skupinou.....</i>	71
8.2.1	Závislost (nezralost).....	71
8.2.2	Emoční labilita	76
8.2.3	Deprese a depresivní ladění	79
8.2.4	Sebehodnocení	82
8.2.5	Hodnocení sociální akceptace ve vztahu ke školní třídě.....	85
8.2.6	Shrnutí výsledků a interpretace.....	89
9	DISKUZE.....	90
	ZÁVĚR	95
	SHRUTÍ	96
	SUMMARY	96
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ	97
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	104
	SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	105

„There is no doubt that obesity is an undesirable state of existence for a child. It is even more undesirable for an adolescent, for whom even mild degrees of overweight may act as a damaging barrier in a society obsessed with slimness.“

Hilde Bruche, 1975¹

Úvod

Téma šikana u obézních dětí jsem si vybrala především pro jeho aktuálnost a závažnost. Přibývání otlýlých v dětské populaci není problémem jen České republiky, ale hovoří se o něm celosvětově. Vedle známých zdravotních rizik, však nadváha a obezita u dětí s sebou přináší i nejrůznější psychosociální obtíže, kterým dítě musí čelit. Stigmatizace, diskriminace, šikana jsou pojmy, které zahraniční vědci dávají velmi často do souvislosti s nadváhou a obezitou.

Období puberty z hlediska šikany a nadměrné hmotnosti se jeví jako velmi rizikový věk. Děti začínají být více kritické, nejen k sobě, ale i k okolí. Konformita se skupinou je důležitá, odchylky nežádoucí. Rovněž vzhled a fyzická atraktivita začínají nabývat na důležitosti. Nadměrná hmotnost dospívajícího jedince může handicapovat a to nejen z hlediska fyzické kondice ve srovnání s vrstevníky, ale i ve smyslu dosažení standardů pro krásu a atraktivitu v pojetí západní společnosti. Nadváha či obezita se tak stává faktorem, který jedince odlišuje a tím i vyřazuje ze skupiny vrstevníků. Odmítnutí jedince skupinou je jedním z faktorů pro vznik šikany.

Současný stav poznání této problematiky není ještě takový, aby mohly být vyvozovány jednotné, obecně platné závěry. Je nutné psychologické a sociální aspekty vztahu dětské šikany a nadváhy studovat i vzhledem k sociálně-kulturnímu kontextu a brát v úvahu možné regionální odlišnosti. V České republice zatím neproběhla žádná studie, která by se zabývala touto problematikou. Z tohoto důvodu vychází tato práce především ze zahraničních zkušeností a je první sondou do tohoto problému u nás.

Hlavním cílem této práce bylo prostudovat vztah mezi nadváhou či obezitou dítěte a šikanou na vybraném vzorku českých žáků druhého stupně základních škol. Zjistit, zda

---

¹ dle Strauss, Pollack, 2003, s. 746.

tento vztah existuje i v našem kulturním prostředí a zaměřit se na případná specifika tohoto vztahu ve vztahu k zvýšené hmotnosti. Dalším úkolem bylo zaměřit se na psychosociální charakteristiky obětí šikany ve vztahu k nadváze či obezitě. Zde jsme se soustředili na oblast sebehodnocení dětí, emoční labilitu, sociální závislost, depresivní symptomatiku a subjektivní hodnocení dítěte sociální akceptace v třídním kolektivu.

Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. V teoretické části jsem se pokusila o zmapování problematiky z hlediska současného vědění ke zkoumané problematice.

První kapitola teoretické části se zabývá problematikou dětské šikany. Podkapitoly 1.1 – 1.3 jsou věnovány vymezení pojmu šikany, jejím projevům a příčinám. Podkapitola 1.4 pojednává o podmínkách, které musí být splněny pro vznik šikany a zachycuje rovněž psychosociální charakteristiky agresora a oběti. Na to navazuje kapitola 1.5, která popisuje jednotlivá stadia vývoje šikany. Kapitola 1.6 podává stručný přehled možných psychosociálních a zdravotních důsledků šikanování a podrobněji pojednává o několika vybraných.

Ve druhé kapitole se zaměřuji na problematiku dětské nadváhy a obezity. Podkapitoly 2.1 – 2.2 vymezují pojem a příčiny nadváhy a obezity v dětském věku. V podkapitole 2.3 je uveden přehled možných prostředků určování a měření stupně nadváhy a obezity. Podkapitoly 2.4 a 2.5 se zabývají zdravotními a psychosociálními dopady nadváhy a obezity na děti a dospívající z hlediska současného výzkumného poznání.

V poslední teoretické kapitole se snažím o souhrnné propojení společných psychosociálních charakteristik z pohledu problematiky šikany a nadměrné hmotnosti u dětí a dospívajících.

Druhá část práce je empirická. Představím v ní vlastní výzkumný projekt. Kapitoly empirické části budou věnovány výzkumným cílům, metodologii a metodám výzkumu, analýze dat a jejich interpretaci, hodnocení splnění výzkumného cíle a diskuzi.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Školní šikana

Výraz šikana, šikanování má svůj původ ve francouzském jazyce. „Chicané“ je francouzským výrazem pro „pronásledovaný, trápený“. Šturma (2001, s.5) uvádí „...setkáváme se s ním již v 15. století u básníka Villona, ...v podobě tvaru „chicaneur“ jízlivě se vysmívat i podvádět při hře...“.

Šikana je součástí školní kultury již po dlouhou dobu, přesto nebyl proveden žádný výzkum na toto téma až do 70. let, kdy nezávisle na sobě ve stejném roce byly publikovány dvě studie od Lowensteina a Olweuse (1978 dle Thompson, Arora, Sharp, 2002; Kolář, 2005a). Především práce profesora Olweuse vyvolaly zájem vědců i z jiných států (Kolář, 2004a). Větší část výzkumníků od tohoto tématu na počátku odrazovaly problémy s vymezením definice, nemožnost použít experiment a citlivost tématu pro školství, které jej nechtělo uznat z obav o svůj image. Až na přelomu 80. a 90. let se objevilo ve světě velké množství výzkumných studií na téma šikanování (Thompson, Arora, Sharp, 2002).

Situace v ČR byla obdobná světovému vývoji. První odborné články vyšly v roce 1985 a téma se dostalo do médií. V roce 1990 byl vydán metodický materiál „Fenomén šikanování u dětí a mládeže“ a v následujících deseti letech se uskutečnilo několik výzkumů - lokálních i regionálních (Štěchová, 1992 dle Kolář 2004a; Říčan, 1994 dle Kolář 2004a; Havlínová, Kolář, 1994 dle Kolář, 2004a), které potvrdily epidemiologický výskyt šikany na našich školách (Kolář, 2004a). Výsledky celonárodního výzkumu šikanování na ZŠ, který proběhl v roce 2001, ukázaly, že je šikanováno přibližně 41% žáků (Havlínová, Kolář, 2001 dle Kolář, 2004b).

1.1 Vymezení pojmu školní šikany

V současnosti neexistuje jednotná definice šikany. Podle Vaníčkové (2002) je šikana projev chování, které postihuje sociální vztahy mezi lidmi. Často bývá plánovaná. Šikana je chápána jako nemoc a nebezpečný sociálně patologický jev. Při šikanování dochází k omezování osobní svobody, svobody rozhodování a ke snižování lidské důstojnosti. Může docházet i k projevům fyzického násilí (ubližování na zdraví, poškozování majetku apod.).

Vždy se jedná o asymetrické agresivní chování. To znamená, že o šikaně mluvíme pouze tehdy, je-li oběť z jakéhokoli důvodu bezbranná (Vaníčková, 2002; Lovasová, 2005).

Definice šikany podle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) (2000 dle Lovasová, 2005, s.6):

„Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí, jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.“

Jako problematické se jeví výpovědi o jednorázových zážitcích ubližování, které oběti subjektivně za šikanu považují. Podle některých názorů odborníků lze za šikanu označit pouze opakované ubližování. V řadě definic však není toto tvrzení až tak jednoznačně prezentováno. Vlastní vymezení šikany z hlediska jejího opakování bývají doprovázena výrazy jako „obvykle“ a „zpravidla“. O názor na tento problém byl požádán v osobním rozhovoru i PhDr. Kolář (viz Příloha č.5). Ten uvedl, že mohou nastat situace, kdy agresorovi k dosažení uspokojení stačí pouze jednorázová manifestace přímého násilí. Pokud oběť vyjadřuje vůči agresorovi podřazenost a strach při jakémkoli dalším setkání, není pak pro agresora nutné přímé násilí znovu opakovat.

Šikana je fenomén, pro který je typické, že probíhá skrytě (Kolář, 2005a). K projevům šikany dochází velmi často na vrstevnické úrovni, ale rovněž existují případy, kdy se vůči dítěti šikany dopouští dospělý (Šturma, 2001). Pro účely této práce se dále budeme věnovat pouze šikaně ve vrstevnických skupinách se zaměřením na školní prostředí.

1.2 Projevy školní šikany

Šikana má celou řadu projevů, které mohou být velmi rozmanité a proměnlivé (Šturma, 2001). Rozlišovat ji můžeme podle různých kritérií. Šikanování může být namířeno proti jedinci, ale i proti celé skupině. Dalším kritériem je „viditelnost šikany“, podle kterého ji

můžeme dělit na zjevnou a skrytou. Bendl (2003) doporučuje dělení podle formy útoku (verbální, fyzické aj.).

Znaky pro členění vnějších projevů šikanování (Juráčková, 2004; Kolář, 2005b):

- verbální přímé a nepřímé,
- fyzické přímé a nepřímé,
- aktivní a pasivní.

Kombinací těchto dimenzí vznikne 8 druhů šikanování, které jsou uvedeny v Tab.č.1.

Tab.č.1: Klasifikace typů šikanování - 8 druhů šikanování (Kolář, 2005b, s.27)

Osm druhů šikanování	KLASIFIKACE TYPŮ ŠIKANOVÁNÍ
	Příklady projevů
Fyzické přímé aktivní	škracení, kopání, fackování
Fyzické aktivní nepřímé	ničení věcí; oběti ubližuje někdo jiný na základě příkazu agresora
Fyzické pasivní přímé	fyzické bránění oběti v dosahování cílů (např. jí brání, aby si sedla do lavice)
Fyzicky pasivní nepřímé	odmítnutí splnění požadavku (např. agresor nepustí oběť na záchod)
Verbální aktivní přímé	nadávání, urážení, zesměšňování
Verbální aktivní nepřímé	šíření pomluv, symbolická agrese (vyjádřená v kresbách, básních apod.)
Verbální pasivní přímé	neodpovídání na pozdrav
Verbální pasivní nepřímé	spolužáci se nezastanou oběti, jeli nespravedlivě obviněna z něčeho, co udělal agresor

Nejčastější formy šikany podle Provazníkové a Vaníčkové (1998):

- ničení věcí,
- fyzické ústrky,
- braní svačiny,
- cílevědomé drobné zlomyslnosti,
- vynucování dárků,
- potupa před ostatními dětmi,
- vynucování peněz,
- sexuální obtěžování.

1.3 Příčiny školní šikany

V literatuře jsou uváděny různé příčiny šikanování (Šturma, 2001). Někteří autoři vidí příčiny v potřebách, motivaci či osobnosti dítěte (potřeba dominovat, předvádět se, sebestředná orientace), jiní v rodině dítěte, může jít o naučený nežádoucí způsob jednání či odreagování vlastních traumat (rodiči zanedbávané a zneužívané děti, děti z rodin, kde je násilí formou zvládání řešení obtížných situací), z pedagogických příčin (autoritativní škola omezující a manipulující žáky) aj.

Dodge (1991 dle Thompson, Arora, Sharp, 2002) shrnul výsledky Rolandovy analýzy vztahu mezi agresí a šikanou do dvou konceptů: reaktivní a proaktivní agrese. Šikana jako forma proaktivní agrese je spontánní a nevyprovokovaná. Reaktivní forma odpovídá na něco, co se děje (např. agresor reaguje spíše na stresující okolnosti, než že by byl vyprovokován obětí).

Vaničková (2002) vidí příčiny šikanování především v sociálním prostředí. Většinou se objevují již ve velmi časných fázích života. Označuje je za sociální toxiny a dělí je do následujících skupin:

- celospolečenské predispozice (vysoké nároky na adaptaci na celospolečenské změny, změny ve škole, v rodině, absence pozitivních vzorů),
- individuální predispozice (genetická zátěž, odchylky ve vývoji osobnosti dítěte),
- rodinné predispozice² (agresivní, násilné chování v rodině),
- ekologické predispozice (snižování odolnosti jedince vyrovnávat se s nároky prostředí, odčerpává kapacitu pro zvládnutí zátěže spojené se zhoršeným životním prostředím),
- kulturní predispozice (negativní vzory chování, vč. předsudků, pověr, klimatu vrstevnických skupin),
- predisponující životní okolnosti (chronická nemoc v rodině, úmrtí, rozvod rodičů, problémy s přijetím svého fyzického vzhledu, citová zklamání).

---

² Častý spouštěč agresivního jednání. Mají významný vliv na identitu a sebepojetí dítěte.

Čtyři hlavní motivy šikany podle Říčana (1995 dle Lovasová, 2005, s.11-12):

- 1.) **Tlak kolektivu** – jedinec je nucen se chovat v souladu s očekáváním společnosti. Tím se někdy může dostat do konfliktu sám se sebou, jsou-li jeho vnitřní přání či touhy odlišné³.
- 2.) **Touha po moci** – přání ovládat druhého za účelem prospěchu (nabytí nějaké hmotné věci) či uspokojení vlastního ega (touha ovládat).
- 3.) **Motiv krutosti** – podle psychoanalýzy vidět někoho trpět působí potěšení i jedinci, který nemá sklony k sadismu.
- 4.) **Zvědavost, experiment** – agresor je zvědavý a zkouší, jak bude druhý jedinec reagovat.

1.4 Podmínky vzniku šikany

Šikana se neobjeví v každém dětském kolektivu. Aby k tomu došlo, musí být splněny následující tři atributy (Provazníková, Vaníčková, 1998; Lovasová, 2005):

1. přítomnost agresora,
2. přítomnost oběti,
3. klima ve skupině, které šikanování připustí.

1.4.1 Agresor

Agresor či někdy také šikanér iniciuje násilí. Mezi agresory jsou řazeni také přísluhovači a spolupachatelé násilí na oběti (Šturma, 2001).

Podle Lovasové (2005) osobnost šikanujícího dětského agresora může mít i několik podob. Hlavním znakem však je dominovat a ovládat okolí. Pro takové dítě je charakteristický nedostatek morálního citění, empatie a chybění pocitů viny. Často má vysoké sebevědomí a je v kolektivu oblíbené. V případě udělení zaslouženého trestu to vnímá jako křivdu. Podle Bowerse, Smithe a Binneyho (1994 dle Kaltia-Heino et al., 1999) trpí často psychickými poruchami.

---

³ Např. konflikt animus vs. anima u chlapců. Vnitřní tlak a odmítání ženské části působený očekáváním společnosti, jak by se chlapec měl a neměl chovat, může spustit agresi navenek proti někomu, kdo se nechová v souladu s tímto očekáváním. Na chlapce je tedy více „zženštilý, než by měl“.

Profil agresora (Vaníčková, 2002, s.6):

- touha dominovat a ovládat druhé,
- bezohledně se prosazovat,
- chování, kterým se jakoby „mstí“,
- nedostatek morálního cítění,
- kladný vztah k projevům agrese,
- egocentrismus,
- vysoké sebevědomí a oblíbenost ve společnosti, nebo naopak nízké sebevědomí a nevelká obliba v kolektivu,
- tělesná zdatnost.

Shrnutí charakteristik rodinného zázemí agresorů (Provazníková, Vaníčková, 1998; Bowers, Smith, Binney, 1994 dle Kaltia-Heino et al., 1999):

- prostředí bez lásky,
- lhostejnost,
- přítomnost násilí v rodině (mezi rodiči a i ve vztahu k dítěti) (Lovasová, 2005),
- kruté tresty,
- absence mravních hodnot v rodině.

Typologie agresorů podle Koláře (2005b, s.30):

- 1.) **První typ:** Je hrubý, primitivní, impulzivní. Obvykle má narušený vztah k autoritě a dopouští se kázeňských přestupků. Může se i podílet na páchání trestné činnosti. Charakterizuje ho masivní šikanování, tvrdé a nelítostné. Cíleně zastrašuje a vyžaduje absolutní poslušnost. V rodinné výchově se často setkáváme s výskytem agrese.
- 2.) **Druhý typ:** Je velmi slušný, kultivovaný, narcistický. Bývá zvýšeně úzkostný. Někdy se u něj projevují sexuální sadistické tendence. Charakteristickou formou šikany je u tohoto typu cílené a rafinované násilí ve formě mučení, které se odehrává spíše skrytě, bez přítomnosti svědků. V rodinné výchově se specificky objevuje časté uplatňování vysokých nároků, až vojenský dril bez lásky.
- 3.) **Třetí typ:** Je optimistický, dobrodružný. Má vysokou sebedůvěru, je výmluvný a velmi často oblíbený a disponuje vlivem na skupinu. Charakteristickým znakem pro

šikanování u tohoto typu agresora je, že to dělá pro pobavení sebe i ostatních. V rodinné výchově je možné setkat se s absencí duchovních a mravních hodnot. V obecnější rovině je také u těchto osob pozorována přítomnost citové subdeprivace.

1.4.2 Oběť

Oběť je objektem, na kterém je pácháno násilí (Šturma, 2001). Podle Koláře (2005a) neexistuje žádný univerzální typ oběti. Každý kolektiv si najde svou oběť a výběr je mnohdy nahodilý, proto je obtížné popsat „typickou oběť“. Přesto do jisté míry je možné určité charakteristiky (rysy, jednání) zobecnit. Tito agresori je umí velmi dobře vycítit a využít. Obvyklé je, že se do role oběti dostávají outsideři skupiny. Významným faktorem se zdá být to, zda ohrožené dítě má či nemá ve skupině kamaráda nebo kamarádů (Vaníčková, 2002; Lovasová, 2005).

Jakákoli výraznější odlišnost jedince od skupiny jej může predisponovat jako oběť šikany. Velmi častým motivem bývá fyzická odlišnost. Podle Lovasové (2005) jde obvykle o slabší jedince, neobratné, obézní či jinak postižené. Specifickým druhem je odlišnost etnická (rasová).

Profil oběti (Provazníková, Vaníčková, 1998; Vaníčková, 2002; Lovasová, 2005):

- handicap (odlišnost fyzická, psychická, v socioekonomickém statutu),
- nízké sebevědomí, bázlivost, pasivita, senzitivita,
- vyšší připoutanost k rodině,
- neschopnost prosazovat sebe a své názory,
- intelekt (slabší i vysoký),
- nedostatek sociálních dovedností,
- nižší reaktivnost v zátěžových situacích,
- obava ze selhání,
- nižší obliba v kolektivu.

Shrnutí charakteristik rodinného zázemí oběti (Lovasová, 2005):

- rodiče s úzkostnou povahou, přehnaně pečující, nebo naopak rodiče týrající a zanedbávající dítě, popř. rodina s tzv. „spartánskou výchovou“ (dochází k charakterové závislosti tyrana a týraného),
- přílišná kontrola a omezování (často ze strany matky)
- vzájemná citová závislost,
- výchova podporující nesamostatnost dítěte.

Tři typy obětí (Vaníčková, 2002):

- 1.) **První typ:** Jde o „slabé“ děti, outsidersy skupiny, které jsou charakteristickými oběťmi šikany. Nebývají ve skupině oblíbené, obvykle o nějaký handicap.
- 2.) **Druhý typ:** Jde o „silné“ děti. Stávají se obětí šikany spíše nahodile. Obvykle, když se dostanou do konfliktu s šikanující skupinou, nebo při jednotlivém pokusu ověřit jeho sílu.
- 3.) **Třetí typ:** „Deviantní“ dítě, které je nekonformní. Jeho výrazná odlišnost od skupiny se stává spouštěčem šikany.

1.4.3 Skupina a její sociální klima

Za rizikové z hlediska prostředí vhodného pro vývoj šikany, jsou považovány ty skupiny, které mají hierarchickou organizaci, tuhou vnější kázeň a větší počet agresivních jedinců. Obvykle jde o instituce s neosobním prostředím a velkým množstvím lidí, jako jsou internáty, učiliště, kasárna, kde je šikana považována za „samozřejmost“ a součást „tradice“ (Lovasová, 2005).

Klima ve skupině je poslední proměnnou, která rozhoduje, zda se mezi potenciálním agresorem a obětí vyvine vztah založený na šikaně, či nikoliv. Pokud atmosféra skupiny vyjadřuje souhlas se šikanou, nic jejímu rozvoji již nestojí v cestě (Kolář, 2005a; Lovasová, 2005).

Profil sociálního klimatu vhodného pro vznik šikany (Vaníčková, 2002, s.8):

- obrácená hierarchie hodnot,

- tolerance agrese při řešení konfliktů,
- akceptace vyvyšování některých dětí nad jiné,
- souhlas s náznaky šikany.

1.5 Vývoj školní šikany

Šikanování je proces, který se vyvíjí postupně (Provazníková, Vaníčková, 1998). Rozdělení do pěti stadií vzniklo pro zpřehlednění a zlepšení porozumění fenoménu šikany. V praxi jednotlivá stadia přechází různě rychle, překrývají se a splývají (Lovasová, 2005).

Pět stadií šikany podle Koláře (2005b, s.28):

1.) *Ostrakismus*

Počáteční období šikany charakterizuje mírná forma, obvykle psychického týrání. Oběť se necítí ve skupině příjemně. Je neoblíbená a není uznávána. Ostatní se k ní chovají odmítavě, šíří o ní pomluvy, zesměšňují ji.

2.) *Přitvrzování manipulace*

Agresor mapuje situaci. Manipuluje a testuje, kam až může zajít. Začíná se objevovat fyzická agrese. Oběť začíná sloužit pro skupinu jako „hromosvod“ v zátěžových a nepříjemných situacích.

3.) *Vytvoření jádra*

Jde o klíčový moment z hlediska vývoje šikany. Vytváří se skupina agresorů, která začíná systematicky spolupracovat a šikanovat nejvhodnější oběť. Tou jsou obvykle žáci postavení nejnižší v hierarchii skupiny.

4.) *Většina přijímá normy*

Většina členů skupiny přijímá normy agresorů. Sílí tlak ke konformitě a i dosud ukáznění žáci se přidávají k týrání oběti.

5.) *Dokonalá šikana*

Násilí jako normu přijímá celá skupina. Šikanování se stává skupinovým programem. Třída se rozdělí na „otrokáře“ a „otroky“, jedni mají všechna práva a druhí žádná.

Podle Lovasové (2005) je možné chování účastníků šikany vysvětlit pomocí Festingerovy teorie kognitivní disonance. Dvě navzájem nekonzistentní kognice vyvolávají nepříjemné pocity, které nutí jedince k odstranění této nekonzistence. V důsledku hledání vysvětlení,

které by bylo v souladu s chováním všech účastníků šikany (vč. oběti), dochází tak k přesvědčení, že si oběť za vše může sama a že si to dokonce zaslouží.

1.6 Psychické, sociální a zdravotní následky školního šikanování

Shrnutí možných následků šikany pro oběť (Vaníčková, 2002, s.9):

- frustrace sociálních potřeb oběti,
- nízké sebehodnocení a sebevědomí,
- agresivní chování,
- stálé napětí,
- špatná nálada, deprese, smutek, sebevražedné chování,
- špatný vztah ke škole a k lidem,
- zhoršená školní úspěšnost,
- snížená schopnost navazovat a udržovat vztahy,
- sociální fobie,
- tělesné obtíže,
- poruchy spánku,
- psychosomatická onemocnění,
- zvýšené riziko kardiovaskulárních chorob v dospělosti.

Následky šikany jsou spojovány s nízkým sebehodnocením, úzkostí, zhoršenou koncentrací, záškoláctvím, depresí a sebevražedným myšlením (Thompson, Arora, Sharp, 2002).

Studenti, kteří byli pravidelně vystaveni šikaně, jsou vzdorovitější, nespolečenšší, odporují dospělým a porušují školní pravidla. Navzdory převažujícímu názoru se zdá, že agresori jsou mírně úzkostní a mají silné sebehodnocení. Existuje několik důkazů pro podporu tvrzení, že šikanují druhé kvůli tomu, že se cítí špatně (Batsche, Knoff, 1994 dle Banks, 1997).

U agresorů a svědků mohou následky šikany působit prohloubení deviace mravních a morálních postojů. V dalším vývoji byly u agresorů školní šikany pozorovány častější projevy agrese a násilí (Rigby, 2003), konflikty se zákonem, kriminalita (Banks, 1997) a u dívek kruté chování k vlastním dětem (Lovasová, 2005).

1.6.1 Záškoláctví

Oběti šikany se v některých případech školy bojí a považují ji za nebezpečné a nešťastné místo. 7% školních dětí zůstává alespoň jednou měsíčně doma kvůli šikaně (Banks, 1997). Reid (1989 dle Thompson, Arora, Sharp, 2002) zjistil 15% trvalých absentérů, kteří z obav ze šikanování ve škole zůstávali doma. V jiné studii Balding (1996 dle Thompson, Arora, Sharp, 2002) zaznamenal 21% chlapců a 28% dívek, které uvedly, že se někdy bály jít do školy kvůli šikaně. 2% chlapců a 3% dívek uvedly, že se do školy bojí jít velmi často.

1.6.2 Deprese

Prožitky deprese, suicidální tendence a myšlenky jsou často spojovány s obětmi šikany (Thompson, Arora, Sharp, 2002). V literatuře je rovněž uváděno, že šikana vede k depresi a nižšímu sebehodnocení obětí (Olweus, 1993 a Batsche, Knoff, 1994 dle Banks, 1997).

Podle Kaltia-Heino et al. (1999) je mezi šikanou a depresí silný vztah. Ve své studii upozorňují na závažné spojení mezi šikanou a depresí či suicidálním chováním jak u obětí šikany, tak u agresorů. Dokonce i velmi řídké prožitky šikany, nezávisle na depresi, zvyšují pravděpodobnost objevení se závažných sebevražedných představ. Podle autorů nejenže se deprese vyskytuje v souvislosti s šikanou, ale rovněž depresivně ladění dospívající vyvolávají negativní reakce ze strany svých vrstevníků, které mohou vyústit v šikanu. Podle předchozích studií se oběti šikany ve srovnání s vrstevníky jeví jako introvertnější, méně asertivní, více závislé na rodině (Bowers, Smith, Binney, 1994 dle Kaltia-Heino et al., 1999) a byly častěji odmítány vrstevníky (Boulton, Smith, 1994 dle Kaltia-Heino et al., 1999). Tyto charakteristiky by mohly mít za následek rozvinutí deprese a současně být důvodem pro šikanování.

Howker a Boulton (2000 dle Thompson, Arora, Sharp, 2002) zjistili, že oběti šikany prožívaly velmi negativní pocity a postoj k sobě samým. Další zjištění byla ve shodě s již známými fakty, oběti šikany měly nižší sebehodnocení, byly více úzkostné a osamělé, než jejich vrstevníci bez zkušeností s šikanováním. Nejsilnější vztah byl zaznamenán mezi šikanováním a depresí.

Fekkes et al. (2006) dospěli k závěru, že oběti šikany mají významně vyšší pravděpodobnost, že se u nich rozvine nová psychosomatická či psychosociální porucha než

u dětí, které šikanu nepoznaly. Naopak děti s depresivní symptomatikou mají větší šanci stát se znovu obětí šikany, podobně jako děti trpící úzkostí.

Některé studie u dětí, které obvykle působily v roli agresorů šikany, zaznamenaly významný výskyt deprese (Slee, 1995 dle Rigby, 2003; Salmon, Jones, Smith, 1998 dle Rigby, 2003; Kaltia-Heino et al., 1999) a sebevražedných představ ve srovnání s ostatními dětmi. Podle Rigbyho je otázkou, zda depresivní stavy mají být připisovány pocitům viny a studu v souvislosti s šikanováním, nebo zda mají spíše vztah k negativním stylům rodičovské výchovy, příp. zda platí obojí. Agresivní chování u aktérů šikany je spojováno s kriminalitou mladistvých, zneužíváním alkoholu a nese s sebou riziko násilného chování i v dospělosti (Bowers, Smith, Binney, 1994 dle Kaltia-Heino et al., 1999).

1.6.3 Sebehodnocení

V literatuře jsou rovněž zmiňovány nepříznivé účinky šikany na sebehodnocení. Olweus (1980 dle Thompson, Arora, Sharp, 2002) zjistil, že studenti, kteří jsou trvale šikanováni jsou více úzkostní, nejistí, pohlíží na sebe negativně, často jsou osamělí, odmítaní vrstevníky a celkově mají nízké sebehodnocení.

Podle výsledků výzkumu, které zveřejnili Rigby a Slee (1991 dle Thompson, Arora, Sharp, 2002), se nízké sebehodnocení mírně pojilo se šikanou. Avšak mnohem signifikantnější vztah byl pozorován mezi sebehodnocením a pohlavím, než sebehodnocením a viktimizací.

Naopak Neary a Joseph (1994 dle Thompson, Arora, Sharp, 2002) z výzkumu žákyň (ve věku 11 -12 let) zjistili, že dívky, které měly vysoké skóre jako oběti šikany, uváděly nižší celkové sebehodnocení, horší vnímání sebe sama, horší sociální vztahy a nižší atraktivitu.

Podle Salmivalliho (1998 dle Thompson, Arora, Sharp, 2002) žáci, kteří šikanovali druhé, byli velmi často hodnoceni (sebou samými i druhými žáky) jako „defenzivní egoisté“. Žáci, kteří měli zdravé sebehodnocení častěji bránili šikanované spolužáky, než by sami šikanovali, či byli šikanováni. Podle výsledků v sebehodnocení u šikanovaných žáků vyvodil, že vztah mezi viktimizací a sebehodnocením není přímý. Kromě jiného Salmivalli upozornil na to, že nízké skóre v sebehodnocení mohou být zapříčiněny rovněž skromností jedince.

Výsledky jiné studie (Sharp, 1997 dle Thompson, Arora, Sharp, 2002) ukázaly, že být obětí šikanování ještě nemusí znamenat nízké sebehodnocení. Avšak dopad šikany na žáky s negativním sebehodnocením byl závažnější. Sharp dospěl k závěru, že sebehodnocení nemá přímý vztah k šikaně, ale pouze ovlivňuje, jak se oběti se šikanou budou vyrovnávat.

2 Obezita a nadváha v dětství a dospívání

Obezita společně s nadváhou je v současnosti řazena k rizikovým civilizačním faktorům a představuje jedno z nejčastějších onemocnění látkové přeměny. I přes aktuálnost problematiky není obezita novinkou pouze současné doby (Mastná, 1999).

Při pohledu zpět do minulosti lidstva se můžeme setkat s pojetím nadváhy a obezity, které se lišilo od současného a to podle doby s přihlédnutím k věku (dospělý či dítě) a pohlaví. Nadváha jako kladný prvek a kritérium krásy se promítala do umění (např. Věstonická Venuše, Homérův popis Heleny Trojské, portréty „zaoblených“ žen, buclatí barokní andělíčkové). V průběhu historie se rovněž setkáváme spíše s kladným hodnocením nadváhy dětí a to z důvodu, že dítě s větší zásobou tuku mělo vyšší šanci na přežití infekčních nemocí. Tématu obezity byla věnována pozornost i z hlediska lidského zdraví např. ve starověku Hippokratem a Galénem. Ve středověku se pod vlivem událostí (nedostatek potravin, hladomory, nemoci) výskyt obezity omezil na nejvyšší společenské třídy, tj. vládce a aristokracii (Pařízková in Pařízková, Lisá, 2007; Mastná, 1999).

Přístup k nadváze a obezitě se v moderní společnosti změnil. I když léta byl přístup k nadváze a obezitě ovlivňován názorem, že „obezita je jen kosmetický problém“ (Lisá in Bláha, Vignerová, 2002). Nyní je nadváha považována za významný rizikový faktor ovlivňující lidské zdraví. Dnes jsou obezita a nadváha považovány za globální problém a to nejen industriálně vyspělých států, ale začínají se dotýkat i zemí tzv. třetího světa (Pařízková in Pařízková, Lisá, 2007). Podle Světové zdravotnické organizace (WHO) žije po celém světě cca 250 milionů obézních jedinců. V některých zemích trpí vysokou nadváhou téměř 50% populace (Lisá, 2002). Počet obézních se zvyšuje i mezi dětmi, kde k výskytu dochází v dřívějších obdobích života, např. již v předškolním věku (Pařízková in Pařízková, Lisá, 2007).

Podle Wiesnerové (2007, s.2) je vývoj počtu dětí a dorostových pacientů v ČR s diagnózou E66-E68 „Obezita, hyperalimentace a její následky“ alarmující⁴: „*Od roku 1996 se jejich absolutní počet více než zdvojnásobil (10 tisíc versus 22,3 tisíc dětí a 6 tisíc versus 14,8 tisíc dorostu) a v přepočtu na 1000 registrovaných pacientů daného věku je tento nárůst ještě větší (u dětí 5,5 v roce 1996 proti 15 v roce 2006, respektive u dorostu 8,8 v roce 1996 proti 28,3 v roce 2006).*“ V České republice bylo v roce 2000 měření dětí ve věku 7-11 let zjištěno 6% obézních chlapců a 7% dívek (Česká obezitologická společnost, 2005). Podle nejnovějších měření byla nadváha či obezita zjištěna u 20% českých dětí ve věku 6-12 let a u 10% ve věku 13-17 let (Kunešová, 2007).

2.1 Vymezení pojmu obezita

Obezita podle Pařízkové (in Pařízková, Lisá, 2007, s.14) je „*nadměrné množství tuku ve vztahu k ostatním tkáním organismu*“. Může být zjevná nebo skrytá. Zjevná obezita je patrná na pohled. Skrytá obezita není charakterizována příliš vysokou hmotností, avšak podíl tuku vůči ostatním tkáním je nadměrný.

Vliv na rozložení tělesného tuku má pohlaví, věk, etnický charakter populace, dědičnost (Mastná, 2000). Obezita je rovněž provázena řadou změn – morfologických, funkčních, metabolických, hormonálních, ortopedických, psychologických aj. Obecně je obezita považována za handicap z hlediska zdravotního, psychologického i sociálního (Pařízková in Pařízková, Lisá, 2007).

2.2 Příčiny a typy obezity v dětském věku

Na vzniku obezity se podílejí z větší části stravovací návyky a míra pohybové aktivity, neboli životní styl (Mastná, 2000). Podle Šebkové (2004, cit. 2008-03-20 online) se „*v dnešní době se mluví o tzv. pandemii dětské obezity. U dětí převládá sedavý způsob života (TV, video, počítač, internet) a nekontrolovaná konzumace energeticky bohatých potravin (džusy, limonády, bonbóny, hranolky atd.) ...ve 40 % případů se uplatňují genetické faktory.*“

---

⁴ Zdrojem dat pro tuto informaci byl roční statistický výkaz A (MZ) 1-01, který je součástí programu statistických zjišťování Ministerstva zdravotnictví.

Podle 6. celostátního antropologického výzkumu (Vignerová, Bláha, 2007) se jako významné ve vztahu k obezitě a nadváze jeví následující faktory:

- vzdělání rodičů,
- BMI rodičů,
- porodní hmotnost dítěte,
- stravovací návyky dítěte.

Výsledky tohoto výzkumu ukázaly, oproti minulým studiím, rozdíl v přímé úměře mezi nárůstem hmotnosti a zvyšujícím se počtem obyvatel v obci. S rostoucím počtem obyvatel v místě bydliště se hmotnost zvyšovala a naopak s ubývajícím počtem obyvatel hmotnost klesala. Tento trend autoři přičítají větším finančním možnostem dětí ve městech, snadnější dostupnosti sladkostí a možnosti stravování se ve fast foodech.

Za rizikové období pro vznik nadváhy a obezity je považováno období dospívání (puberta), zvláště u dívek. Během tohoto období dochází k řadě změn v hormonální aktivitě a právě u dívek je zvýšená tendence k ukládání tuku (Mastná, 2000).

V dětském věku nejsou typy obezity rozlišovány podle míst nakupení tuku, jako je tomu u dospělých. Důvodem je, že struktura těla se ještě mění a to v závislosti na věku i pohlaví. Vhodné je dětskou obezitu rozlišovat na primární a sekundární (Lisá in Pařízková, Lisá, 2007).

O primární obezitu se jedná v 90 – 98% diagnostikovaných případů obezity (Kunešová, Hainer, 2002). S primární obezitou se můžeme setkat především u dětí školního věku. V tomto věku převládá zejména alimentární typ obezity, jehož příčinou je nerovnováha mezi příjmem energie a jejím výdejem (Lisá in Pařízková, Lisá, 2007).

Sekundární obezita se objevuje jako součást dalšího onemocnění, např. geneticky podmíněných syndromů (Prader-Willi, Bardet-Biedlův, Alstörův syndrom), endokrinních onemocnění (Cushingův syndrom), onemocnění postihujícího hypotalamo-hypofyzární oblasti (Fröhlichův syndrom, tumor, zánětlivý proces), nebo jako důsledek podávání některých léků (kortikoidů, inzulínu, sedativ, psychofarmak aj.). Výskyt sekundární obezity je méně častý (Lisá in Pařízková, Lisá, 2007; Kunešová, Hainer, 2002).

2.3 Měření stupně nadváhy a obezity

Nejpřesněji můžeme obezitu diagnostikovat změřením množství tukové tkáně. Metody pro hodnocení míry obezity jsou různé, od nenáročných až po složité přístrojové metody. Mezi nenáročné a dostupné metody řadíme určování obezity pomocí antropometrických ukazatelů, z nichž je možné vypočítat různé indexy (pro určení vztahu mezi tělesnými charakteristikami např. Body Mass Index, Brocův vzorec aj.) (Vignerová, Bláha, 2007). Těmto metodám se budu věnovat podrobněji dále v textu.

Podle Vignerové a Bláhy (2007) dalšími metodami jsou ty, které stanovují složení těla. Zjišťují obsah tukové tkáně v organismu. Umožňují definovat přesně stupeň obezity a odhalit i případnou skrytou formu. Tradiční metodou tohoto druhu je měření kožních řas kaliperem. Mezi další metody, které jsou v současné době využívány, patří denzitometrie, bioimpedanční analýza, magnetická rezonance, ultrazvuk, výpočetní tomografie (CT) aj. Tyto metody již kladou ve srovnání s první skupinou vyšší nároky na realizaci nejen na výzkumníka (ekonomické prostředky, technické vybavení, specifické vědomosti a dovednosti, časové nároky aj.), ale i na zkoumaný subjekt (zejména z hlediska spolupráce).

2.3.1 Antropometrické ukazatele

Jde o neinvazivní, jednoduché a relativně levné metody, které jsou vhodné pro podmínky terénních výzkumů. Mezi klasické metody patří zjištění výšky a váhy, zjištění délkových, šířkových a obvodových rozměrů, které slouží jako základ pro výpočet různých indexů. Tyto indexy podrobněji charakterizují stavbu a proporcionalitu těla a významně se odlišují u obézních a neobézních jedinců (Vignerová, Bláha, 2007).

2.3.2 Indexy charakterizující proporcionalitu těla

Podle Vignerové a Bláhy (2007) jsou z hlediska určení obezity nejvhodnější ty indexy, které hodnotí stavbu a proporcionalitu těla ve vztahu ke zmnožené tukové tkáni. Často je užíván WHR index – poměr obvodu pasu a boků, který však má omezenou vypovídající hodnotu ve vztahu k obezitě. Z tohoto důvodu bývá v poslední době doporučováno užívat prosté měření obvodu pasu či obvodu břicha. Možné je rovněž užívat index, který je určen vztahem obvod pasu/ obvod stehna a obvod pasu/ výška těla (obvod pasu by měl být menší než polovina hodnoty výšky).

2.3.3 Index tělesné hmotnosti (BMI)

Nejjednodušším a obecně používaným ukazatelem je tzv. index tělesné hmotnosti - Body Mass Index (BMI) či Queteletův index (Vignerová, Bláha, 2007; Kunešová, 2001; Mastná, 1999):

$$BMI = VÁHA (kg) / VÝŠKA (m)^2$$

První jej popsal Adolph Quetelet v 19. století jako index přepočtu váhy k výšce. V 50. letech jej znovu objevil Ancel Keys a nazval jej „body mass index“. Jako první jej u dětí využil Cole v roce 1979 (Hall, Cole, 2006).

V důsledku celosvětového nárůstu nadváhy a obezity ve všech věkových kategoriích se rozšířilo hodnocení pomocí BMI pro dospělé i děti podle pohlaví. U dospělých všech věkových kategorií jsou dány shodné, přesné hranice pro hmotnost nízkou, normální, nadměrnou a obezitu. U dětí hodnoty BMI významně závisí na věku (Vignerová, Bláha, 2007).

Je důležité mít na paměti, že BMI je pouze vodítkem, neboť na každého člověka je nutno nahlížet komplexně jako na biopsychosociální jednotu s přihlédnutím k individuálnímu životnímu stylu (Mastná, 1999). Podle Mastné (2000) se na vyšší hmotnosti může podílet i vypracovaná postava (např. u sportovců) či zadržení vody v těle při některých onemocněních. Avšak i přes tyto výjimky je s vysokou pravděpodobností hlavní příčinou vyšší hmotnosti nahromadění rezervního tuku.

Widhalm et al. (2001) provedli studii ověřující, zda BMI vyjadřuje skutečně tělesný tuk u obézních dětí a dospívajících. Jako kontrolní metoda měření tuku k BMI byla užitá metoda TOBEC (Total Body Electrical Conductivity). Výzkum byl proveden na vzorku 204 obézních dětí a adolescentů (105 chlapců a 99 dívek) ve věku 6-17 let. Výsledná porovnání hodnot měření ukázala, že index BMI může být dostatečným parametrem pro přibližnou klasifikaci stupně obezity v epidemiologických studiích.

2.3.3.1 Určení hodnot BMI pro populaci dětí a dospívajících v ČR

Pro posouzení, zda vývoj tělesných charakteristik dítěte nebo dospívajícího odpovídá věku (včetně BMI), jsou rozměry tělesných znaků vztahovány k referenčním údajům pro

danou populaci. Nejčastěji jde o růstové (percentilové) grafy. V percentilových grafech jsou znázorněny čáry, které odpovídají hodnotám 3., 10., 25., 50., 75., 90. a 97. percentilu pro konkrétní věk. Padesátý percentil obvykle vystihuje střední hodnotu, která přibližně odpovídá průměru znaku v populaci.

Grafy⁵ pro hodnocení BMI české dětské a dospívající populace byly vypracovány na základě dvou rozsáhlých průřezových studií, které proběhly v letech 1991 a 2001 (Vignerová, Bláha, 2007).

Hodnocení nadměrné hmotnosti podle percentilových grafů:

- hodnoty BMI v rozmezí 75. – 90. percentilu znamenají zvýšenou hmotnost,
- hodnoty nad 90. percentilem nadměrnou hmotnost,
- hodnoty nad 97. percentilem obezitu.

Pro určení závažnosti obezity u českých dětí a dospívajících byla vypracována kategoriace stupňů obezity (viz Tab.č.2) podle rozmezí BMI (Vignerová, Bláha, 2007).

Tab.č.2: Kategorizace stupňů obezity pro děti a dospívající v ČR podle BMI

Věk (roky)	Chlapci			Dívky		
	1. stupeň	2. stupeň	3. stupeň	1. stupeň	2. stupeň	3. stupeň
	(mírná obezita)	(střední obezita)	(těžká obezita)	(mírná obezita)	(střední obezita)	(těžká obezita)
6,00-6,99	19,6-24,8	24,9-28,8	> 28,8	19,7-24,8	24,9-28,6	> 28,6
7,00-7,99	20,2-25,0	25,1-29,2	> 29,2	20,6-24,6	24,7-28,8	> 28,8
8,00-8,99	21,1-25,3	25,4-30,4	> 30,4	21,5-24,4	24,5-28,8	> 28,8
9,00-9,99	22,2-25,7	25,8-30,5	> 30,5	22,4-25,2	25,3-29,4	> 29,4
10,00-10,99	23,3-26,2	26,3-30,9	> 30,9	23,1-25,7	25,8-30,0	> 30,0
11,00-11,99	24,3-27,0	27,1-32,0	> 32,0	24,2-26,3	26,4-31,4	> 31,4
12,00-12,99	24,8-27,8	27,9-33,3	> 33,3	25,3-27,6	27,7-32,8	> 32,8
13,00-13,99	25,1-28,6	28,7-33,5	> 33,5	25,6-28,9	29,0-34,6	> 34,6
14,00-14,99	25,5-29,3	29,4-34,7	> 34,7	25,5-29,5	29,6-35,0	> 35,0
15,00-15,99	26,2-31,0	31,1-39,6	> 39,6	25,8-29,7	29,8-36,3	> 36,3
16,00-16,99	26,9-32,5	32,6-38,3	> 38,3	27,2-30,2	30,3-37,3	> 37,3
17,00-18,99	27,6-33,5	33,6-40,4	> 40,4	27,3-31,4	31,5-38,1	> 38,1

⁵ Grafy BMI pro českou populaci chlapců a dívek viz Příloha č. 1 a 2. [cit. 2008-06-15].

Dostupné také přes WWW:

<http://www.szu.cz/uploads/documents/czzp/rustove_grafy/bmi0_18h.pdf>

<http://www.szu.cz/uploads/documents/czzp/rustove_grafy/bmi0_18d.pdf>

Každá země provádí vlastní měření a monitoring dětí trpících nadváhou a obezitou a vytváří vlastní přehledové tabulky BMI. V USA je za nadváhu považována hodnota BMI překračující 85. percentil a za obezitu BMI od 95. percentilu. Ve Velké Británii definují nadváhu od 91. percentilu a obezitu od 98. percentilu. Hodnoty 85. – 90. BMI jsou shledávány jako alarmující a vyžadující prevenci dalšího nárůstu tělesné hmotnosti dítěte (Hall, Cole, 2006).

2.4 Zdravotní rizika a důsledky nadváhy a obezity

Nadváha a obezita v dětském věku působí řadu problémů a poruch (zvýšený krevní tlak, křečové žíly, žlučové kameny aj.), které mohou vést k vážným onemocněním v dospělosti. Dochází ke změnám v metabolismu tuků, což způsobuje, že již u dětí, které trpí nadváhou, jsou nacházeny zvýšené hladiny cholesterolu. Tyto změny v pozdějším věku mohou vést k cévním onemocněním a tedy i k ateroskleróze. Dalšími nežádoucími změnami je postižen metabolismus inzulínu a sacharidů, což může podpořit vznik diabetu 2. typu (Lisá, 2002).

Obezita má ale i další vedlejší účinky. Nadměrná váha zatěžuje organismus a působí na růst dítěte, zejména v oblasti páteře. Velmi často je pozorována u těchto dětí kyfóza či skolióza. Musí stát o široké základně a mají kolena do „X“. Vlivem nadměrné váhy dochází ke změnám kloubů, které později mohou vyústit do onemocnění artritidou (Lisá, 2002).

Vedle již zmíněných zdravotních komplikací se objevují i komplikace psychické a psychosociální. Velmi často je s obezitou spojována deprese a sociální diskriminace (Kunešová, 2001 dle Šeráková, 2006). Podle Ardelt-Gattingera (2001) obézní lidé patří k jedné z nejvíce stigmatizovaných skupin ve společnosti. To často vede k začarovanému kruhu diskriminace a znehodnocování. U obézních dětí jde především o zhoršení postavení mezi spolužáky. Podle Kunešové (2001) i podle Ardelt-Gattingera (2001) dochází u dospívajících a dospělých s nadváhou ke snížení životních možností a znevýhodnění při získávání zajímavého zaměstnání, životního partnera, častější pracovní neschopnost, předčasný odchod do invalidního důchodu.

Reilly a kolektiv autorů (2003) vypracovali přehledovou studii zaměřující se na zdravotní rizika dětské obezity. Výsledkem bylo rozdělení zjištěných informací do několika kategorií:

- krátkodobé důsledky:

- o psychologické,
- o riziko kardiovaskulárního onemocnění,
- o jiné (astma, diabetes typu 1, chronický zánět, abnormality stavby nohy aj.);
- dlouhodobé důsledky:
  - o sociální a ekonomické,
  - o přetrvání obezity z dětství do období dospívání a dospělosti,
  - o riziko kardiovaskulárních chorob v dospělosti,
  - o zvýšené riziko předčasného úmrtí.

2.5 *Psychologické a psychosociální aspekty obezity u dětí a dospívajících*

Z psychologického hlediska, podle Fraňkové (2007), má na rozvoj obezity vliv vztah člověka k jednotlivým potravinám či jídlu vůbec. Důležité pro utváření tohoto vztahu v dětství je chování a vyjadřování se o jídle dospělými a později i vrstevníky. Pokud dospělí reagují pozitivně a oceňují u dítěte chuť k jídlu, bezproblémové jedení všeho, co dostane, dojídaní, přidávání si a vyjadřují pozitivní postoj k hmotnosti, to vše může být podnětem pro rozvoj obezity již v předškolním věku (Fraňková, 2007; Poupětová, 2004). „Podle některých zkušeností se otlylým dětem nabízí jídlo častěji než dětem s normální hmotností“ (Fraňková, 2007, s. 176). Dalším faktorem, který ovlivňuje množství přijaté potravy, je velikost porcí a to již od věku pěti let (Dietz, 2004 dle Fraňková, 2007). Tzv. „superobezita“ podle Vily et al. (2004) může být zapříčiněna nedostatkem pozornosti rodiny i dítěte k nárůstu váhy a jídelními návyky rodičů (zejména matky).

Vztah k obezitě mají i cirkadiální rytmy. Již Stunkard (1957 dle Fraňková, 2007) popsal u obézních pacientů „syndrom nočního jedení“. Podle Fraňkové (2007, s. 178) „odlišnosti v denní rytmicitě jídelního chování subjektů s normální nebo zvýšenou hmotností se objevují již v dětství“. Bellisleová (1988 dle Fraňková, 2007) studovala cirkadiální rytmy příjmu potravy u dětí ve věku 7-12 let a neshledala rozdíly v celkovém energetickém příjmu mezi jednotlivými skupinami dětí podle BMI. Nalezla ovšem rozdíly v časovém rozložení. Obézní děti snídaly méně než hubené, ale večeri měly naopak větší.

Obezita má stigmatizující dopad na dítě z hlediska jeho sociálního okolí, především vrstevníků. Z psychologických proměnných, které mohou navodit poruchy chování, je důležité utváření vztahu k vlastnímu tělu a hodnocení svých vlastních tělesných rozměrů (Fraňková, 2007).

2.5.1 Vztah k tělesné aktivitě dětí a dospívajících s nadváhou a obezitou

V řadě publikací je uváděno, že nezanedbatelnou příčinou nadváhy je neadekvátní pohyb (Mastná, 1999; Lisá, 2002; Šeráková, 2006). Vzorce aktivity se formují v dětství a setrvávají i v adolescenci, až do dospělosti (Fraňková, 2007). U dětí s nadváhou a obezitou převládá sedavý způsob životního stylu (Lisá, 2002). Byla prokázána negativní korelace mezi hmotností a úrovní tělesné aktivity dětí (Fraňková, 2007).

Podle Lisé (2002) se děti s nadměrnou hmotností pokouší fyzické aktivitě vyhýbat. Obvyklým důvodem je, že nemohou konkurovat vrstevníkům s normální hmotností. Nadměrné kilogramy jim při fyzické aktivitě překáží. Neúspěch, nemotornost, špatné známky, to jsou důvody, proč se dítě snaží hodinám tělocviku vyhnout. Tím se však současně připravuje o možnost zlepšit si fyzickou kondici.

Nízká sebedůvěra, negativní vztah k vlastnímu tělu a stud mají za následek menší chuť účastnit se sportovních a fyzických aktivit (Fraňková, 2006). Obézní děti se díky své nemotornosti stávají cílem posměchu vrstevníků, na který pak reagují různými způsoby. Jednou z možných reakcí je, že se straní dětského kolektivu. Takové osamělé obézní dítě si pak příjemné pocity navozuje prostřednictvím jídla, čímž se utváří uzavřený kruh. Tento jev je nazýván deprivační obezitou: „*obezita – osamělost – deprivace – příjemné pocity spojené s jídlem – zhoršení obezity*“ (Lisá, 2002, s.90).

Jiným způsobem vyrovnání se s takovou situací je, že obézní dítě svou nadměrnou hmotnost předvádí pro pobavení ostatním, stává se třídním šaškem. Předstírá, že je šťastné, avšak ve svém vnitřním světě se stále trápí pro svou nadbytečnou váhou a nevyrovnává se s ní. Dítě se stává populárním společníkem, který přispívá k zábavě druhých. Ač ani v těchto případech nedochází k zájmu o řešení obezity, dítě alespoň není osamělé (Lisá, 2002).

I přesto, že význam fyzické aktivity pro snižování nadváhy je prokazatelný, ukázalo se, že s přibývajícím věkem klesá účast na programované fyzické aktivitě (Kimm et al., 1991 dle Fraňková, 2007). Znamená to, že pro zvýšení zájmu o pohybovou aktivitu jsou důležité nejen vhodné podmínky, ale i pomoc v upevňování pozitivního vztahu dítěte k ní (Fraňková, 2007).

2.5.2 Tělesné sebepojetí u obézních dětí a dospívajících

„Self-concept“ či sebepojetí znamená, jak člověk vnímá sebe sama. Podle Huitta (2004) je „*sebekoncept kognitivní či myšlenkový aspekt sebe sama (vztahený k vlastnímu sebeobrazu)*„. Podle Purkeyho (1988 dle Huitt, 2004) sebepojetí představuje „*složité organizovaný celek a dynamický systém naučených přesvědčení, postojů a názorů o svém vlastním bytí, které každý jedinec považuje za pravdivé*“. Podle Marshe (1990 dle Fraňková, 2007, s.179) jde o multidimenzionální konstrukt, který „*zahrnuje hodnocení vlastního fyzického zjevu, sociálně percipovaného zjevu (tzn. „já“ ve vztahu k sociálnímu prostředí), akademické pojetí („já“ a úroveň vzdělání, vlastní kognitivní možnosti a schopnosti) aj.*“ Pro účel této práce se zaměříme pouze na jednu z komponent a to fyzický obraz sebe sama.

Koncepce tělesného schématu se vytváří během raného dětství, kdy se dítě seznamuje s vlastním tělem, rozpoznává jeho části a funkce. Postupně je schopno ve vztahu k vlastní osobě zaujímat hodnotící stanoviska (např. myslím, že jsem hezká/ ošklivá). V předškolním věku jsou děti schopny vnímat a hodnotit nejen vlastní tělesný vzhled, ale i svých vrstevníků či dospělých. Již ve třetím roce věku odliší štíhlou a tlustou postavu, ale ještě je nepřesně slovně popisují (zaměňují např. výraz „tlustý“ za „velký“). Po čtvrtém roce věku jsou schopny nejen rozeznat štíhlé a silné tělesné proporce, ale také je přesně slovně vyjádřit (Fraňková, 2007).

Podle Foxe (2000 dle Moreno, 2007) to, jak člověk sám sebe vidí, se odráží v sebeúctě, která se zásadně promítá do jeho „well-being“ a psychického zdraví. Pocity, které k sobě člověk má, jsou jádrem názoru na sebe sama a určují vývoj sebepojetí. Podle Frankena (1994 dle Huitt, 2004) je rovněž koncept sebe sama ve vztahu k sebeúctě: „...*lidé, kteří mají dobrou sebeúctu, mají jasné diferencované vnímání sebe sama...*“.

Pro zjišťování vztahu k tělesnému schématu a hodnocení tělesných rozměrů se používají rozličné metody. Jedná se o dotazníkové metody, např. Physical Self Description Questionnaire – PSDQ (Marsh, 2006), nebo se dětem mohou předkládat obrázky obrysů těla (např. Silhouette Matching Task – SMT) či figur od hubených až po obézní (Collins, 1991 dle Fraňková, 2007). Děti vypovídají o svých preferencích, přáních (jak by chtěly vypadat), co nejvíce odpovídá realitě (např. jaké z figur se nejvíce přibližují). V dotaznících

na různých škálách hodnotí uvedená tvrzení (např. přála bych si být štíhlejší) (Fraňková, 2007).

Západní výzkumné studie ukázaly, že obezita v dětském věku může mít nepříznivý vliv na vývoj sebepojetí (Marsh, 2006; Crandall, 1991 dle Marsh, 2006). French et al. (1995 dle Marsh, 2006) provedl přehledovou studii výzkumných prací pojednávajících o vztahu mezi obezitou a sebeúctou. Zjistil, že v polovině z 25ti průřezových studií vykazovaly obézní děti a adolescenti nižší sebeúctu. Na druhé straně podle výsledků několika dalších studií (Klesges et al., 1992 dle Marsh, 2006) se sebeúcta mezi obézními a neobézními dětmi příliš nelišila.

Podle Fraňkové (2007, s.179-180) většina výzkumných studií se shodla v tom, že „*obézní děti a adolescenti mají horší představu o svém tělesném schématu a nižší sebehodnocení ve srovnání s dětmi s normální hmotností*“. Nespokojenost s vlastním tělem je spíše typická pro dívky než chlapce. Chlapci se spíše kloní k pozitivnímu vztahu k nadváze u mužského pohlaví (tendence spojovat hmotnost a fyzickou sílu), ale ke zvýšené váze u dívek jsou kritičtí (Fraňková, 2007).

Marsh (2006) kriticky uvádí, že řada studií vztahujících se k sebepojetí byla provedena na nedostatečných teoretických základech a psychometricky slabými nástroji. Poukazuje zejména na to, že se spíše soustředily na sebeúctu, než na vztahy mezi obezitou a četnými dimenzemi sebekonceptu.

2.5.3 Sebehodnocení, sebeúcta obézních dětí a dospívajících

Lidé vykazují obecnou tendenci si vyvinout pozitivní, posilující sebehodnocení, čemuž napomáhá celá řada mechanismů (např. selektivní paměť na pozitivní události, vyvinutí systému omluv pro vlastní neúspěch, vytěsnění či popření) (Macek, 1997; Kurman, Eshel, 1998). Bandura (1978) navrhl model procesu seberegulace chování: sebezpozorování – hodnotící proces – self-response (sebehodnotící, sebeodměňující/ sebetrestající, žádná). Velká část lidského chování je řízena skrze sebehodnocení. Pozitivní vliv na sebehodnocení mají úspěchy (dosažené vlastním úsilím), které posilují a motivují další jednání. Na selhání, za které se jedinec cítí odpovědný, reaguje sebekriticky. Pokud člověk selhává v pro něj důležitých záležitostech, může reagovat také utlumením této aktivity. Vše, čemu není prisuzována osobní důležitost, nevyvolává žádnou hodnotící reakci.

Sebehodnocení zahrnuje kromě znalostní složky také emocionální aspekt sebereflexe, který se manifestuje v dimenzích stabilita-labilita, libost-nelibost a intenzita. Na nejobecnější úrovni se projevuje sebehodnocení (globální sebehodnocení či hodnota sebe sama) jako celkový vztah k sobě a je ovlivňováno emočním laděním (spíše přítomností negativních emočních stavů) (Macek, 1997).

Sebehodnocení se do jisté míry utváří na základě hodnocení, které jedinec dostává od druhých lidí. Toto sociálně determinované sebehodnocení je více závislé na situačních faktorech a více podléhá změnám (Festinger, 1954 dle Macek, 1997). Nenaplnění očekávání druhých může vyvolávat pocity studu a obavy z možných následků (Macek, 1997).

Dalším dílčím sebehodnocením je to, které si vytváříme, relativně nezávisle na okolí, srovnáváním se s nějakými vlastními standardy (nejčastěji s ideálem vlastního já, očekáváním od sebe sama a samotným chováním apod.). Nesoulad mezi vlastním očekáváním a realitou, pak může vést k prožitkům zklamání, nenaplnění a k frustraci (Macek, 1997).

Podle studie Braetové a Mervielde (1995) obézní děti vykazovaly významně nižší skóre v sebehodnocení než neobézní. Obézní děti také uváděly méně pozitivní pohled na sebe sama z hlediska fyzické způsobilosti. Autoři ve shodě s jinou studií (Mendelson, White, 1985 dle Braet, Mervielde, 1995) usuzují, že obézní děti, které jsou nespokojené se svým vzhledem, jsou nespokojené i s dalšími aspekty jejich života, které se vzhledem již nesouvisí.

Celkové sebehodnocení je podle výsledků výzkumu Kurmana a Eshela (1998) kladně spojeno se sebeposílením a s emočním přizpůsobením. U dobře přizpůsobených jedinců se předpokládá přesné hodnocení jejich sociálního chování a informací o sobě (Jahoda, 1958 dle Kurman, Eshel, 1998).

Strauss (2000) provedl longitudinální studii sebehodnocení u dětí s obezitou. U obézních dětí ve věku 9-10 let nezjistil žádnou statisticky významnou odlišnost v sebehodnocení. Ale po čtyřech letech, tj. ve věku 13-14 let, vykazovaly obézní děti (chlapci i dívky, bez ohledu na etnickou příslušnost) signifikantně nižší úroveň sebehodnocení než neobézní. U dívek byl vliv obezity na sebehodnocení větší než u chlapců. Obecně snížení hodnot sebehodnocení bylo spjato se zvýšením míry osamělosti, smutku a nervozity.

V roce 2005 byly publikovány výsledky výzkumné studie (Bornholt et al., 2005), která se zabývala zkoumáním emocionální a kognitivní složky sebehodnocení vlastního těla na souboru dospívajících dívek. Zjištěné obecné sebehodnocení nekorelovalo s hmotností. Dívky s nadváhou vykazovaly jen mírně snížené hodnoty než bylo optimum. Výraznější nespokojenost a obavy o vlastní tělo spíše vykazovala skupina dívek s nízkým BMI trpící anorexií.

2.5.4 Kvalita života obézních dětí a dospívajících

Kvalitu života („well-being“, spokojenost) je nutné chápat jako multidimenzionální, kulturně podmíněný konstrukt, který má dynamický a subjektivní charakter (Vaďurová, Mühlpachr, 2005). V současné době existuje celá řada definic kvality života, ale zatím nedošlo ke shodě a žádná z nich není jednotně akceptována. Obecně je však možné se shodnout na tom, že pojem „kvality života“ by měl obsahovat údaje o fyzickém, psychickém a sociálním stavu jedince (Slováček et al., 2004).

Podle Fraňkové (2007) obezita může ovlivňovat kvalitu života dětí. Zvýšená váha se může různou měrou promítat do zhoršeného zdravotního stavu, nižšího fyzického výkonu ve srovnání s vrstevníky, může působit negativně na sociální vztahy dítěte a zejména na sebehodnocení a spokojenost dítěte či adolescenta se sebou samým.

Friedlander et al. (2003) také vypracovali studii na téma kvality života u obézních dětí v USA. Údaje od vzorku 371 dětí ve věku 8-11 let a jejich rodičů byly zjišťovány měřením kvality života pomocí Child Health Questionnaire-Parent Form 50 (CHQ-PF50) a hodnot BMI. Výsledky ukázaly, že obézní děti a děti s podváhou měly významně sníženou kvalitu života podmíněnou zdravím (HRQOL), některé dimenze vztažené k psychosociálnímu zdraví, nižší sebeúctu a vykazovaly nižší skóry fyzické činnosti.

2.5.5 Poruchy chování u obézních dětí a dospívajících

Podle zkušeností učitelů a některých klinických studií se u obézních dětí vyskytují častěji problémy s chováním (Fraňková, 2006). Výsledky výzkumné studie provedené Lumengem et al. (2003 dle Arbor, 2003), zaměřené na vztah nadváhy a behaviorálních problémů, ukázaly mezi nimi jasnou souvislost. 21% dětí s problémy v chování (bez bližší specifikace)

trpělo nadváhou oproti 11% dětí bez behaviorálních problémů. Jednalo se o dlouhodobou národní studii, do které bylo zahrnuto 755 dětí (ve věku 8 - 11 let).

Výsledky výzkumu, který provedl Vila et al. (2004), prokázaly častý výskyt psychických poruch u zkoumaného vzorku obézních dětí a adolescentů (přibližně u 60% dětí). Zatímco výsledky francouzského epidemiologického výzkumu uváděly prevalenci duševních poruch u skupiny školních dětí 5% (Insard-Mugnier et al., 1993 dle Vila, 2004). U obézních dětí byly nejvíce zaznamenány úzkostné poruchy (u 14-23% z celkového vzorku 155ti dětí), z toho převládaly separační úzkost a sociální fobie. Toto zjištění směřuje k typickému obrazu obézního dítěte, které je nadměrně závislé na rodinném prostředí a připoutáno k rodičovským postavám. Trpí separační úzkostí, strachem z kritiky a odmítáním sociálního kontaktu. Pro tento závěr hovoří rovněž pozorovaná horší sociální kompetentnost u obézních dětí ve srovnání s dětskými diabetiky. Podle Vily et al (2004) je obtížné určit, zda tento vztahový model obezity předchází nebo ji následuje.

Podle Vily et al. (2004) nebyl pozorován vztah mezi stupněm obezity a psychickými poruchami. Naopak extrémně obézní jedinci se jeví o něco méně úzkostní a depresivní. Toto mohlo být způsobeno buď dlouhodobou obezitou nebo rezignací na ztrátu hmotnosti. Autoři poukázali také na vysoce korelující vztah mezi psychopatologií dítěte a rodičů. Kladou důraz na zahrnutí rodiny do terapeutického procesu léčby dětské obezity a to jak po stránce dietetické, tak psychologické a psychiatrické.

Není pravidlem, že všechny obézní děti musí trpět psychickými poruchami. Podle Mellina (2002 dle Texas Department Health Service, 2004) u dětí, které hovoří s rodiči o svých stravovacích návycích, byla zjištěna menší pravděpodobnost vzniku nezdravého chování a vystavení se psychosociálnímu distresu.

2.5.6 Deprese u dětí a dospívajících s nadváhou a obezitou

Mezi nejčastěji zmiňované psychické problémy u obézních patří deprese (Kunešová, 2001; Friedman et al., 2002; Dietz, Robinson, 2005; Šebková, 2006; Fraňková, 2007). Podle Waldena (1987 dle Ericson et al., 2000) panuje obecný názor, že děti s nadváhou jsou nešťastné kvůli své váze, jsou více vystaveny psychosociálnímu distresu a vykazují depresivní symptomy. Avšak výsledky výzkumů nejsou jednotné (Ericson et al., 2000; Vila et al., 2004; Wardle et al., 2006).

Výsledky výzkumné studie provedené Ericsonovou et al. (2000) poukazují na to, že obézní dívky uvádí více depresivních symptomů než dívky s normální váhou. Avšak tento vztah by mohl být vysvětlen rozdílem v zaměření se na svou nadváhu. Neboť se ukázalo, že i dívky, s normální hmotností či hubené, u nichž byla pozorována větší koncentrovanost na jejich hmotnost, uváděly více depresivních symptomů. U chlapců obdobný vztah zjištěn nebyl.

Na základě údajů průřezové studie Ackard et al. (2003 dle Texas Department Health Service, 2004), která proběhla na vzorku 4746 studentů a zahrnovala i antropometrická měření, zjistili souvislost mezi nadváhou, vysokými skóry ve škálách depresivity a nízkou sebeúctou. Studenti s nadváhou častěji uváděli sebevražedné myšlenky a pokusy o sebevraždu. Rovněž výsledky tohoto výzkumu poukázovaly na významný vztah mezi nadváhou a nespokojeností s vlastním tělem.

Vila et al. (2004) provedli výzkum zaměřený na výskyt psychických poruch u obézních dětí a adolescentů. Výsledky studie ukázaly, že pouze 12% ze vzorku 155ti dětí a dospívajících trpělo depresivní poruchou. Toto zjištění je v protikladu k výsledkům jiných studií. Autoři si to vysvětlují homogenitou vzorku, kdy se respondenti podrobili měření krátce po zahájení léčby a byli tedy ještě vysoce motivovaní ke snížení váhy. Vzhledem k nízkému věku neměli početnou opakovanou zkušenost s neúspěchem v léčbě. Autoři se domnívají, že právě opakované neúspěchy snižování hmotnosti se podílí na vzniku deprese, spíše než obezita. Podle Goodmana a Whitakera (2002 dle Vila, 2004) deprese predikuje obezitu, ale není žádný důkaz, že by tomu bylo naopak.

Sjöberg et al. (2005) se zaměřili na zkoumání vztahu mezi obezitou, depresí, studem a psychosociálním a ekonomickým statutem. Výzkum byl realizován na vzorku 4703 švédských adolescentů ve věku 15 - 17 let. Výsledná zjištění ukázala spojení mezi BMI a depresivními projevy (skupina obézních významně častěji trpěla depresí). Obezita byla rovněž asociována s prožitky studu, zkušeností s ponižováním a posměchem.

Závěry studie provedené Wardlem a spolupracovníky (2006) nepotvrdily spojení mezi obezitou a depresivní symptomatikou. Nebyl nalezen důkaz pro tvrzení, že by dívky byly náchylnější k depresivním projevům.

Studie provedené na klinických vzorcích dětí, které vyhledávají léčbu kvůli problémům s obezitou, podporují spíše názor, že mezi obezitou a depresí vztah existuje. Naproti tomu populační průzkumy bývají v tomto směru spíše neprůkazné (Sjöberg et al., 2005).

Nejednotné výsledky však podávají nejen výzkumy zaměřující se na vztah mezi depresí a obezitou u dětí či dospívajících, ale i výzkumy této problematiky u dospělých. Carpenter et al. (2000) se domnívá, že tyto inkoherece mohou být způsobeny jednak metodologickými nedostatky, jednak nereprezentativností vzorků či nezahrnutím kontrolní skupiny a nekonzistentní kontrolou socioekonomického statutu.

2.5.7 Interpersonální vztahy obézních dětí a dospívajících

2.5.7.1 Postoj vrstevníků k obézním dětem a dospívajícím

Takové dítě, které vyrůstá v uspokojivém rodinném prostředí, kde není jeho hmotnosti věnována větší pozornost, je obvykle samo se sebou spokojeno. Ale ve chvíli, kdy se dostává do kontaktu s vrstevníky, je konfrontováno s kritickým postojem okolí a je nuceno srovnávat svůj vzhled s jinými dětmi nebo vzory. Fyzický vzhled a tělesné rozměry, které neodpovídají normám společnosti, obvykle ztěžují navazování vztahů a úspěšné začlenění se do společnosti. Tyto děti se často stávají oběťmi různých předsudků (obézní znamená hloupý, nezajímavý, apod.) a to nejen ze strany vrstevníků (Fraňková, 2007).

Přátelství je základním prostředkem sociálního a psychického vývoje v období dospívání. V tomto období je na vzhledové normy, tělesný obraz a fyzickou kondici kladen obzvláště velký důraz. Nadváha pak může mít negativní dopad na vývoj adolescenta a na jeho kvalitu života (Strauss, Pollack, 2003).

Výzkumy ukazují, že obézní děti jsou vrstevníky více stigmatizované, méně oblíbené a méně často volené za kamarády než děti neobézní či děti s jiným handicapem (Harper, Wacker, Seaborg-Cobb, 1986 dle Bell, Morgan, 2000; DeJong, 1993 dle Bell, Morgan, 2000).

Bell a Morgan (2000) zkoumali vztah mezi postojem a záměrným chováním k obézním vrstevníkům. Podle Weinerovy teorie by podání lékařského vysvětlení onemocnění, mělo snížit negativní přístup k postiženému dítěti, tedy i k obéznímu. V praxi se však funkčnost

teorie nepotvrdila. Pouze mladší děti o něco lépe reagovaly na obézní dítě po obdržení vysvětlujících lékařských informací. Pokud byla taková informace sdělena staršímu dítěti, vedla spíše k odmítnutí. Naopak starší děti často upřednostňovaly obézní dítě bez lékařské informace, před obézním, o němž tyto informace obdržely. Autoři si to vysvětlují tím, že pro starší děti nabývá na důležitosti dodržení konformity s vrstevníky. Podání lékařské informace odlišnost mezi obézním dítětem a ostatními ještě více prohlubuje. Rovněž bylo pozorováno pozitivnější chování, pokud dítě bylo stejného pohlaví a to bez ohledu na to, zda bylo, či nebylo obézní.

Strauss a Pollack (2003) zjistili na základě měření sociálních vztahů, že dospívající s nadváhou byli více izolovaní a nacházeli se spíše na okraji sociální sítě ve srovnání s vrstevníky s normální hmotností. Byli méně oblíbení, méně často voleni za přátele, případně tyto volby pocházely od jedinců rovněž v kolektivu méně oblíbených. Volba přítele ze strany obézního jedince obvykle nebyla opětována, narozdíl od jedinců s normální váhou. Autoři také sledovali vztah mezi činnostmi ve volném čase a počtem voleb. Všeobecně příznivěji dopadli ti (s nadváhou i s normální hmotností), kteří trávili méně času u televize, videa nebo počítače a více se účastnili sportovních akcí a školních klubů. S tímto pozorováním se shoduje i Mellin (2002 dle Texas Department Health Service, 2004), podle nějž účast na kolektivních akcích (sportovních a klubových aktivitách) je spojena se zlepšením sociálních vztahů.

2.5.7.2 Stigmatizace kvůli nadváze a obezitě

V řadě studií se můžeme setkat s názorem, že děti, dospělí a dokonce i zdravotní pracovníci vyjadřují negativní postoj k obézním jedincům (Carr, Friedman, 2005). To bývá považováno za důkaz, že obezita je trvalé a oslabující stigma (Allon, 1981 dle Carr, Friedman, 2005). Crandall publikoval v roce 1991 (dle Marsh, 2006) výsledky studie, jejíž výsledky ukázaly, že obézní jedinci jsou opravdu diskriminováni kvůli své hmotnosti. Diskriminace je generalizována podle rasy, pohlaví, věku a socioekonomického statusu. Souhlasně se vyjadřuje Puhlová (2006), podle níž se obézní jedinci často ve svém životě setkávají s předsudky, stigmatizací a diskriminací.

Goffman (1963 dle Carr, Friedman, 2005, s.245) definuje stigma „*jako vlastnost osobnosti, která hluboce diskredituje svého nositele*“. Stigma je tedy „*reprezentací*

negativní percepce určité skupiny lidí ze strany společnosti“ (Puhl, Brownell, 2003, s.215).

Podle výzkumů z posledních 40ti let se ukázalo, že na obézní je pohlíženo jako na fyzicky neatraktivní a nežádoucí (Puhl, Brownell, 2001 dle Carr, Frideman, 2005). Obézním je dávána zodpovědnost za jejich nadměrnou hmotnost. Tato vina (za nadváhu) je jim připisována kvůli přisuzovanému „špatnému charakteru“ (lenosti, nenasytosti, malé sebekontroly) (Crandall, Schiffhauer, 1998 dle Carr, Friedman, 2005; Puhl, Brownell, 2003; Puhl, 2006).

Link a Pelan (2001 dle Carr, Friedman, 2005) reagovali na nedávné zpochybnění důkazů, zda obézní jsou skutečně stigmatizovanou skupinou. Osoby s „nálepkou obézní“ zažívají diskriminaci a snížení sociálního statutu, což je podle autorů hlavní částí procesu stigmatizace. Tato diskriminace má negativní dopad na jejich životní příležitosti i na všechny oblasti vztahující se ke kvalitě života.

Carrová a Friedman (2005) upozornili na to, že doposud v žádné studii nebylo provedeno srovnání skutečně prožívané diskriminace u skupin obézních a neobézních. Všechny publikované studie se zatím zaměřovaly na zjišťování předpojatosti vůči obézním a z toho odvozovaly k jakým postojům povedou. Není jisté, zda tyto „antiobézní“ postoje by skutečně vedly až k diskriminujícímu chování.

Carrová a Friedman (2005) na této kritice založili vlastní výzkumnou studii, v níž se zaměřili na zjišťování skutečně prožívané diskriminace mezi různými váhovými skupinami. Zjištění této studie potvrdila stigma obezity a její negativní dopady na životní možnosti. Obézní mnohem častěji uváděli, že jsou vystaveni diskriminaci v institucích i v každodenních interpersonálních vztazích. Zjištěné úrovně sebeakceptace obézních osob byly signifikantně nižší než u osob s normální hmotností.

Podle Puhlové (2006) stigma kvůli nadměrné hmotnosti sehrává svou roli v každodenním životě (v práci, škole, zdravotní péči). Obézní jedinec čelí různým překážkám, od týrání ve škole a odmítáním ze strany spolužáků, až po předsudky učitelů a neoprávněné odmítání na vysokých školách. Závažnost problematiky je o to větší, že stigma a předsudky k nadměrné hmotnosti se objevují již velmi záhy v životě obézního dítěte. Negativní postoje jsou uváděny již u předškolních dětí ve věku 3 - 5 let.

8.1.4 Šikana dětí a dospívajících s nadváhou a obezitou

Otlé děti se často stávají terčem obtěžování a posměchu ze strany svých vrstevníků. Díky menší oblibě těchto dětí v kolektivu, jsou vystaveny riziku možného negativního jednání ze strany spolužáků, vrstevníků (Janssen, 2004; Fraňková, 2007). Přitěžující okolností je i větší pravděpodobnost negativního hodnocení sociálním okolím, které může mít vliv na snížení sebehodnocení (Fraňková, 2007). Vzhledem k rizikovým faktorům pro rozvoj šikany, které odpovídají profilu obézního dítěte, se věnuje ve světě tematice šikany obézních dětí a adolescentů pozornost.

Pro období dospívání je charakteristické, že dochází ke změnám tělesných rozměrů a vzhledu. Právě tyto změny se mohou stát ohniskem pro šikanu. Agresoři se zaměřují na zranitelná místa svých obětí. Takovým slabým místem u dospívajících mohou být právě tělesná tloušťka a obezita (Janssen, 2004). Lerner (1978 dle Janssen, 2004) navrhl teoretický model pro porozumění vztahu mezi fyzickým vzhledem a sociálním fungováním. Podle něj fyzický vzhled vyvolává diferenciální reakci v rámci kulturního prostředí s vysokým standardem pro krásu.

Sociální a psychologické následky šikany mohou bránit sociálnímu rozvoji obézních dospívajících. Dospívající se nesmírně spoléhají na své vrstevníky z hlediska sociální opory, odkazují se na ně z hlediska své identity a sebeúcty (Geckova, 2000 dle Janssen, 2004). Obézní děti i dospívající však často mají v sociálních vztazích problémy (Bell, Morgan, 2000; Strauss, Pollack, 2003).

Děti a dospívající s nadváhou a obezitou se stávají oběťmi různých forem agrese. Byl zaznamenán rozdíl mezi formami agrese, jíž jsou oběti vystaveny, který je určený pohlavím oběti. Chlapci s nadváhou jsou častěji vystaveni otevřeným, zjevným formám pošťuchování a obtěžování, jako jsou úder a kopance ve srovnání s vrstevníky s normální hmotností. Obézní dívky uvádí, že spíše než s fyzickou podobou agrese se setkávají s různými podobami skrytých a antagonistických projevů ve vztazích s vrstevníky. Ti s nimi nechtějí trávit čas, nechtějí vedle nich sedět ve třídě, při jídle, opomíjí je. Dospívající dívky i chlapci uváděli celkovou nespokojenost se stavem navázaných blízkých vztahů. Závěry této studie naznačují, že obézní dospívající jsou více ohroženi týráním ze strany svých vrstevníků (Pearce, Boergers, Prinstein, 2002).

V roce 2002 Janssen a spolupracovníci (2004) realizovali výzkumnou studii zaměřenou na prozkoumání vztahu mezi nadváhou, obezitou a šikanou. Od vzorku 5749 dětí ve věku 11-16 let získali údaje o BMI a výpovědi o zkušenostech se šikanou (pomocí metody Health Behaviour in School-Aged Children Survey). Výsledky ukázaly, že u dívek nezávisle na věku existuje pozitivní vztah mezi kategorií BMI a šikanováním. Tento vztah byl pozorován také u chlapců po provedení věkové kontroly. Vztah mezi BMI, pohlavím a věkem oběti byl nalezen u chlapců ve věku 11-12let a u dívek ve věku 12-16 let. U skupiny chlapců i dívek se ukázal pozitivní vztah mezi BMI a slovní formou šikanování (hanlivé přezdívky, zesměšňování, zlomyslné škádlení) a vztahovou formou šikanování. Ukázal se pozitivní trend mezi stupněm BMI a fyzickými projevy agrese u dívek, ale ne u chlapců. Autoři rovněž našli pozitivní vztah mezi BMI a agresory šikany a to u chlapců a dívek ve věku 15-16 let. Chlapci s vyšším BMI ve věku 15-16 let se také častěji dostávali do kombinované role oběť-agresor šikany. Podle závěrů této studie děti a dospívající s nadváhou a obezitou mají větší pravděpodobnost se dostat do role oběti bez ohledu na věk, než jejich vrstevníci s normální hmotností. Vztah mezi agresorem šikany a nadváhou či obezitou byl zaznamenán pouze u starších dospívajících ve věku 15-16 let.

Hyden-Wade a spolupracovníci (2005) se ve své studii zaměřili na specifické charakteristiky spojené se šikanou obézních dětí. U dětí s nadváhou se častěji vyskytovalo šikanování zaměřené na jejich vzhled, hanlivé přezdívky zaměřené více na váhu než na jiné, méně stigmatizující aspekty vzhledu. Šikany se dopouštěli vrstevníci spíše obecně, než jeden konkrétní. Šikana u celého vzorku se pojila s vyšší hmotností, osamělostí a negativní percepcí vlastního fyzického vzhledu. U dětí s nadváhou se ukázal vztah mezi šikanou a bulimickým chováním.

V jiné výzkumné studii (Storch et al., 2007), která se soustředila pouze na jedince s vyššími hodnotami BMI (od 85. percentilu výše), prožitky šikanování pozitivně korelovaly s uváděnou depresí, úzkostí a osamělostí. Naopak negativně se šikanou korelovala fyzická aktivita.

Vyšetření dětí ve věku 7-8 let přineslo zjištění, že obezita zvyšuje pravděpodobnost vzniku šikany jak u dívek, tak chlapců. Obézní děti uváděly, že byly častěji šikanovány kvůli svému vzhledu, který se lišil od obecného ideálu. Obézní děti byly častěji vystaveny fyzickým projevům šikany ve srovnání s neobézními. U obézních chlapců byla větší

pravděpodobnost stát se agresorem, díky tělesné dominanci nad vrstevníky (Griffith et al., 2006).

3 Shrnutí společných psychosociálních aspektů šikany a obezity u dětí a dospívajících

Problematika šikanování je velmi rozmanitá a můžeme se s ní setkat v podstatě ve všech věkových skupinách. Šikana je sociální jev, který je spojován zejména se sociálním prostředím v institucích. S lidským společenstvím se zdá být již natolik spjatý, že je sklon jej považovat za přirozený a normální. Podle odborníků se obětí šikany může stát v podstatě každý, i když jsou známy faktory, které tuto pravděpodobnost zvyšují. Výrazná odlišnost od skupiny je považována za jeden z nejvýznamnějších prediktorů šikany.

Vnitřní koherence a konformita jsou typickou charakteristikou pro jakoukoli skupinu. Odlišné je nežádoucí. Obezita je proměnná, který způsobuje, že se takový člověk odlišuje od vzhledového standardu. Vedle toho se ještě uplatňuje vliv předsudků. Otlým lidem jsou často připisovány různé, ne vždy kladné vlastnosti (dobromyslnost, lenost, nestřídmost, lakota, hloupost aj.). Všechny tyto vlivy přispívají k negativnímu ladění společnosti vůči obézním lidem. Odlišnost, zejména fyzická je podle odborníků znakem, který „provokuje“ k šikaně.

Mezi oběťmi šikany a obézními dětmi či dospívajícími je možné najít i celou řadu společných psychosociálních charakteristik (emoční labilita, depresivita, nezralost, závislost na mínění okolí, interpersonální potíže, sociální izolace, snížené sebehodnocení aj.), které vybízí k zamyšlení. Řada psychických a sociálních následků prožité šikany doprovází oběť po celý zbytek života. A podle odborníků ji tyto psychosociální charakteristiky předurčují k tomu, aby se stávala obětí šikany zas a znovu, nezávisle na agresorovi či prostředí. Je možné tedy předpokládat, že pokud se shodné projevy chování, psychické vlastnosti a interpersonální potíže objevují také u obézních (doposud nešikanovaných) jedinců, rovněž je předurčují k tomu, stát se obětí šikany. Navíc vysoká hmotnost je podle odborníků dostatečným důvodem pro šikanu sama o sobě.

Šikana stejně jako obezita se pojí se špatným psychosociálním přizpůsobením. U obětí šikany i obézních jedinců je uváděna zvýšená úzkostnost, depresivní pocity, osamělost,

nízké sebehodnocení a problémy v chování. Přítomnost některého z těchto projevů navíc zvyšuje pravděpodobnost, že se dítě stane (znovu) obětí šikany.

Výskyt depresivních nálad a deprese jako takové u obézních není zcela jednoznačně výzkumně potvrzen. Spojení deprese a šikany se bere víceméně jako neoddiskutovatelný fakt. Avšak v obou případech zůstává nejasná otázka příčinného vztahu. Zda šikana či nadváha jsou následky deprese či naopak.

V dětství a dospívání se obézní jedinci stávají často obětí různých forem agrese a diskriminace ze strany svých vrstevníků. Jsou vystavováni sociálnímu opomíjení, sociální izolaci, šikaně a nežádoucímu obtěžování. Obézní děti jsou často na okraji sociální sítě skupiny, což je zároveň i prediktor výběru oběti šikany (v kolektivu neoblíbený jedinec, osamělý).

Vrstevníci vyjadřují negativní postoj k dětem a dospívajícím s nadváhou. Velmi často se zde uplatňuje předsudek, že si za vysokou hmotnost může postižený sám svým „špatným chováním“. Obézním lidem obecně jsou připisovány různé vlastnosti bez ohledu na pravdivost (lenost, hloupost, nenasytnost apod.). Rovněž je známo, že děti spíše akceptují v kolektivu jakkoli handicapovaného jedince, pokud se nejedná o obezitu. V odstranění tohoto postoje nepomáhá ani podání lékařského vysvětlení a pomyslné „očistění“ obézního jedince od „viny“ za svou odlišnost.

Odlišnost je dalším společným jmenovatelem pro oběť šikany a obézní dítě. Zvýšená hmotnost se podílí na menší oblibě dítěte v kolektivu. Dítě vybočuje, liší se od obecně uznávaného standardu, jak by mělo vypadat. Především u obézních dívek se větší zaměřenost na jejich vzhled a selhávání v navázání blízkého vztahu může podílet na jejich větší citlivosti a oslabenosti vůči případnému ataku agresora.

Konkrétní projevy šikany se mohou různit, podle pohlaví i podle toho, zda se jedná o obézního či neobézního jedince. U chlapců se uvádí čtenější zkušenost s fyzickou formou šikany, než je tomu u dívek. Podle výzkumů u dívek zas bývají typické projevy šikany spíše ve vztahové rovině.

Zajímavý je vztah mezi obezitou a rolí agresora šikany, který je připisován tělesným rozměrům obézních. Chlapci i dívky s nadváhou ve vyšším věku (15-16 let) se podle

výzkumníků častěji dostávají do pozice agresora, ve srovnání s vrstevníky s normální hmotností.

Závěrem teoretické části lze říci, že spojení obezity a šikany představuje velmi vážné téma. Obézních dětí a dospívajících přibývá a šikana je fenomén, který se vyskytuje v prostředí jejich každodenního života. I když z hlediska odborné veřejnosti již bylo mnohé řečeno, ještě stále jde o výzkumně relativně mladou problematiku. Výzkumné studie vždy nedochází k jednotným výsledkům a vztahy mezi šikanou, obezitou a s nimi spojenými negativními důsledky nejsou zcela jasné. Důležité však je, že jde o reálný problém a riziko, na které je nutné poukázat. A také věřit, že každé další poznání přispěje k lepší prevenci a ochraně ohrožených dětí.

II VÝZKUMNÁ ČÁST

4 Úvod k výzkumné části

Ve výzkumu jsem se zaměřila na problematiku šikany u starších školních dětí (ve věku 12-15 let), které trpí nadváhou nebo obezitou. I přes aktuálnost této tematiky ve světě u nás jí nebyla zatím věnována pozornost. Výzkum se proto opírá především o dosavadní zkušenosti publikované v zahraniční literatuře. Věřím, že výsledky tohoto výzkumu budou užitečné pro lepší pochopení vztahu nadměrné hmotnosti a šikany u českých dětí.

Pojem šikana pro účel tohoto výzkumu byl vymezen v souladu s definicí MŠMT uvedenou v teoretické části této práce v kapitole 1.1 „Vymezení pojmu“ na straně 6. Za šikanu budou považovány opakované projevy cíleného ubližování. Jednorázové zkušenosti, které dítě, i po úvodním vysvětlení významu pojmu, označí za šikanu, budou považovány za pokus o šikanování. V širším smyslu budou za oběti šikany považovány jak děti s opakovanou zkušeností, tak s jednorázovou. V užším smyslu budou za oběť šikany považovány jen děti s opakovanou zkušeností. Pro většinu srovnání bude užíváno významu oběti v širším smyslu. Pokud půjde o oběti v užším smyslu, bude tato informace uvedena.

Za agresora bude považován ten, kdo se tak označí v dotazníku po seznámení se s tím, co znamená pojem šikana. Zvlášť bude zhodnocena kombinovaná role agresora-oběti, tj. agresor, který současně udává, že sám byl, či je obětí šikanování.

Hmotnost bude posuzována podle BMI, na základě výpočtu z údajů o výšce a váze dítěte. Podle percentilových grafů pro českou populaci dívek a chlapců budou BMI vyhodnoceny do hmotnostní kategorie H (heavy, od 90. percentilu), N (normal, mezi 10. až 90. percentilem), případně L⁶ (light, pod 10. percentilem).

Příprava a realizace výzkumného projektu probíhala v letech 2006-2008. Získané informace mají podobu jak kvalitativní, tak kvantitativní. S ohledem na získaná data byly následně voleny optimální metody analýzy a interpretace dat. Celkem se výzkumu zúčastnilo 358 dětí. Údaje od 56ti probandů musely být vyloučeny z dalšího zpracování kvůli nevyhovění kritériím výzkumu. Podrobné informace budou uvedeny dále v kapitolách 6 „Metodologie výzkumu a užití metody sběru dat“ a 7 „Výzkumný vzorek“.

---

⁶ Probandi, jejichž BMI bude pod 10. percentilem, budou z výzkumu vyřazeni.

5 Výzkumné cíle a otázky

Hlavním záměrem výzkumného projektu bylo prozkoumat vztah a jeho specifika mezi školní šikanou a nadměrnou hmotností v našem sociálně-kulturním prostředí. Prvním výzkumným cílem (A) bylo ověření existence vztahu mezi šikanou a nadměrnou hmotností dítěte u žáků druhého stupně českých základních škol a (B) bližší prozkoumání specifik školní šikany a jejích projevů u výběrového souboru s nadváhou a obezitou v porovnání s kontrolní skupinou. Dalším cílem výzkumu bylo (C) zhodnotit problematiku šikany u obézních ve vztahu k několika vybraným, souvisejícím psychosociálním charakteristikám (sebehodnocení; závislosti ve smyslu nezralosti a vnitřní nejistoty; emoční labilitě; depresivnímu ladění; hodnocení sociální akceptace školní třídy).

Výzkumné otázky zaměřené na cíl:

- (A) Existuje vztah mezi nadváhou a obezitou a školní šikanou u žáků druhého stupně základních škol? Bude tento vztah stabilní i z hlediska věku a pohlaví?
- (B) Budou žáci s nadváhou a obezitou zastávat častěji roli oběti v porovnání s kontrolní skupinou? Budou nalezeny rozdíly podle pohlaví, případně věku?
- (B) Budou žáci s nadváhou a obezitou častěji vystupovat v roli agresora v porovnání s kontrolní skupinou? Budou nalezeny rozdíly podle pohlaví, případně věku?
- (B) Existují odlišnosti v projevech šikany mezi skupinou s nadměrnou hmotností a kontrolní skupinou? Jaká jsou specifika školní šikany ve vztahu k nadměrné hmotnosti? Budou nalezeny rozdíly podle pohlaví, případně věku?
- (C) Existují rozdíly v sebehodnocení obětí šikany s nadváhou a s normální hmotností? Budou nalezeny rozdíly podle pohlaví, případně věku?
- (C) Budou nalezeny rozdíly mezi oběťmi šikany s nadváhou a normální hmotností ve vztahu k určitým psychosociálním charakteristikám (závislost, depresivita, emoční labilita, sociální akceptace)? Budou nalezeny rozdíly podle pohlaví, případně věku?

6 Metodologie výzkumu a užití metody sběru dat

6.1 Informace o průběhu výzkumu

Výzkumný projekt probíhal v několika krocích. V letech 2006-2007 probíhala teoretická příprava, na kterou navazoval předvýzkum. V této úvodní fázi byla navázána spolupráce s léčebnou ve svatém Petru, kde byl získáván vzorek dětí s diagnózou obezita. V období předvýzkumu byly údaje o šikaně sbírány metodou polostrukturovaného rozhovoru. Předvýzkumu se zúčastnilo celkem 33 probandů. Cílem této fáze bylo zjištění dostupnosti specifického vzorku obézních dětí v kategorii 12.-15. let, ověření vhodnosti a optimalizace zvoleného výzkumného nástroje pro účely výzkumu, srozumitelnost vybraného nástroje pro probandy a jako finální příprava pro následnou skupinovou administraci. V průběhu tohoto období bylo rovněž rozhodnuto o rozšíření výzkumné metody o sebesposuzovací škálu PAQ.

Vlastní výzkum proběhl na přelomu let 2007 a 2008. Specifický vzorek obézních byl i nadále zajišťován ve spolupráci s léčebnou ve svatém Petru formou dotazníkového šetření. Kontrolní skupina byla získávána ve spolupráci s nenáhodně vybranými základními školami v Praze, Brně a Rakovníku a to formou skupinové administrace dotazníků. Základní školy byly zvoleny na základě kritérií dostupnosti a ochotě participovat na výzkumu. V této části výzkumu byly získány údaje od 132 žáků.

V průběhu vlastního výzkumu vyvstaly určité otázky kolem údajů získaných pomocí PAQ a vznikla potřeba se hlouběji ponořit do problematiky psychosociálních aspektů zkoumané problematiky. Z tohoto důvodu v roce 2008 byla sada dotazníků rozšířena o další dva dotazníky. Na úvod byl proveden krátký pilotní výzkum ve formě individuálních vyšetření doplněný o polostrukturovaný rozhovor na téma šikana s probandem. Účelem bylo ozkoušet upravenou sadu nástrojů v praxi a odhalit případná úskalí pro pozdější skupinové užití. Vzorek obézních dětí byl získáván ve spolupráci s Léčebnou Dr. Filipa v Poděbradech a kontrolní skupina na vybraných základních školách v Praze (nebyly shodné se školami v předchozí části výzkumu). Údaje o šikaně, sebehodnocení, sociální akceptaci a depresivitě byly získány celkem od 144 probandů.

6.2 Metody sběru dat, výzkumné nástroje

Výzkumná data byla získávána buď formou polostrukturovaného rozhovoru nebo dotazníkového šetření. Před vlastním prováděním výzkumu byly vždy zjištěny demografické údaje o probandovi a údaje potřebné pro výpočet Body Mass Indexu.

Polostrukturovaný rozhovor byl používán ke sběru dat ve fázi předvýzkumu. Otázky byly formulovány v souladu s otázkami depistážního dotazníku šikany a dále byly rozváděny podle potřeby (ověření, zda byla otázka probandem pochopena, ujištění se o významu odpovědi, doplnění informací, rozvinutí odpovědi apod.).

V dotazníkovém šetření bylo užito několika výzkumných nástrojů. Základním nástrojem použitým ve všech fázích výzkumu byla upravená verze depistážního dotazníku šikanování. Dalším nástrojem užitým v první a druhé fázi výzkumu byla škála sebehodnocení dítěte PAQ. Ve druhé fázi výzkumu byla užitá sada nástrojů rozšířena ještě o další dvě metody a to o Dotazník sociální akceptace a Sebeuposuzovací škálu depresivity pro děti.

V rámci všech vyšetření, individuálních i skupinových, byl dodržen stejný postup. Na úvod byl každý proband seznámen se jménem výzkumníka a byl mu stručně vysvětlen účel výzkumu. V tomto vysvětlení byla vynechána informace o specifickém zaměření výzkumu na jedince s nadváhou a obezitou. Po úvodu byly sděleny stručně instrukce potřebné pro vyplnění dotazníkové baterie. Zvláště byl kladen důraz na informaci, že výzkum je anonymní.

6.2.1 Body Mass Index

Základní metodou pro určení hmotnostní kategorie jedince (podváha, normální váha, nadváha a obezita) byl výpočet BMI. Ten tvořil podíl váhy v kilogramech a výšky v metrech na druhou.

Pro vlastní zařazení, do některé z hmotnostních kategorií: podváha, normální váha, nadváha a obezita, bylo nutné BMI převést na percentily podle percentilových grafů vypracovaných pro českou populaci chlapců a dívek ve věku 0-18 let (viz Příloha č.1 a č.2).

Vymezení hmotnostních kategorií:

- podváha ($BMI \leq 10.$ percentil),
- normální váha ($10. \text{ percentil} > BMI < 90. \text{ percentil}$),
- nadváha a obezita ($BMI \geq 90. \text{ percentil}$).

Údaje potřebné pro výpočet BMI (výška a váha) a pro následný převod na percentily (pohlaví a věk) byly zjišťovány formou vlastní výpovědi probanda a zaneseny do úvodního listu (viz Příloha č.3). Pouze u vzorku obézních dětí, který byl získán ve spolupráci s léčebnami, byly informace o výšce a váze kontrolované měřením.

6.2.2 Depistážní dotazník šikanování (BULL)

Použitý depistážní dotazník šikanování vznikl spojením a mírnou úpravou dvou veřejně publikovaných dotazníků pro zjišťování šikany na školách viz Přílohy č.3 a č.4. Oba dotazníky vyšly z mezinárodně uznávané Olweusovy metody. Dle osobního rozhovoru s PhDr. Kolářem (viz Příloha č.5) jde o metodu, která je užívána celosvětově a díky tomu jsou získané výsledky srovnatelné na mezinárodní úrovni. Dotazníky nejsou standardizovány a jejich reliabilita, ani validita nebyla zjišťována psychometrickými nástroji.

V případě depistážního dotazníku bylo nevýhodou, že byl primárně zaměřen na zjišťování pouze současné šikany a neobsahoval prvky zaměřené k nadváze a obezitě. Konečná úprava dotazníku do současné podoby byla náplní počátku výzkumu.

Konečná podoba upraveného depistážního dotazníku (pracovně nazývaného BULL), jenž byl využit v rámci tohoto výzkumu je v Příloze č.7. Dotazník v této podobě se zaměřuje na zjišťování setkání probanda se šikanou a to jak současnou, tak v retrospektivním pohledu. Do několika položek byly doplněny situace, u nichž je předpoklad, že by se mohly vztahovat specificky k šikaně dětí s nadměrnou hmotností (např. v otázce 1 byly doplněny posměšky kvůli váze). Některé otázky uvedené v původních dotaznících, které se nevztahovaly přímo k předmětu výzkumu, byly zcela vynechány (např. otázka ohledně spokojenosti s potrestáním viníků).

Ve své finální podobě dotazník obsahuje 27 položek, které jsou rozděleny do několika oddílů. Otázky 1-3 v úvodu dotazníku ověřují porozumění probanda pojmu šikana. Otázky číslo 4-9 se dotazují na jeho zkušenosti se šikanou ve škole či ve třídě a na případné zastávané role (svědek, agresor, oběť). Otázky číslo 10-19 jsou zaměřeny již specificky na informace o šikaně z pohledu jejích obětí. Otázky 20–24 se zajímají o probandovo subjektivní hodnocení třídy, jeho školní prospěch a začlenění do kolektivu. Otázky 25-27 plnily kontrolní funkci k otázkám číslo 4, 5, 7 a 9.

Dítě na otázky odpovídá buď formulací vlastní odpovědi nebo vybírá z nabídnutých možností tu, která nejlépe odpovídá skutečnosti. Získané informace mají kvalitativní podobu. Vyplnění dotazníku trvalo v průměru 10 až 15 minut.

Velkým pozitivem této metody bylo, že kombinuje předvolené možnosti odpovědi a současně ponechává prostor pro vlastní vyjádření probanda. Naopak velkou nevýhodou byl rozsah dotazníku. Jako specifický se ukázal problém u položek, které se vztahovaly na specifickou problematiku prožitku šikany z role oběti. Vzhledem k požadavku na minimalizaci tendence vynechávat odpovědi i u šikanovaných dětí, byla nakonec volena varianta, že v položkách určených oběťm šikany bylo umožněno odpovědět i nešikanovaným⁷.

6.2.3 PAQ – škála sebehodnocení dítěte

Podle Svobody, Krejčířové a Vágnerové (2001) je PAQ (Personality Assessment Questionnaire) součástí Rohnerovy baterie rodinné diagnostiky z roku 1971. Škála vyšla z Rohnerovy teorie o sebereflexi dítěte. Podle ní dítě tak odráží své zkušenosti z dětství, způsob rodičovské výchovy i její úspěšnost v rozvíjení sebedůvěry a pozitivního sebezpojetí dítěte. Rohner při vytváření škály vyšel rovněž z předpokladu, že citově strádající a odmítané děti jsou nejisté a mají nedostatek sebedůvěry. Děti, kterých si nevážili rodiče, si nemohou vážit samy sebe a jejich postoj k sobě samým i k okolnímu světu je nevyrovnaný a pesimistický.

Škála je univerzálně použitelná (nejen pro rodinnou diagnostiku) a nezávislá na kulturní oblasti. Do českého jazyka ji přeložil a upravil profesor Zdeněk Matějček. Byla vydána

---

⁷ „Nikdy jsem se šikanou nesetkal(a)“, popř. prostřednictvím kategorie jiné.

v roce 1992 v rámci příručky Rohnerovy dotazníky rodinných vztahů (Matějček, Vágnerová, 1992 dle Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001).

PAQ obsahuje 42 položek (viz Příloha č.8), které jsou dále rozděleny do sedmi subškál:

1. Hostilita a agresivita,
2. Závislost,
3. Negativní sebeocenění,
4. Negativní hodnocení vlastních schopností,
5. Emoční inhibovanost,
6. Emoční labilita,
7. Pesimismus.

Úkolem dítěte je vyjádřit u každé položky nakolik v ní uvedené tvrzení o něm platí, či neplatí. Míru svého souhlasu nebo nesouhlasu zachytává pomocí čtyřbodové škály (téměř vždy, určitě ano; někdy, spíše ano; málokdy, spíše ne; téměř nikdy, určitě ne). Vyplnění dotazníku zabírá přibližně 10 minut.

Získané odpovědi jsou pak vyhodnocovány pomocí hodnotícího archu. Podle míry souhlasu jsou přidělovány body od 1 do 4. U některých položek je hodnocení inverzní. Sečtením bodů jednotlivých položek, které patří do určité subškály, získáváme hrubý skór pro každou subškálu. Hrubé skóry je možné převádět na steny podle norem uvedených v příručce.

Svoboda, Krejčířová, Vágnerová (2001) uvádí, že jde o standardizovanou metodu pro českou dětskou populaci ve věku 10 až 15 let. Validita byla zjišťována srovnáváním s různými kritérii. Shoda výsledků v PAQ a v Dotazníku sebepojetí školní úspěšnosti (SPAS) se pohybovala v rozmezí -0,52 až -0,66. Reliabilita byla posuzována metodou vnitřní konzistence (α pro jednotlivé subškály se pohybovalo v rozpětí hodnot 0,59 až 0,69). Míra shody v retestu za 2-3 týdny dosahovala pro jednotlivé subškály hodnot v rozmezí 0,6 - 0,79.

Ve vztahu k prováděnému výzkumu u PAQ představovaly největší problém položky se zápornými tvrzeními. Aby se minimalizoval počet chybně zvolených vyjádření odpovědi, byla instrukce ústně doplněna o vzorový případ a vysvětleno zvolení odpovědi, která

vystihne platnost. I přesto, že dotazník je určen pro věkovou skupinu 10 - 15,11 let, tak starším probandům formulace otázek úplně nevyhovovala, přišly jim příliš dětské.

6.2.4 Dotazník sociálnej akceptácie (DSA)

DSA je původní slovenskou metodou, kterou vytvořil na základě předchozích výzkumů Ján Juhás a publikoval ji v roce 1990 v Psychodidaktických a didaktických testech v Bratislavě (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001; Juhás, 1990). Dotazník existuje ve slovenské i české jazykové verzi.

Pojem sociální akceptace chápe Juhás (1990, s.7) jako „...*míru souhlasu jednotlivce se subkulturou dané institucionalizované skupiny, s jejími hodnotami, normami a celkovým fungováním, jako i s možnostmi, které poskytuje skupina jednotlivci pro rozvoj jeho dispozic...*“. Dotazník se snaží postihnout situaci jedince v prostředí školní třídy (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001).

DSA obsahuje 32 položek (viz Příloha č.9), které jsou rozděleny do 4 subškál:

1. vztah ke spolužákům a hodnocení spolužáků,
2. pohled jednotlivce na kolektiv školní třídy,
3. citové prožívání žáka ve školní třídě,
4. hodnocení vztahu rodinného prostředí a školy.

U každého tvrzení má dítě vyjádřit pomocí předem daných možností odpovědi jak často pro něj platí. Obvykle je možné volit mezi čtyřmi variantami odpovědi (např. Nikdy; Občas; Téměř vždy; Stále), s výjimkou tří položek (11, 19 a 32), které nabízí pouze tři varianty odpovědi. Vyplnění dotazníku trvá cca 10 minut.

Získané odpovědi jsou pak ohodnoceny body 0 – 3 podle vyjádřené míry platnosti. V některých položkách je přidělování bodů inverzní. Součtem bodů v položkách náležejících k jedné subškále získáme hrubý skór. Součtem hrubých skóru jednotlivých subškál dostaneme celkový hrubý skór. Hrubý skór je možné převést podle norem na steny. Interpretace může mít podobu kvalitativní či kvantitativní.

Dotazník je určen pro věkovou skupinu od 12 do 16 let. Administrovat jej lze individuálně i skupinově. Jde o standardizovanou metodu. Validita byla zjišťována ve vztahu k různým kritériím (sociometrické postavení jedince, motivací, školním prospěchem a počtem zameškaných hodin). Vnitřní konzistence dotazníku se pohybovala v rozmezí hodnot α 0,71 až 0,81. Retestová reliabilita byla zjišťována v intervalu dvou týdnů a jednoho roku. V obou měřeních si dotazník zachoval dobrou stabilitu.

Ve vztahu ke zkušenostem z praktického užití dotazníku se objevily určité nedostatky metody při administraci. Probandi měli občas problém s vyjádřením odpovědi v rámci vymezených možností. Zvolené slovní vyjádření pro míru souhlasu nebylo pravděpodobně nejšťastnější a vhodnější by bylo, podle mého názoru, užití například číselné škály. U některých položek nebyl umožněn naprostý nesouhlas s tvrzením. Tento nedostatek byl suplován rozšířenou slovní instrukcí v úvodu vyšetření. Smyslem bylo, aby se probandi pokusili vnímat zvolené možnosti odpovědi podle intenzity a v souladu s tím odpovědi vybírat.

6.2.5 Sebeposuzovací škála depresivity pro děti (CDI)

CDI je metoda pro zjišťování míry deprese u dětí ve věku 7 – 17 let. Vytvořila ji Maria Kovacsová v roce 1977, kterou inspirovala Beckovou sebeposuzovací škálou depresivity pro dospělé (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001). Verze použitá v tomto výzkumu byla publikována v zahraničí roku 1992 a souhlas pro překlad do českého jazyka byl udělen v roce 1996. Českou příručku CDI upravil Marek Preiss.

CDI v plné verzi, která byla užitá pro výzkum, obsahuje 27 položek, ve zkrácené 10. Na každou položku odpovídá dítě ve třech stupních intenzity (absence syndromu; mírné projevy; výrazné projevy). Vyplnění dotazníku se pohybuje v rozmezí 5 až 10 minut.

Položky jsou rozděleny do pěti subškál:

1. Špatná nálada,
2. Interpersonální potíže,
3. Nevýkonnost,
4. Anhedonie,
5. Snížené sebehodnocení.

Odpovědi jsou pak hodnoceny v bodovém rozpětí 0 až 2. Výsledkem jsou hrubé skóre k jednotlivým subškálám, nebo celkový skór jako součet všech bodů. K dispozici jsou percentilové normy pro českou populaci.

Jde o standardizovanou metodu s dobrou prediktivní validitou. Vnitřní konzistence α se pohybuje od 0,71 do 0,89. Retestová reliabilita měřená v intervalu 1 týdne až 6 měsíců kolísá od 0,38 do 0,87. Vyšší reliabilita byla zjištěna zejména u souborů zdravých dětí (Kovacs, 1998). Metoda je doporučována spíše pro klinické použití, ale skupinové vyšetření je rovněž možné.

Metoda se při výzkumu velmi dobře osvědčila. Zejména její jednoduchost, srozumitelnost pro mladší i starší děti a rychlá administrace.

6.3 Sledované proměnné

S ohledem na hlavní cíl výzkumu byl předmětem zájmu vztah dvou hlavních proměnných. První byla HMOTNOST z hlediska rozdělení do kategorií H (nadváha a obezita) a N (normální váha). Druhou proměnnou byla ZKUŠENOST SE ŠIKANOU. Na základě těchto proměnných byli probandi rozděleni do několika výběrových souborů viz Tab.č.3. Dalšími sledovanými proměnnými ve vztahu k prvním dvěma bylo POHLAVÍ (chlapec nebo dívka) a VĚK – kategorie⁸: 12-13 a 14-15.

Tab.č.3: Rozdělení do výběrových souborů z hlediska sledovaných proměnných

Proměnná		HMOTNOST	
		vs H	vs N
OBĚŤ	ANO	vs HŠ	vs NŠ
	NE	vs HN	vs NN

⁸ Věkové kategorie byly vytvořeny zejména pro účel dalšího statistického srovnávání souborů. Důvodem bylo, že všechny věkové kategorie nebyly zastoupeny v rovnoměrném počtu a při podrobnějším zkoumání vzorku a dělení by jednotlivé věkové skupiny nebyly zastoupeny v dostatečném počtu pro statistickou analýzu.

Proměnná		HMOTNOST	
		H	N
AGRESOR	ANO	vs Ha	vs Na
	NE	vs Hn	vs Nn

Z hlediska vztahů hlavních proměnných pak byly sledovány další znaky zvolenými výzkumnými metodami:

Depistážní dotazník šikanování (BULL) – zkušenost se školní šikanou, role oběti či agresora, přítomnost/ nepřítomnost kamaráda ve třídě, projevy šikany (konkrétní projevy; kategorie projevů).

Škála PAQ – závislost (hrubý skór v subškále, bodové hodnocení odpovědí u položky č. 9), emoční labilita (dosažený hrubý skór v subškále, bodové hodnocení odpovědí u položky č.27), sebehodnocení (dosažený hrubý skór v subškálách negativní sebeocenění a negativní sebehodnocení schopností), depresivní ladění (dosažený hrubý skór v subškále pesimismus).

CDI – depresivní symptomatika (celkový hrubý skór, dosažený hrubý skór v subškálách špatná nálada, interpersonální potíže, nevykonnost, anhedonie), sebehodnocení (dosažený hrubý skór v subškále snížené sebehodnocení).

DSA – sociální akceptace (celkový skór, dosažené skóry ve všech subškálách 1-4).

6.4 Metody zpracování a statistické analýzy dat

Získaná data měla podobu kvalitativní i kvantitativní v závislosti na užitých metodách. Z tohoto důvodu bylo nutné volit různé metody statistické analýzy dat.

Data získaná formou depistážního dotazníku šikanování měla kvalitativní podobu. Nejprve byla zpracována z papírové podoby do aplikace MS Excel, kódována⁹ a rozdělena do několika kategorií, které byly určeny pro statistické srovnávání. Pro srovnání souborů z hlediska sledovaných proměnných byla data uspořádána do čtyřpolních tabulek. Statistická významnost byla zjišťována pomocí Chí-testu (v aplikaci MS Excel) nebo Fisherova exaktního testu (v případě nízkých hodnot; v aplikaci Statistica), výstupem z obou testů byla p-hodnota, jejíž výhodou je rychlé určení, zda jde o statisticky významný výsledek. Významnost byla posuzována na hladině α 0,05, popř. 0,01.

Data získaná z ostatních výzkumných metod byla rovněž nejprve přenesena z papírové podoby do aplikace MS Excel, vypočteny hrubé skóry a ty převedeny podle norem na standardizované skóry. Data byla následně roztríděna do souborů určených pro statistické srovnání. Soubory byly srovnávány z hlediska hrubých skóru, které pomohly lépe vystihnout rozdíly mezi skupinami, než by to umožnily skóry standardizované. Statistická analýza jednotlivých souborů podle sledovaných proměnných byla provedena Mann-Whitneyovým neparametrickým testem v programu Statistica. Statistická významnost byla určována také ze získané p-hodnoty. Statistické údaje o průměrech, výběrových směrodatných odchylkách a zjištěných p-hodnotách na hladině α 0,05 byly zpracovány do přehledových tabulek.

V případě PAQ byla provedena ještě korelace hrubých skóru v otázkách 7, 14, 21, 28, 35, 42 a subškály Pesimismus s výsledky CDI. Účelem provedené korelace bylo ověření výpovědi probandů v subškále Pesimismus. Korelace byla provedena pomocí analýzy dat v aplikaci MS Excel.

7 Výzkumný soubor

7.1 Získávání vzorku a kritéria výběru

Výběrový soubor dětí s nadváhou a obezitou byl získáván nenáhodným způsobem ve spolupráci s léčebnou ve svatém Petru a Léčebnou Dr. Filipa v Poděbradech. Kontrolní

---

⁹ Kódování v případě odpovědí typu ANO/NE mělo podobu binárního číslování 1/0. Pro odpovědi na škále „nikdy – jednou – několikrát – často“ bylo využito číselného vyjádření 0-3. Pokud existovalo více variant odpovědí než 4 bylo ponecháno slovní vyjádření kvůli zachování přehlednosti. V případě, že proband sám formuloval odpověď, byla tato nejprve analyzována obsahově ve vztahu k již existujícím možnostem odpovědi. Pokud nebyla nalezena shoda, pak bylo provedeno srovnání s dalšími nezařaditelnými odpověďmi a v případě nalezené shody, byly zahrnuty pod jeden termín. V případě neshody, byly takové odpovědi ponechány pod výrazem „jiné“.

skupina dětí s normální hmotností byla získávána rovněž nenáhodným způsobem ve spolupráci s oslovenými základními školami ochotnými ke spolupráci v Praze, Brně a Rakovníku. Výzkum byl pro všechny probandy anonymní. Výzkumník nepřišel do styku s lékařskými materiály či osobními údaji dětí, ani s jejich celými jmény či adresami.

Obecná kritéria zařazení do výzkumu byla: dosažený věk 12. – 15. let, žák či žákyně základní školy, uvedení úplných údajů pro výpočet BMI, BMI vyšší než 10. percentil, dostatečné intelektové schopnosti pro pochopení a vyplnění dotazníků a ochota ke spolupráci.

Výběrovým kritériem zařazení jedince do výběrového souboru dětí s nadváhou a obezitou (dále jako vs H, popř. H) byl hmotnostní index, který se rovnal nebo převyšoval hranici 90. percentilu podle percentilových grafů viz Příloha č.1 a 2.

Výběrovým kritériem pro zařazení do kontrolní skupiny dětí s normální váhou (dále v textu jako vs N, popř. N) byl hmotnostní index, který se pohyboval mezi 10. a 90. percentilem.

7.2 Popis vzorku

V průběhu výzkumu bylo získáno celkem 302 platných výpovědí o šikaně, 276 úplně vyplněných škál PAQ a 144 dotazníků DSA a CDI. Nerovnoměrnost vzorku ve smyslu získaných výpovědí u jednotlivých výzkumných metod je způsobena rozdělením výzkumu do několika fází viz kapitola 6.1 „Informace o průběhu výzkumu“.

Údaje získané z depistážního dotazníku šikanování (BULL) byly od 302 žáků (158 dívek, 144 chlapců) ve věku 12 – 15 let (průměrný věk 13,45). Probandů s nadváhou či obezitou bylo 116 (průměrný věk 13,47; 58 dívek a 58 chlapců), normální hmotnost mělo 186 probandů (průměrný věk 13,45; 100 dívek a 86 chlapců). Podrobné informace viz Příloha č. 11.

Informace o BMI u souboru probandů s nadměrnou hmotností (vs H) a s normální hmotností (vs N) jsou zachyceny v následujících tabulce (Tab.č.4)

Tab.č.4: Popisné údaje o BMI výběrových souborů H a N podle věku a pohlaví

vs H - průměrný BMI	Pohlaví		
Věk	Chlapci	Dívky	Celkem vs H
12	27,81	25,34	26,58
13	24,33	25,76	24,89
14	26,73	26,00	26,32
15	25,77	27,83	26,88
Průměrný BMI vs H	26,11	26,23	26,17
Směrodatná odchylka	3,63	3,81	3,70
Nejmenší hodnota BMI	21,97	21,61	21,61
Největší hodnota BMI	38,32	39,10	39,10
vs N - průměrný BMI	Pohlaví		
Věk	Chlapci	Dívky	Celkem vs N
12	17,81	17,33	17,47
13	18,09	18,52	18,36
14	19,24	19,17	19,21
15	20,23	19,74	20,02
Průměrný BMI vs N	19,02	18,47	18,72
Směrodatná odchylka	1,62	1,84	1,76
Nejmenší hodnota BMI	15,61	15,05	15,05
Největší hodnota BMI	22,40	22,49	22,49

Metodou PAQ bylo vyšetřeno 276 probandů ve věku 12-15 let (průměrný věk 13,49; 143 dívek a 133 chlapců). Z toho bylo 95 s nadváhou či obezích (průměrný věk 13,5; 47 dívek a 48 chlapců) a 181 s normální hmotností (průměrný věk 13,46; 96 dívek, 85 chlapců). Detailnější informace jsou uvedeny v Příloze č.12.

CDI a DSA bylo použito k vyšetření jen části probandů. Celkový počet vyšetřených 144 ve věku 12-15 let (průměrný věk 13,6; 80 dívek a 64 chlapců), z toho 65 s nadváhou a obezitou (průměrný věk 13,46; 35 dívek a 30 chlapců) a 79 s normální hmotností (průměrný věk 13,72; 45 dívek a 34 chlapců). Další informace viz Příloha č.13.

8 Analýza a interpretace výsledků

Cílem této kapitoly je čtenáře seznámit s výsledky výzkumu. Pro snadnější orientaci bude kapitola uspořádána tematicky v souladu s cíli a hypotézami výzkumu.

8.1 Analýza výsledků depistážního dotazníku (BULL) zaměřená na vztah školní šikany a hmotnosti, srovnání výběrových souborů vs H a vs N

Cílem bylo porovnat a analyzovat problematiku šikany u žáků s nadváhou a obezitou v porovnání s kontrolní skupinou žáků s normální hmotností. Dílčí cíle byly: porovnat u obou skupin zkušenost se šikanou v roli oběti a v roli agresora, zhodnotit projevy šikany a případné rozdíly. Údaje o šikaně byly zachyceny pomocí Depistážního dotazníku šikanování (BULL).

Pro větší přehlednost budou podkapitoly členěny nejprve podle témat zkoumané problematiky 8.1.1 – 8.1.3, zde budou uvedeny pouze výsledky statistické analýzy. Podkapitola 8.1.4 se bude věnovat shrnutí zjištěných výsledků a jejich interpretaci.

8.1.1 Zkušenost s rolí oběti šikany

8.1.1.1 Popisná statistika

Pozitivně o vlastní zkušenosti s rolí oběti šikany vypovědělo celkem 126 probandů (průměrný věk 13,42; 66 chlapců a 60 dívek) z celkového počtu 302 probandů (viz Příloha č.14). Ve výběrovém souboru H uvedlo zkušenost se šikanou celkem 64 probandů (průměrný věk 13,5) a ve výběrovém souboru N 62 probandů (průměrný věk 13,35). Další informace jsou zobrazeny v Tab.č.5 a č.6.

Tab.č.5: Pozitivní zkušenost s rolí oběti vs H

	vs HŠ	OBĚŤ ŠIKANY		
	Pohlaví	Chlapci	Dívky	Celkový součet
Věk	12-13	19	9	28
	14-15	15	21	36
	Celkem vs HŠ	34	30	64

Tab.č.6: Pozitivní zkušenost s rolí oběti vs N

	vs NŠ	OBĚŤ ŠIKANY		
	Pohlaví	Chlapci	Divky	Celkový součet
Věk	12-13	14	21	35
	14-15	18	9	27
	Celkem vs NŠ	32	30	62

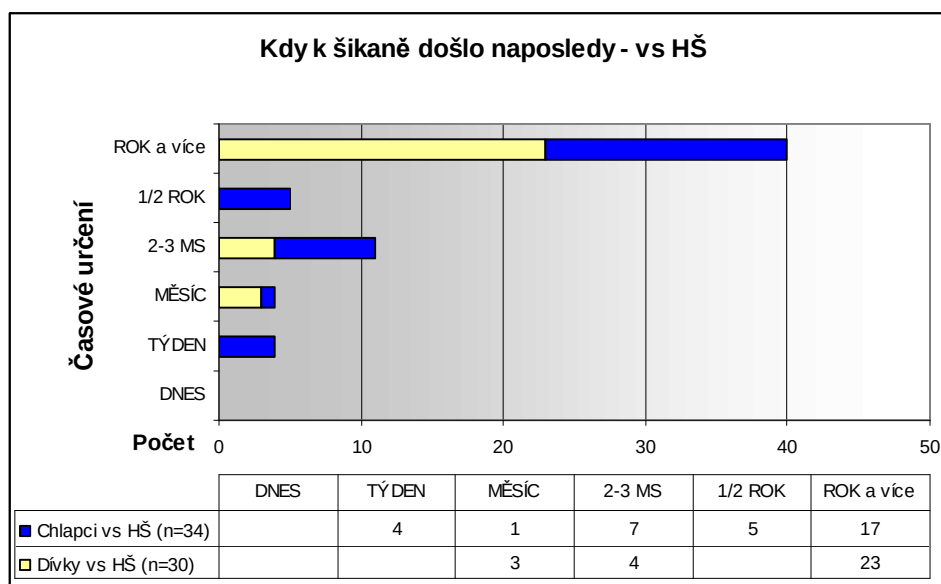
Důležité údaje charakterizující zkoumaný vzorek obětí šikany jsou:

- kde naposledy došlo k šikaně,
- kdy,
- s jakou intenzitou šikanování probíhalo.

V případě obou souborů (vs HŠ i vs NŠ) bylo nejčastěji uváděno, že k šikaně došlo ve školním prostředí (uvedlo 88,9% probandů, tj. 112 ze 126, z toho v 8mi případech šlo o bývalou školu). Podrobnější informace viz Příloha č. 16.

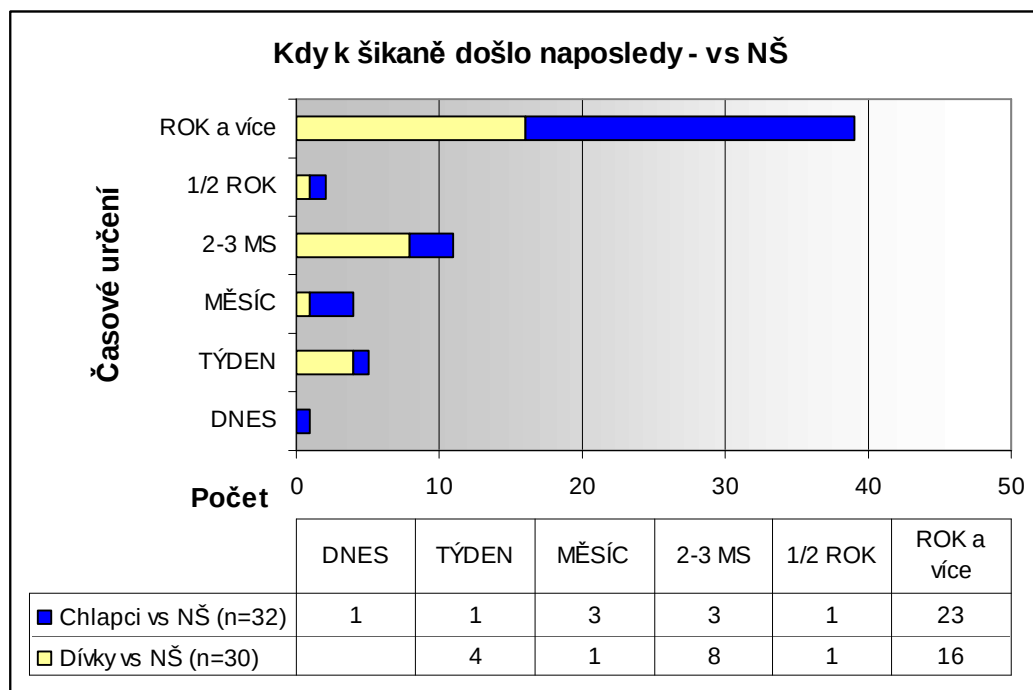
U vs HŠ byla u 62,5% probandů poslední zkušenost se šikanou starší půl roku. U dívek z vs HŠ zažilo poslední šikanu před rokem a více 76,7%, u chlapců to byla polovina souboru. Údaje o poslední zkušenosti se šikanou u vs HŠ zachycuje Graf č.1.

Graf č.1: Časové určení poslední zkušenosti se šikanou – vs HŠ

U souboru vs NŠ zažilo poslední šikanu před rokem a více 62,9% probandů. U chlapců uvedlo zkušenost starou rok a více 71,87% a u dívek 56,7% (viz Graf č. 2).

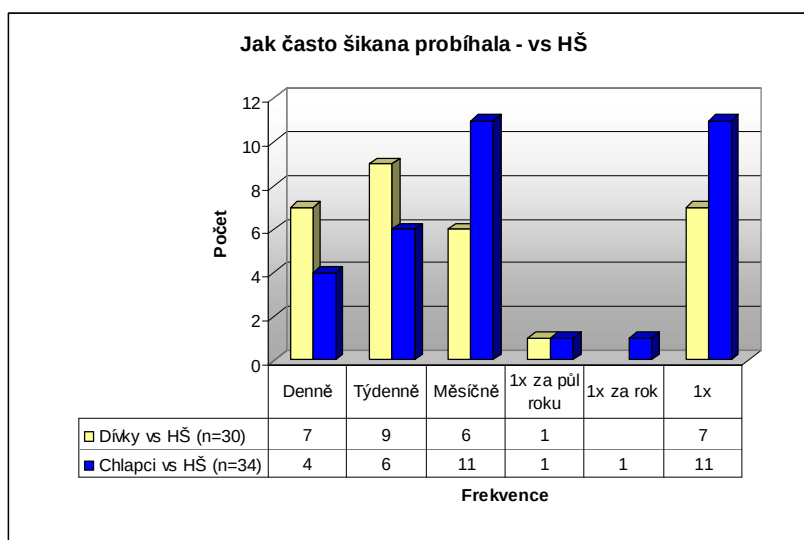
Graf č.2: Časové určení poslední zkušenosti se šikanou – vs NŠ

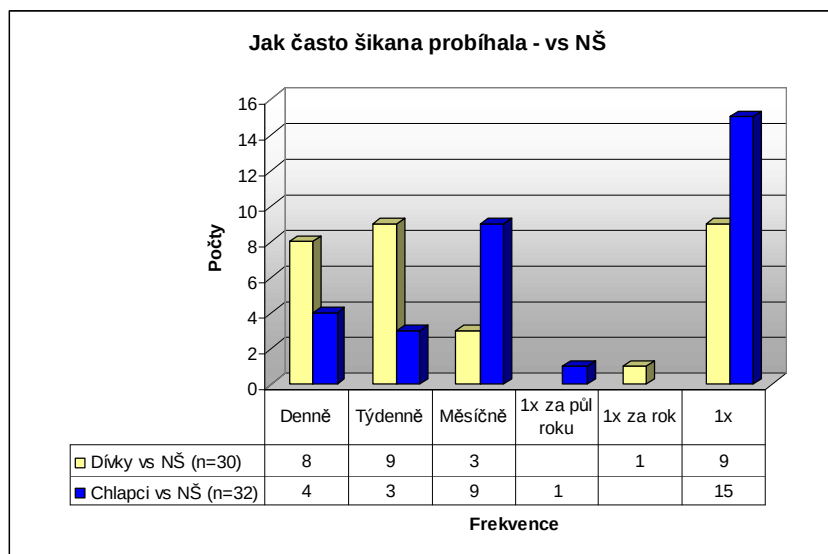
Z obou grafů (Graf č.1 a č.2) vyplývá, že naprostá většina probandů uváděla údaje o šikaně z hlediska minulé zkušenosti a to s dlouhodobým časovým odstupem od posledního prožitku šikany.

Častou frekvenci šikanování, tj. na denní či týdenní bázi, uvedlo u obou souborů šikanovaných přibližně 40% probandů. Šikanu jako jednorázový zážitek označilo u vs HŠ 28,1% probandů a u vs NŠ 38,7%. Konkrétní údaje viz Graf č.3 (vs HŠ) a Graf č. 4 (vs NŠ). Vyhodnocení zkušenosti ve smyslu pokusu o šikanu (jednorázový zážitek) nebo jako opakovaného prožitku zobrazuje podrobněji Příloha.č.15.

Graf č.3: Frekvence šikanování – vs HŠ

Graf č.4: Frekvence šikanování – vs NŠ

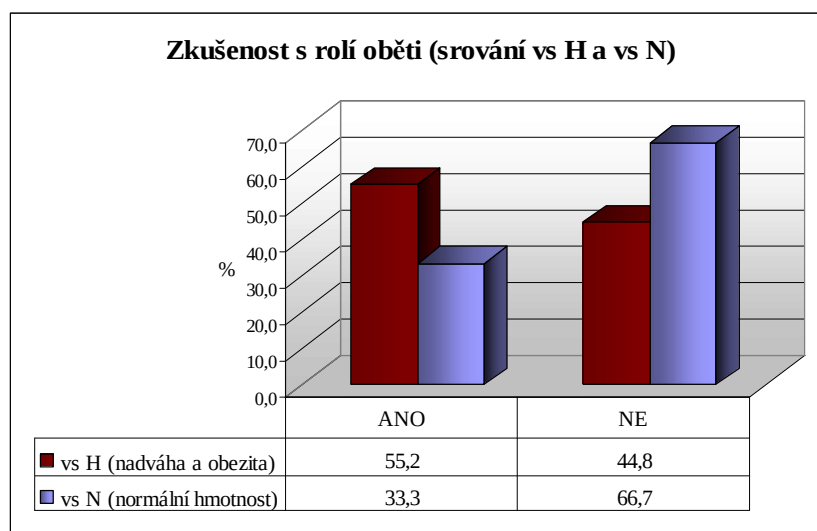
Doplňujícím údajem jsou informace o bydlení. 32% šikanovaných probandů s nadváhou či a obezitou uvedlo, že žije pouze s matkou, 50% s oběma rodiči, 18% uvádí jiný způsob bydlení. U šikanovaných probandů s normální hmotností pouze s matkou bydlí 17,74%, 75,8% sdílí domácnost s oběma rodiči, 6,46% uvádí jiný způsob bydlení (viz Příloha č.16).

8.1.1.2 Statistická analýza

Prvním krokem bylo srovnání souborů vs H a vs N z hlediska zkušenosti s rolí oběti šikany viz Příloha č.17. Ke statistickému srovnání byl zvolen Chí-test, popřípadě Fisherův exaktní test, pokud některá z hodnot byla příliš nízká. Graficky znázorněné statisticky významné rozdíly mezi soubory budou v procentech.

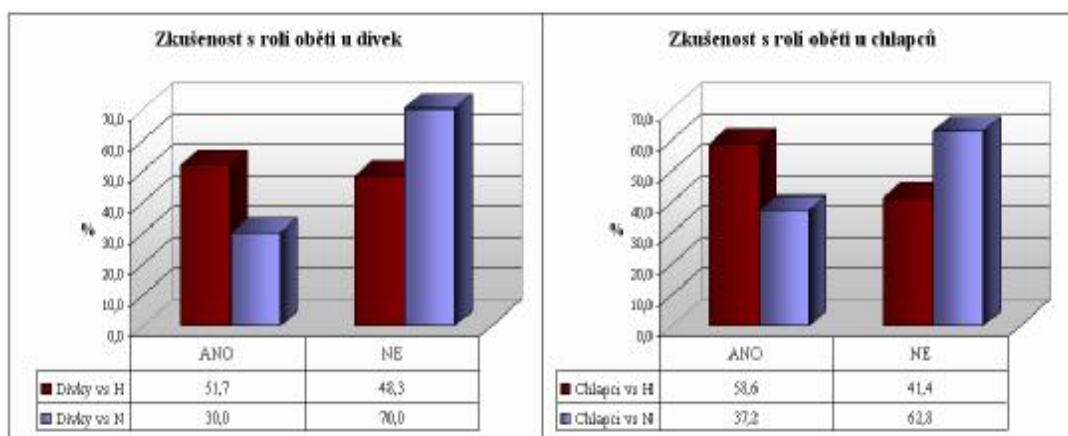
Při srovnání zkušeností s rolí oběti mezi souborem žáků s nadváhou (vs H) a s normální hmotností (vs N) se hmotnost ukázala jako statisticky významná na hladině α 0,01 (p-hodnota byla 0,00018). Na Grafu č.5 jsou uvedeny výpovědi probandů v obou souborech (v procentech). Z grafu je dobře patrné, že zkušenost s rolí šikany více uváděli probandi s nadměrnou hmotností (vs H=55,2%) ve srovnání s probandy s normální váhou (vs N =33,3%). Rozdíl činí 21,9%.

Graf č.5: Zkušenost s rolí oběti u vs H a vs N

Statisticky významnou se ukázala hmotnost ve vztahu k roli oběti šikany z hlediska pohlaví (u dívek p-hodnota 0,00669 a u chlapců p-hodnota 0,01143). Grafické znázornění rozdílu je prezentováno prostřednictvím následujících grafů (viz Graf č.6). Dívky ze souboru vs H uvedly zkušenost s rolí oběti v 51,7% proti 30% dívek z vs N. Obézní chlapci uvedli roli oběti v 58,6%, chlapci s normální hmotností pouze ve 37,2%.

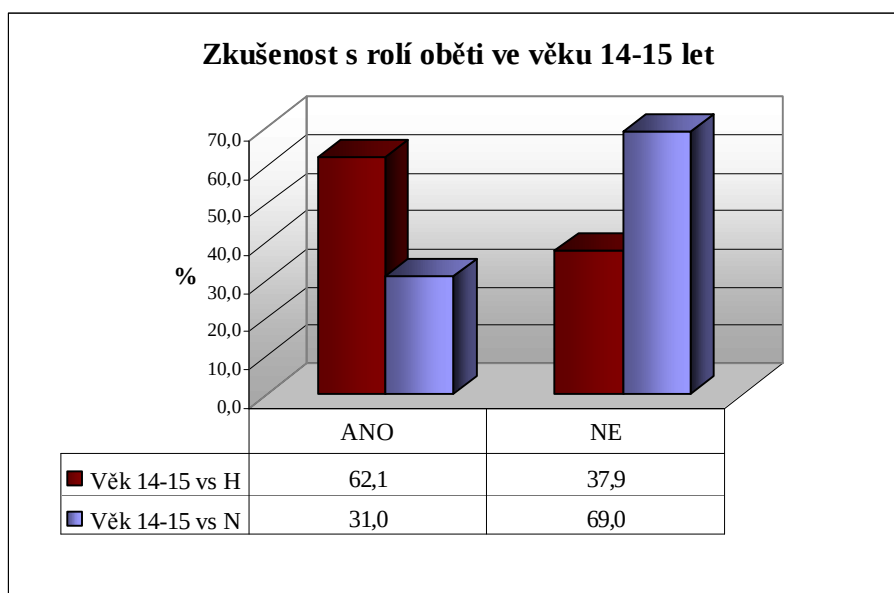
Graf č.6: Zkušenost s rolí oběti z hlediska pohlaví oběti (srovnání vs H a vs N)

Naopak jako statisticky nevýznamná se nadměrná hmotnost ve vztahu k roli oběti šikany projevila při srovnání vs H a vs N z hlediska věkové kategorie 12-13 let (p-hodnota 0,11085).

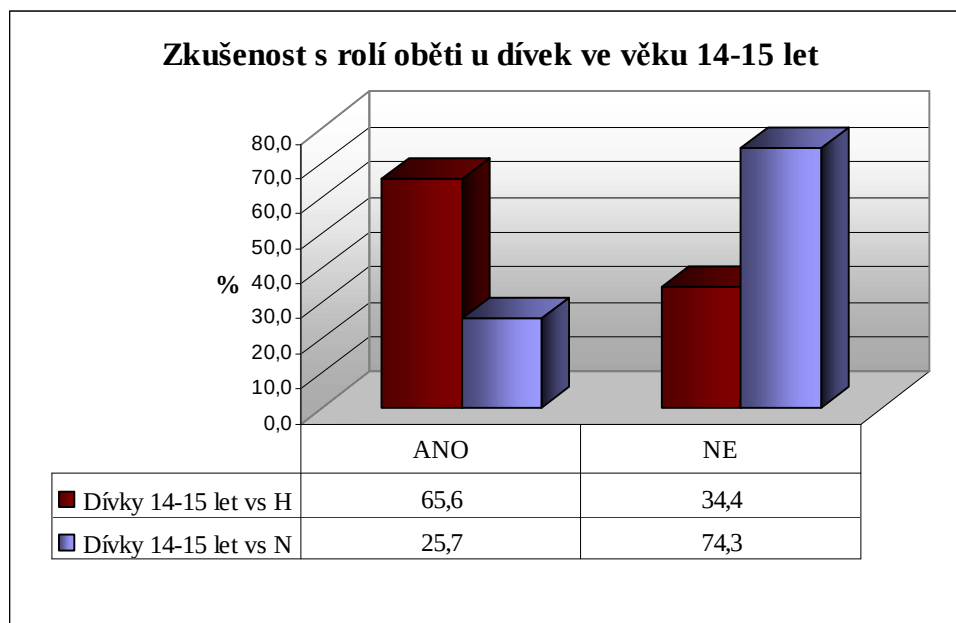
Při srovnání zkušeností s rolí oběti u vs H a vs N s ohledem na věkovou skupinu 14-15 let, se hmotnost opět ukázala jako statisticky významná a to na hladině α 0,01 (p-hodnota 0,00022). Procentuální vyjádření rozložení odpovědí obou skupin viz Graf č.7.

Graf č.7: Zkušenost s rolí oběti ve věkové kategorii 14-15 let (vs H - vs N)

Při srovnání věkové kategorie 14-15 v kombinaci s pohlavím oběti se významný rozdíl ukázal pouze u skupiny dívek. Dosažená p-hodnota byla 0,00103. U dospívajících dívek se tedy zvýšená hmotnost projevila jako velmi významný faktor ve vztahu k prožitku šikanování. Rozdíl mezi soubory ve zkušenosti se šikanou činí 39,9% (viz Graf č.8.).

Graf č.8: Zkušenost s rolí oběti - dívky 14-15 let (vs H – vs N)

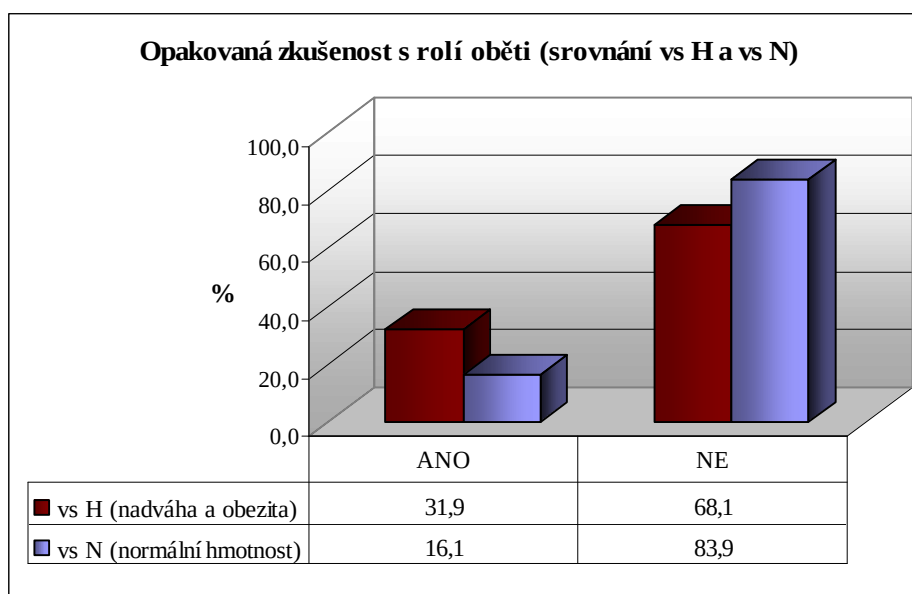

U skupiny chlapců ve věku 14-15 let byla zjištěná p-hodnota pouze 0,05181, tedy statisticky nevýznamná na zvolené hladině α 0,05.

Dalším krokem bylo srovnání souborů vs H a vs N z hlediska opakované zkušenosti s rolí oběti šikany viz Příloha č.18. Ke statistickému srovnání byl použit opět Chí-test a v jednom případě Fisherův exaktní test.

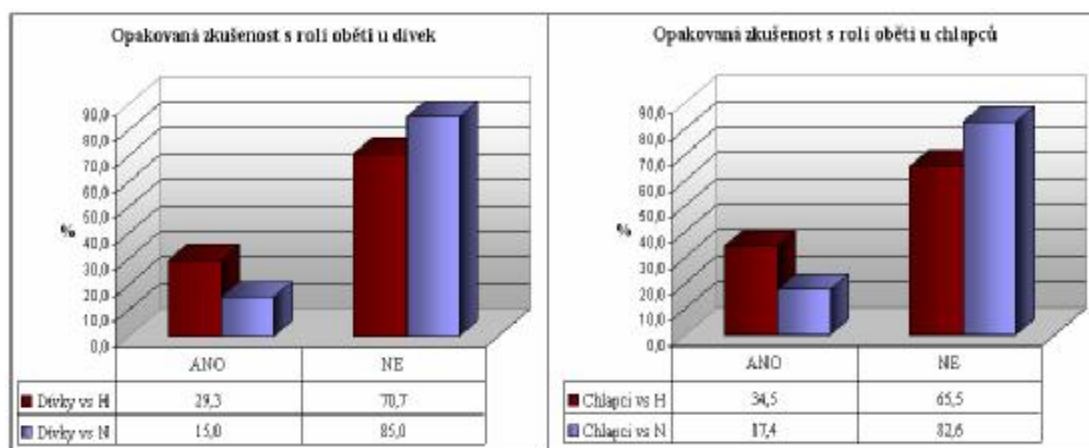
I v této analýze vztah hmotnosti k opakovanému zážitku role oběti ukázal jako statisticky významný (p-hodnota 0,0013). Opakovaně bylo šikanováno 31,9% probandů z vs H a 16,1% probandů z vs N viz Graf č.9.

Graf č.9: Opakovaná zkušenost s rolí oběti (srovnání vs H a vs N)

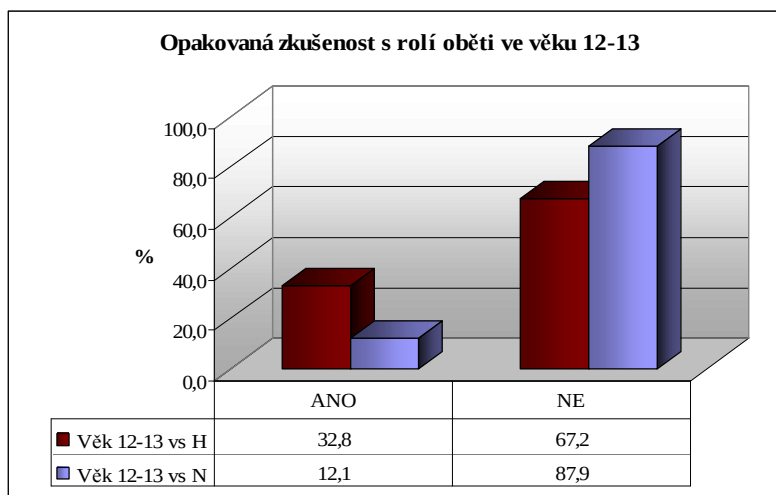
Statisticky významné výsledky byly zjištěny srovnáním uváděné zkušenosti s opakovanou šikanou u souborů vs H a vs N podle pohlaví. U dívek byla zjištěná p-hodnota 0,031 a u chlapců 0,0194. Opakovanou zkušenost s rolí oběti šikany uvedlo 29,3% dívek ze souboru vs H proti 15% dívek ze souboru vs N a 34,5% chlapců z vs H proti 17,4% chlapců z vs N. Vyjádření odpovědí v procentech u souborů dívek a u souborů chlapců znázorňuje Graf č. 10.

Graf č.10: Opakovaná zkušenost s rolí oběti z hlediska pohlaví (srovnání vs H a vs N)

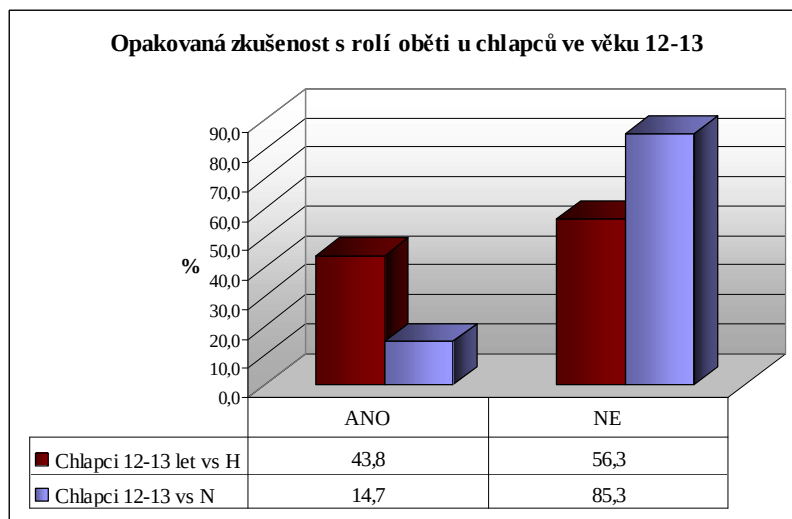
V případě srovnávání zkušeností v roli oběti u souborů vs H a vs N podle věku byla, z hlediska vztahu hmotnosti a opakované zkušenosti se šikanou, zjištěna jako statisticky významná věková kategorie 12-13 let (p-hodnota 0,0017). Následující Graf č.11 zobrazuje procentuální zastoupení odpovědí u vs H a vs N.

Graf č.11: Opakovaná zkušenost s rolí oběti ve věku 12-13 let (vs H – vs N)

Při další analýze věkové kategorie 12-13 ve vztahu k hmotnosti a roli oběti byl zjištěn statisticky významný výsledek při srovnání skupin chlapců z vs H a chlapců z vs N (p-hodnota 0,0139). Opakovanou zkušenost se šikanou uvedlo 43,8% chlapců ve věku 12-13 let s nadměrnou hmotností a jen 14,7% chlapců z kontrolní skupiny (viz Graf č.12).

Graf č.12: Opakovaná zkušenost s rolí oběti – chlapci 12-13 let (vs H – vs N)

Statistickému zhodnocení byl podroben rovněž vztah přítomnosti/ nepřítomnosti kamaráda ve třídě a obecně uváděnou zkušeností se školní šikanou v roli oběti. Zjištěná p-hodnota byla statisticky nevýznamná (p-hodnota Fisherova testu $0,7467 > \alpha 0,05$). Posouzení pouze ve vztahu k aktuálnímu prožitku šikany nebylo možné kvůli nedostatečnému zastoupení takových obětí šikany v souboru.

8.1.2 Zkušenost s rolí agresora šikany

Údaje o roli agresora šikany byly získávány pomocí depistážního dotazníku šikany (BULL). Vedle klasické role agresora, byla hodnocena i specifická role agresor-oběť.

8.1.2.1 Popisná statistika

Pozitivně o vlastní zkušenosti s rolí agresora šikany vypovědělo celkem 47 probandů (průměrný věk 13,92), z toho bylo 34 chlapců (průměrný věk 13,97) a 13 dívek (průměrný věk 13,77). Ve výběrovém souboru H kladně odpovědělo celkem 22 probandů (průměrný věk 13,91) a ve výběrovém souboru N 25 probandů (průměrný věk 13,92). Podrobnější informace jsou zobrazeny v Tab. č.8 a č.9.

Tab.č.8: Zkušenost s rolí agresora šikany – vs H

	vs Ha	AGRESOR ŠIKANY		
	Pohlaví	Chlapci	Dívky	Celkový součet
Věk	12-13	5	1	6
	14-15	12	4	16
	Celkem vs Ha	17	5	22

Tab.č.9: Zkušenost s rolí agresora šikany – vs N

	vs Na	AGRESOR ŠIKANY		
	Pohlaví	Chlapci	Dívky	Celkový součet
Věk	12-13	3	4	7
	14-15	14	4	18
	Celkem vs Na	17	8	25

Jako zvláštní kategorie byla hodnocena role agresora a současně oběti (označováno jako agresor-oběť), kterých v souboru bylo celkem 26. 14 v souboru s nadměrnou hmotností (průměrný věk 14,07), z toho 9 chlapců (průměrný věk 14) a 5 dívek (průměrný věk 14,2). V souboru s normální hmotností bylo agresorů-obětí 12 (průměrný věk 13,5), z toho 6 chlapců (průměrný věk 13,83) a 6 dívek (průměrný věk 13,17). Nejčastěji uváděné důvody pro agresi u obou skupin byly: reakce na provokaci (10x) a odplata (7x). 70% z celého souboru agresorů-obětí (10 vs Ha, 8 z vs Na) uvádělo opakovanou zkušenost s rolí oběti.

8.1.2.2 Statistická analýza

Provedená statistická analýza pomocí Chí-testu a Fisherova exaktního testu (viz Příloha č.19) neodhalila žádnou statisticky významnou skutečnost ve vztahu role agresora šikany, i agresora-oběti, k hmotnosti. Srovnáním souborů agresorů s nadváhou a s normální hmotností nebyly zjištěny žádné statisticky významné výsledky.

Naopak se ukázal velmi výrazný vztah mezi rolí agresora a pohlavím (p-hodnota 0,0002). Chlapci (24%) uváděli významně častěji zkušenost s rolí agresora než dívky (8%).

8.1.3 Projevy šikany z pohledu oběti

Projevy šikany budou hodnoceny ve vztahu k obětí šikany a kategorii jejich hmotnosti (vs H, vs N). Analýza projevů bude provedena jednak z hlediska obecněji stanovených kategorií, jednak i z hlediska konkrétních způsobů šikany. Vždy bude provedeno srovnání s kontrolní skupinou. Popisná statistika srovnávaných souborů vs HŠ a vs NŠ je shodná s popisnou statistikou v kapitole 8.1.1.1 „Popisná statistika“.

8.1.3.1 Statistická analýza

Statistická analýza byla provedena pomocí Chí-testu, popř. Fisherova exaktního testu. Výsledek srovnání bude uveden v p-hodnotě ve vztahu k hladinám významnosti 0,05 a případně 0,01.

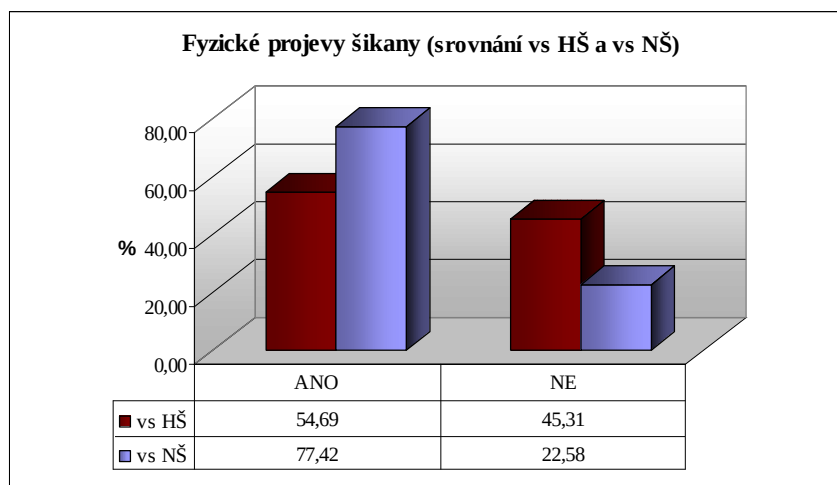
Kategorie projevů: fyzické, slovní, citové

Projevy šikany z pohledu oběti byly nejprve zhodnoceny u kategorií: fyzické, slovní, citové viz Příloha č.20. Tyto obecné kategorie byly uvedeny jako jedna z položek v Depistážním dotazníku šikanování (BULL).

Vzhledem k tomu, že v případě kategorie citové projevy šikany nebyla probandovi sdělena informace, jaké způsoby šikany do této kategorie spadají, bylo zajímavé sledovat souvislost mezi volbou kategorie citových projevů probandem a jeho následným výběrem z konkrétních způsobů šikany. Z hlediska srovnání konkrétních projevů šikany, které byly vázány pouze na volbu kategorie citové projevy, se vyprofilovaly následující způsoby šikany: posměch, ponižování, výhrůžky, vydírání a ignorace. Z toho se nejčastěji v souvislosti s kategorií citových projevů objevoval posměch (58x z 82 kladných voleb kategorie citové projevy, tj. v 70%) a ponižování (49x z 82 voleb kategorie citové projevy, tj. 59,76%).

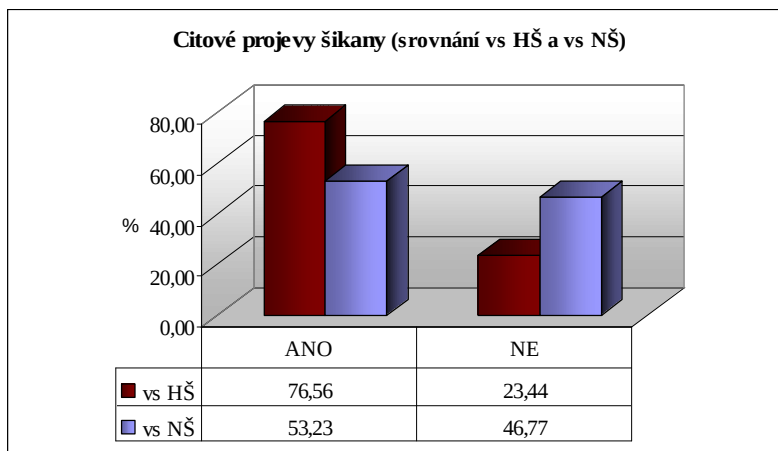
Jako statisticky významné se ve vztahu k hmotnosti jeví dvě kategorie a to fyzické (p-hodnota 0,007135) a citové projevy (0,006012). Fyzické projevy šikany uváděli významně častěji probandi z vs NŠ oproti probandům z vs HŠ (viz Graf č.13).

Graf č.13: Porovnání fyzických projevů šikany u obětí (vs HŠ a vs NŠ)

Citové projevy šikany naopak uváděli více probandi s nadváhou a obezitou (76,56%) než probandi s normální hmotností (53,23%) viz Graf č.14.

Graf č.14: Porovnání citových projevů šikany u obětí (vs HŠ a vs NŠ)

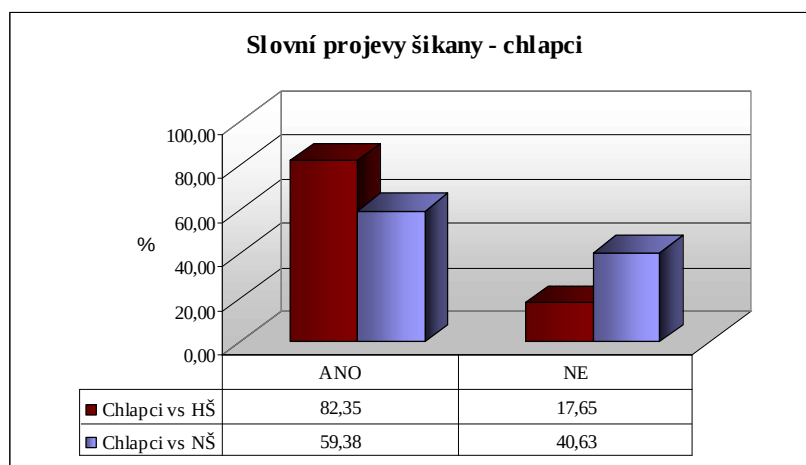
Při analýze kategorií fyzické, slovní a citové projevy se z hlediska pohlaví jako statisticky významné jeví ještě výsledky porovnání u chlapců, u nichž jako statisticky významné vyšly všechny tři kategorie projevů (výsledky viz Příloha č.20).

Srovnáním souborů chlapců vs HŠ a vs NŠ z hlediska četnosti uváděných fyzických projevů šikany byla získána p-hodnota 0,021948. S touto kategorií projevů se častěji při šikanování setkávali chlapci z vs NŠ (84,38%) než chlapci z vs HŠ (58,82%).

Zjištěný vztah mezi citovými projevy šikany a hmotností obětí u chlapců (p-hodnota 0,2709) rovněž odpovídá pozorování uvedenému z hlediska srovnání celých souborů vs HŠ a vs NŠ. Zkušenost s citovými projevy šikany uvedlo 64,71% chlapců z vs HŠ ve srovnání s chlapci z NŠ (37,50%).

U skupiny chlapců s nadměrnou hmotností se jako specifický ukázal vztah ke slovním projevům šikany (p-hodnota 0,039351). Zkušenost se slovními projevy šikany uvedlo 82,35% chlapců z vs HŠ a jen 59,38% chlapců z vs NŠ (viz Graf č.15).

Graf č.15: Srovnání zkušeností se slovními projevy šikany - chlapci (vs HŠ-vs NŠ)

U kategorie citových projevů šikany se ještě jako významná ve vztahu k hmotnosti ukázala věková kategorie 12-13 let ve (p-hodnota 0,019769), kdy pozitivní zkušenost s citovými projevy šikany uvádělo 82,14% probandů z vs HŠ oproti 54,29% probandů z vs NŠ.

Kategorie projevů podle Kolářovy klasifikace typů šikanování

V souladu s klasifikací typů šikanování podle Koláře (2005b) byly probandy uváděné konkrétní projevy šikany vyhodnoceny do následujících 5ti kategorií¹⁰: fyzická přímá aktivní (FAP), fyzická aktivní nepřímá (FAN), verbální aktivní přímá (VAP), verbální aktivní nepřímá (VAN) a verbální přímá pasivní (VPP).

Každá z uvedených kategorií byla podrobena statistické analýze (viz Příloha č.21). Jako statisticky významné se ve vztahu k hmotnosti ukázaly pouze dvě kategorie a to FPA (p-hodnota 0,002) a VAP (p-hodnota 0,015). Výsledek statistické analýzy FPA koresponduje s výsledkem srovnání kategorie fyzické projevy šikany. V kategorii FPA byly zastoupeny více odpovědi probandů z vs NŠ (70,97%) než z vs HŠ (43,75%). Toto platilo i pro srovnání kategorie FPA z hlediska pohlaví chlapců (p-hodnota 0,008) a pro věkovou skupinu 12-13 let (p-hodnota 0,012).

Srovnáním souborů vs HŠ a vs NŠ z hlediska kategorie VAP byla zjištěna p-hodnota 0,015. V procentuálním vyjádření poměru byly uvedeny projevy šikany typu VAP u

¹⁰ I když Kolář rozlišuje 8 typů šikany, užitým dotazníkem jich bylo postiženo pouze 5.

90,63% probandů z vs HŠ a u 74,19% probandů z vs NŠ. Jako významná se ve vztahu k této kategorii projevů šikany a nadměrné hmotnosti jevila skupina chlapců (p-hodnota 0,027) a věková kategorie 14-15 let (p-hodnota 0,010) bez ohledu na pohlaví.

Konkrétní projevy šikany

Posledním krokem z hlediska srovnání projevů šikany ve vztahu k obětem šikany a jejich hmotnosti byla analýza konkrétních způsobů šikanování (viz Příloha č.22). Z hlediska statistického srovnání uváděných projevů u vs HŠ a vs NŠ nebyl objeven žádný významný vztah. Pouze dva projevy šikany se ukázaly být specifické pro vs HŠ a to „vynucování peněz“ (5 voleb) a „urážky kvůli váze“. Na tyto dvě položky nereagoval nikdo z vs NŠ.

Varianta odpovědi „urážky kvůli váze“ byla cílena na zmapování takových případů, při nichž byla vyjádřena ze strany agresora jasná souvislost mezi šikanou a hmotností oběti. Pozitivně na tuto položku reagovalo celkem 29,68% probandů z vs HŠ (viz Tab.č.10).

Tab.č.10: Urážlivé zmínění hmotnosti při šikaně

Urážky kvůli váze	ZKUŠENOST SE ŠIKANOU			Procento z HŠ
	POKUS	OPAKOVANÁ	Celkový součet	
DÍVKY	3	7	10	33,33%
CHLAPCI	2	7	9	26,47%
Celkový součet	5	14	19	29,68%

8.1.4 Shrnutí výsledků a interpretace

Statistická analýza výpovědí o šikaně u zkoumaného vzorku prokázala obecný vztah mezi nadměrnou hmotností a rolí oběti šikany. Soubor probandů (jako celek či rozdělený podle pohlaví) s nadváhou a obezitou uváděl častější osobní zkušenost s rolí oběti šikany v porovnání s kontrolní skupinou. Při posuzování souborů i podle pohlaví a věku oběti docházelo již k odlišnostem, které mohly být ale způsobeny i nereprezentativním vzorkem a tím, že všechny věkové kategorie ve vztahu k pohlaví nebyly rovnoměrně zastoupeny.

Při detailnějším srovnáním souborů, kombinací hmotnosti, pohlaví a věku ve vztahu k oběti šikany v širším a užším pojetí byly zjištěny určité odlišnosti. Při rozšířeném pojetí oběti šikany (vč. jednorázových prožitků) byla pozorována významně častější zkušenost u obézních dívek ve věku 14-15 let v porovnání s kontrolní skupinou. Naopak při posuzování opakované zkušenosti se šikanou (užší pojetí) se jako významně častěji šikanovaní projeví obézní chlapci ve věku 12-13 let.

Rozdílným zjištěním u výběrového souboru dívek ve věku 14-15 let z hlediska širšího či užšího pojetí šikany, lze usuzovat, že v tomto věku mají obézní dívky mnohem více zkušeností s pokusy o šikanování a jsou častěji objektem atak agresorů. O početnější zkušenosti obézních dívek ve vyšším věku hovoří však výzkumná zjištění zahraničních studií (Janssen et al., 2004). V této studii jsem však nedošla k podobnému zjištění, pokud byla situace u dívek 14-15 let posuzována ve vztahu k opakované šikaně. Zde se zkušenost s rolí oběti jeví jako srovnatelná. Výsledky této studie však mohou být vztahovány pouze k výběrovému souboru dívek, na němž srovnání proběhlo. Je možné, že u reprezentativního souboru české populace by byl výsledek odlišný.

U šikanovaných chlapců s nadváhou či obezitou ve věku 12-13 let jsou výsledky této studie ve shodě s pozorováními, která prováděl Janssen et al. (2004). I u něj jako významná ve vztahu k váze a zkušeností s šikanou z pozice oběti u chlapců vyšla pouze mladší věková skupina.

Dalším sledovaným znakem ve vztahu k oběti šikany byla přítomnost/ nepřítomnost kamaráda ve třídě. Toto kritérium je označováno odborníky jako dobrý protektivní faktor šikany. V této studii nebyl zjištěn žádný významný vztah mezi uvedením kamaráda ve třídě a zkušeností s šikanováním. Tento výsledek byl zřejmě závažně ovlivněn tím, že podstatná část výpovědí o šikaně byla retrospektivních, zatímco výpověď o existenci důvěrného vztahu je vztažena k současnosti. Pro posouzení platnosti tohoto kritéria ve vztahu jen k souběžným prožitkům šikany nebyl získán vzorek obézních dostatečně početný.

V poslední podkapitole jsem se věnovala analýze projevů šikany ve vztahu k hmotnosti. Zde se potvrdily výsledky zahraničních výzkumů (Janssen et. al., 2004; Hayden-Wade et al., 2005). Ty ukázaly, že oběti šikany s nadváhou a obezitou obecně

uvádí významně méně fyzické projevy oproti obětem s normální hmotností. Důvodem mohou být tělesné rozměry jedinců s nadváhou či obezitou, které zřejmě útočníky od fyzické formy agrese odrazují.

Celý soubor obětí s nadváhou či obezitou naopak významně častěji uváděl zkušenost se slovními či citovými projevy šikany. Projevy citové šikany zdá se, nejlépe vystihují položky posměch a ponižování.

Další významný vztah se ukázal mezi hmotností oběti a slovním typem šikany, který Kolář (2005b) nazývá VAP – verbální aktivní přímá. Do této kategorie zahrnuje projevy jako jsou nadávky, posměšky a urážky. Kategorie citových a slovních projevů se překrývají.

Z hlediska podrobnějšího zkoumání skupin obézních a neobézních s přihlédnutím i k pohlaví se ukázal jako velmi odlišný od kontrolní skupiny soubor chlapců. Pro obézní chlapce jsou typickou formou šikany slovní a citová a významně méně se setkávají s fyzickými projevy násilí. Soubor obézních dívek se od kontrolní skupiny neliší.

Jako úzce specifické pouze pro skupinu probandů s nadváhou či obezitou se ukázaly být dva projevy šikany. Jedním bylo vynucování peněz, kde souvislost není zcela jasná a bylo by třeba dalšího výzkumu pro její objasnění. Je pravděpodobné, že tento výsledek byl ovlivněn volbou zkoumaného vzorku. Druhým projevem byly urážky kvůli váze.

Přibližně 30% probandů s nadváhou uvedlo, že se při šikaně v roli oběti setkali s urážlivými poznámkami cílenými na jejich hmotnost, což svědčí pro předpoklad, že agresor nadměrnou hmotnost vnímá jako slabinu oběti a reaguje na ni.

U tohoto vzorku se nepotvrdil vztah nadměrné hmotnosti k roli agresora šikany. Ale byl vypořádán vztah mezi rolí agresora a pohlavím (bez ohledu na hmotnost). Chlapci uváděli významně častější zkušenost s rolí agresora než dívky.

8.2 Analýza a interpretace sledovaných psychosociálních charakteristik ve vztahu k obětem šikany, srovnání souboru s nadváhou a obezitou a kontrolní skupinou

V této části budu analyzovat vztah mezi vybranými psychosociálními charakteristikami a oběťmi šikany z hlediska jejich hmotnosti. Podkapitoly budou uspořádány podle sledovaných znaků (závislost, emoční labilita, depresivita, sebehodnocení a hodnocení sociální akceptace školní třídy). Vždy bude uvedeno jakou metodou byl znak vyšetřován. Součástí každé podkapitoly budou informace o výsledcích statistické analýzy a na jejím konci doplněné o stručné shrnutí. Na závěr této kapitoly bude uveden přehledný celkový souhrn stěžejních výsledků této části.

Informace o probandech a složení výběrových souborů vyšetřených jednotlivými metodami jsou uvedeny v těchto přílohách: Příloha č. 11 - soubor vyšetřený PAQ, Příloha č.12 – soubor vyšetřený metodami CDI a DSA.

Výsledky jednotlivých skupin byly porovnávány v několika základních vztazích¹¹:

1. srovnání výsledků obětí šikany s nešikanovanými v rámci určité skupiny (bez ohledu na pohlaví a věk, s ohledem na pohlaví a věk),
2. srovnání výsledků obětí šikany s nadváhou či obezitou s výsledky obětí šikany s normální hmotností (bez ohledu na pohlaví a věk, s ohledem na pohlaví a věk).

Statistické vyhodnocení porovnání souborů bylo provedeno Mann-Whitneyovým neparametrickým párovým testem. Výsledkem testu je p-hodnota, jejíž statistická významnost je posuzována na hladině významnosti α 0,05, popř. 0,01.

8.2.1 Závislost (nezralost)

Závislost, ve smyslu nezralosti či nedospělosti byla posuzována podle výsledků v subškále Závislost (PAQ) a z odpovědí na položku č. 9¹² z této subškály, která se zaměřuje na tendenci k závislosti na rodinném prostředí.

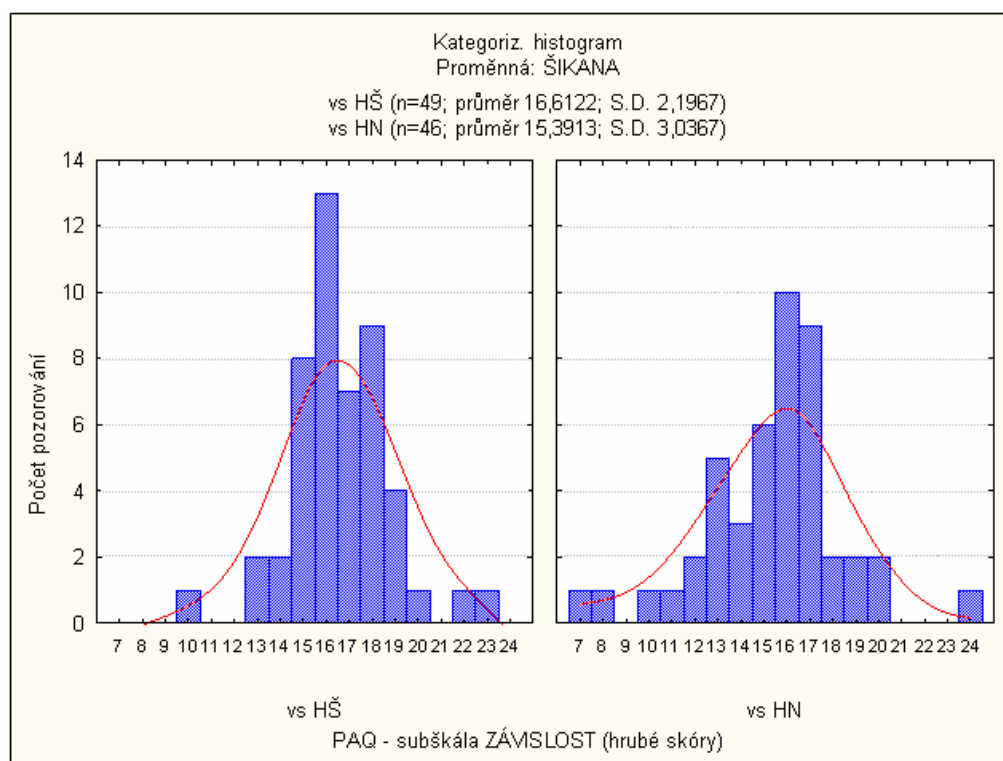
¹¹ Pokud to velikost získaného vzorku v některé kategorii nebyla příliš malá, pak se omezovalo srovnání na pohlaví, popř. vekovou skupinu.

¹² Znění položky: (9) „Jsem rád(a), když mi rodiče dají najevo, že mě mají moc rádi.“

Subškála Závislost (PAQ)

Výsledky v subškále závislost byly nejprve srovnány mezi souborem šikanovaných s nadměrnou hmotností (vs HŠ) a nešikanovaných s nadměrnou hmotností (vs HN). Zjištěná p-hodnota 0,0357 byla statisticky významná (α 0,05). Na následujícím histogramu (viz Graf č.16) je zobrazeno rozložení hrubých skóre¹³ u jednotlivých souborů. Ze zobrazení je patrné, že skóre dosažené probandy vs HŠ jsou posunuté k vyšším hodnotám a mají menší rozptyl.

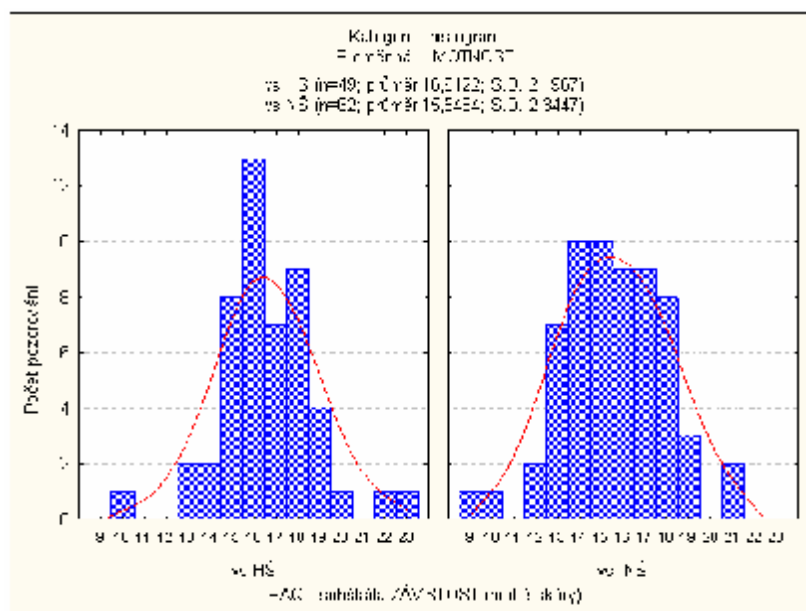
Graf č.16: Závislost (PAQ) - distribuce hrubých skóre (vs HŠ a vs HN)

Jako statisticky významné se ukázalo rovněž srovnání skupiny šikanovaných s nadváhou (vs HŠ) se skupinou šikanovaných s normální hmotností (vs NŠ). Zjištěná p-hodnota byla 0,0160. Rozložení výsledků u těchto dvou souborů zobrazuje následující histogram (viz Graf č.17). I na tomto zobrazení je vidět, že skóre probandů z vs HŠ jsou rozloženy blíže střední hodnotě, která je oproti kontrolní skupině šikanovaných s normální hmotností posunuta ve směru k vyšším hodnotám.

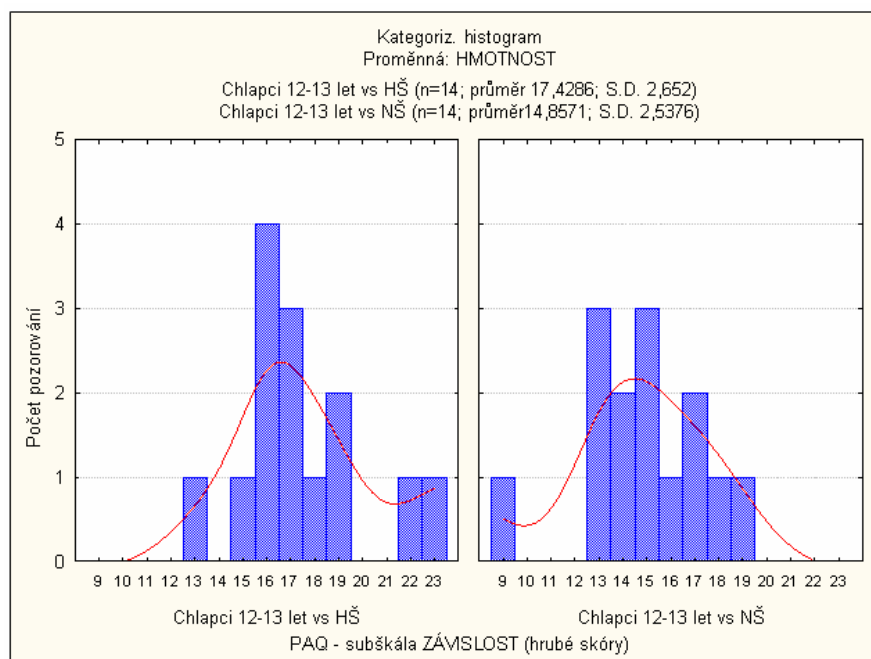
¹³ Minimální dosažitelný skóre byl 6, maximální 24.

Graf č.17: Závislost (PAQ) – distribuce hrubých skóre (vs HŠ a vs NŠ)

Jako statisticky významné se ukázalo ještě srovnání souborů z hlediska pohlaví a věku. Především srovnání skupiny šikanovaných chlapců s nadměrnou hmotností s dalšími skupinami (vs HŠ-vs HN p-hodnota 0,0441; vs HŠ-vs NŠ p-hodnota 0,0439). Z hlediska věku se jako statisticky významná ukázala skupina šikanovaných chlapců s nadváhou ve věku 12-13 let (vs HŠ-vs NŠ p-hodnota 0,0203). Rozložení hodnot viz Graf č.18.

Graf č.18: Závislost (PAQ) - chlapci 12-13 let.(vs HŠ – vs NŠ)

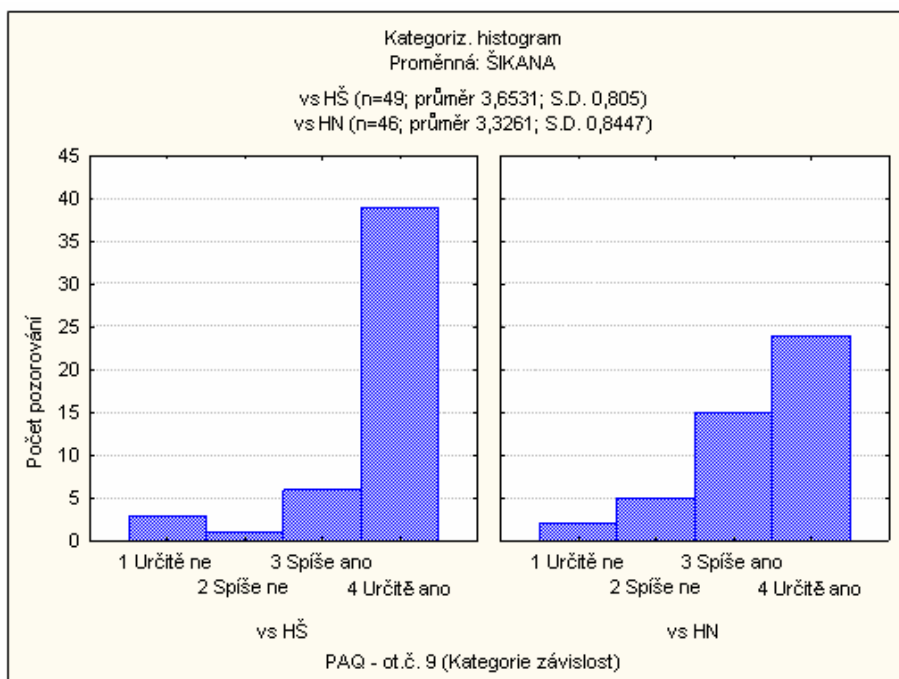
U šikanovaných dívek s nadměrnou hmotností a u šikanovaných s nadměrnou hmotností ve věkové skupině 14-15 let nebyly zjištěny žádné statisticky významné výsledky.

Položka č. 9: „Jsem rád(a) když mi rodiče dají najevo, že mě mají moc rádi.“

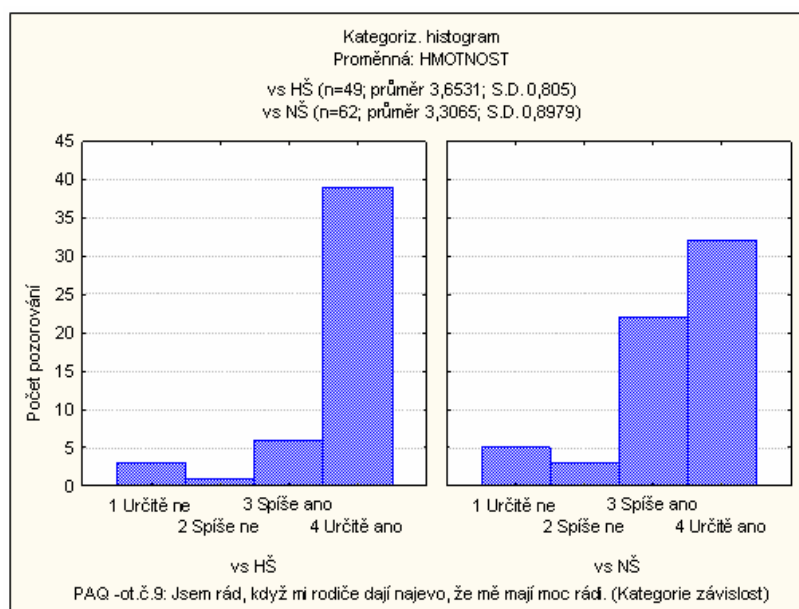
Výsledky srovnání skupiny šikanovaných s nadváhou a obezitou s dalšími skupinami korespondují zcela s výsledky celé subškály závislost.

Statisticky významné se opět ukázalo srovnání bodového zisku odpovědí na tuto položku u skupiny vs HŠ vůči vs HN (p-hodnota 0,0288; viz Graf č.19) a u skupiny vs HŠ vůči vs NŠ (p-hodnota 0,0001; viz Graf č.20). Jako významné se ukázalo i srovnání všech probandů pouze z hlediska hmotnosti (p-hodnota 0,000000; vs H – průměr 3,4947 a S.D. 0,8363; vs N – průměr 3,2762 a S.D. 0,8698) a z hlediska zážitku šikany (p-hodnota 0,036266; šikanovaní - průměr 3,4595 a S.D. 0,8716; nešikanovaní – průměr 3,2788 a S.D. 0,8525). Jak nadměrná hmotnost, tak zážitek šikany jsou proměnné významné ve vztahu k této otázce.

Graf č.19: Rozložení odpovědí na položku č.9 PAQ (vs HŠ-vs HN)

Graf č. 20: Rozložení odpovědí na položku č.9 PAQ (vs HŠ-vs NŠ)

Při srovnání souborů podle pohlaví se ukázala jako významná skupina šikanovaných obézních chlapců (viz Příloha č. 23), avšak ne ve spojení s nějakou konkrétní věkovou skupinou.

Z hlediska věku se ukázalo jako významné srovnání souborů HŠ a NŠ ve věkové kategorii 12-13 let a srovnání vs HŠ a vs HN ve věku 14-15 let. Pro věkovou skupinu 12-13 let bylo statisticky významné i srovnání skupin pouze podle váhy bez ohledu na zkušenost se šikanou (p-hodnota 0,048432; vs H – průměr 3,711 a S.D. 0,6613; vs N – průměr 3,347 a S.D. 0,8964).

Shrnutí

Ze statistického srovnání výsledků skóre v subškále Závislost a z bodového hodnocení odpovědí v položce č. 9, můžeme říci, že skupina žáků s nadváhou či obezitou dosahuje oproti ostatním skupinám v průměru vyšších skóre. Obecně tedy lze říci, že zkušenost se šikanou ve spojení s nadváhou či obezitou se odráží i ve větší nezralosti dítěte a jeho závislosti na podpoře a postoji okolí, vztahované především k rodině.

Velmi významnou podskupinu ve vztahu k závislosti tvořili v tomto souboru šikanovaní chlapci s nadměrnou hmotností ve věku 12-13 let. Jejich průměrný hrubý skóre je 17,4, což odpovídá stenu 7 podle norem pro subškálu závislost (PAQ). Jde o skóre v pásmu

nadprůměru. Svoboda, Krejčířová, Vágnerová (2001, s.377) uvádí interpretaci „...zvýšená závislost vyjadřuje tendenci dítěte spoléhat se na symbolickou, tj. emoční i faktickou podporu jiné osoby. Lze ji charakterizovat i jako projev určité nezralosti a vnitřní nejistoty.“

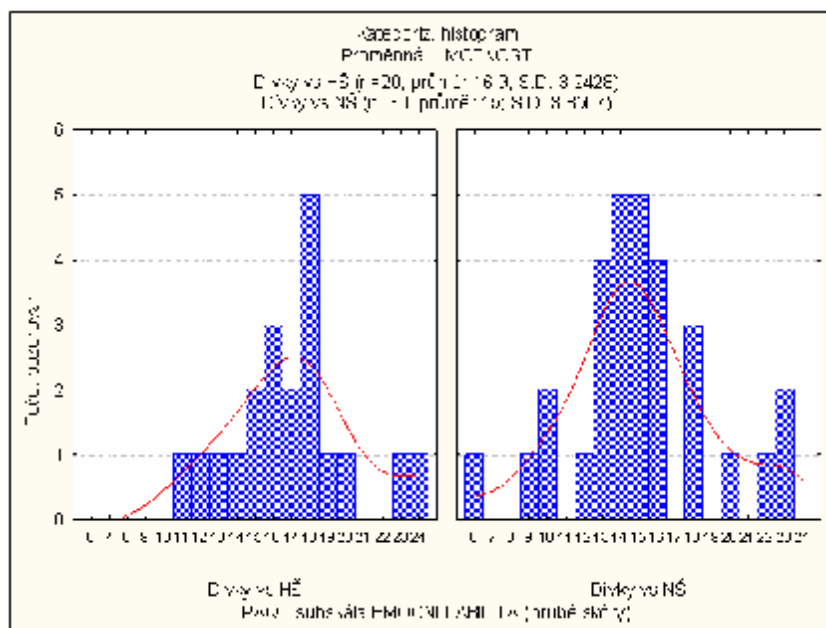
8.2.2 Emoční labilita

Emoční labilita byla posuzována podle výsledků v subškále emoční labilita PAQ a podle položky č. 27¹⁴ této subškály. Nejprve se budu věnovat zhodnocení z hlediska výsledků v celé subškále a následně ve zvolené položce, která reprezentuje sledovaný znak. Souhrnný přehled výsledků statistické analýzy provedené Mann-Whitneyovým testem je k dispozici v Příloze č. 22.

Subškála Emoční labilita (PAQ)

Ze srovnávání výsledků u šikanovaných obězních s ostatními skupinami vyšla pouze jedna hodnota jako významná na hladině α 0,05 a to srovnání skupiny dívek vs HŠ se skupinou dívek z NŠ (p-hodnota 0,041). Dívky z vs HŠ dosahovaly v průměru vyšších skóre v této škále. Rozložení bodového hodnocení viz následující Graf č.21. Obecný vztah k vyšší váze se neprojevil, p-hodnota srovnání výsledků vs H a vs N byla 0,143.

Graf č.21: Rozložení odpovědí v subškále Emoční labilita – dívky (vs HŠ-vs NŠ)

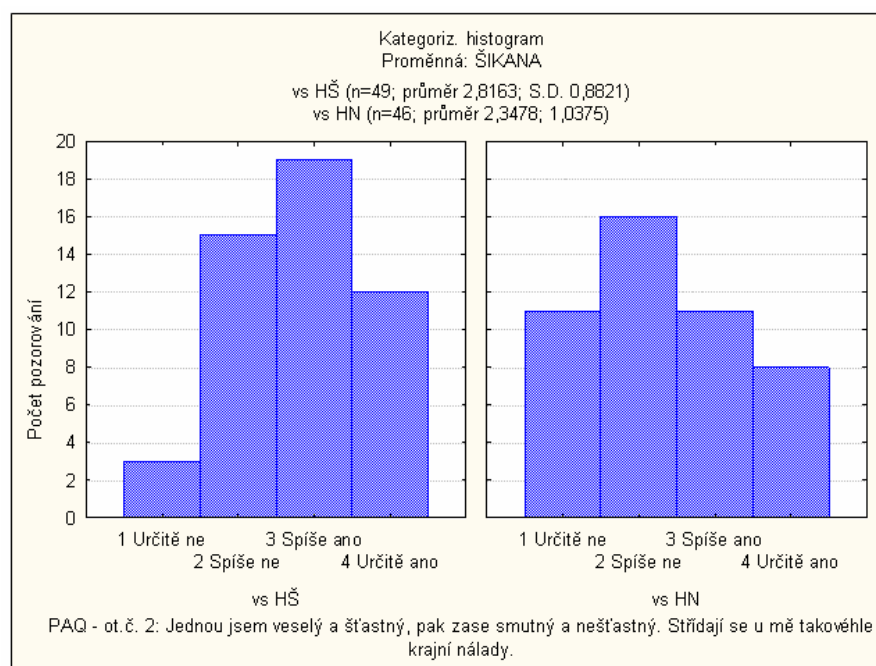

¹⁴ Znění položky: „Jednou jsem veselý(á) a šťastný(á), pak zase smutný(á) a nešťastný(á). Střídají se u mě takovéhle krajní nálady.“

**Položka č. 27: „Jednou jsem veselý(á) a šťastný(á), pak zase smutný(á) a nešťastný(á).
Střídají se u mě takovéhle krajní nálady.“**

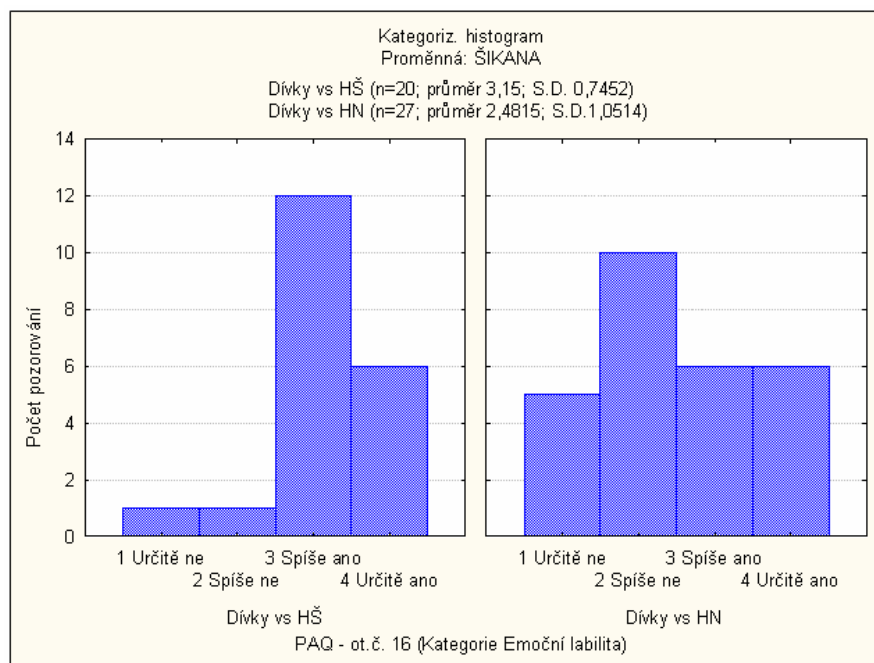
Porovnáním bodového hodnocení odpovědí u této položky vyšlo jako statisticky významné srovnání šikanovaných (vs HŠ) a nešikanovaných (vs HN) s nadměrnou hmotností (p-hodnota 0,028). Distribuci bodového hodnocení odpovědí zachycuje Graf č.22. Naopak srovnání vs HŠ a vs NŠ nepřineslo statisticky významný výsledek (p-hodnota 0,969), což znamená, že průměrné skóre u této položky u šikanovaných bez ohledu na hmotnost jsou podobné. Důležitou proměnnou v tomto vztahu je šikana a nikoli hmotnost.

Graf č.22: Rozložení odpovědí na položku č.27 (PAQ) u vs HŠ a vs HN

Vztah mezi šikanou a vyšším skóre v této položce se potvrdil ještě při srovnání výsledků u šikanovaných dívek s nadváhou. Získaná p-hodnota, srovnáním šikanovaných a nešikanovaných dívek s nadváhou a obezitou, byla 0,027 (rozložení hodnot viz Graf č.23. Srovnání dívek z vs HŠ a vs NŠ nepřineslo statisticky významný výsledek.

Graf č.23: Rozložení odpovědí na položku č.27 u dívek z vs HŠ a vs HN

Shrnutí

Srovnáním dosaženého celkového skóru v subškále Emoční labilita se ukázal jako významný soubor šikanovaných dívek s nadváhou a obezitou. Šikanované dívky s nadměrnou hmotností dosahovaly v průměru vyšší hrubý skór v této subškále v porovnání s dívkami z vs NŠ. Jeho hodnota odpovídá stenu 7 a znamená nadprůměrný výsledek v této škále. Je možné se domnívat, že na základě tohoto zjištění a s přihlédnutím, že v jiných srovnáních se soubor nejevil jako odlišný, jde o vztah platný pouze pro srovnávanou skupinu dívek v těchto výběrových souborech.

Jasný vztah mezi emoční nevyrovnaností a šikanou se ukázal u odpovědí na položku č.27. Zde oba soubory šikanovaných, vs HŠ i vs NŠ, dosáhly v porovnání s nešikanovanými skupinami statisticky významných výsledků. Ve vztahu k této položce se potvrdil pouze vztah k šikaně, ne k hmotnosti.

8.2.3 Deprese a depresivní ladění

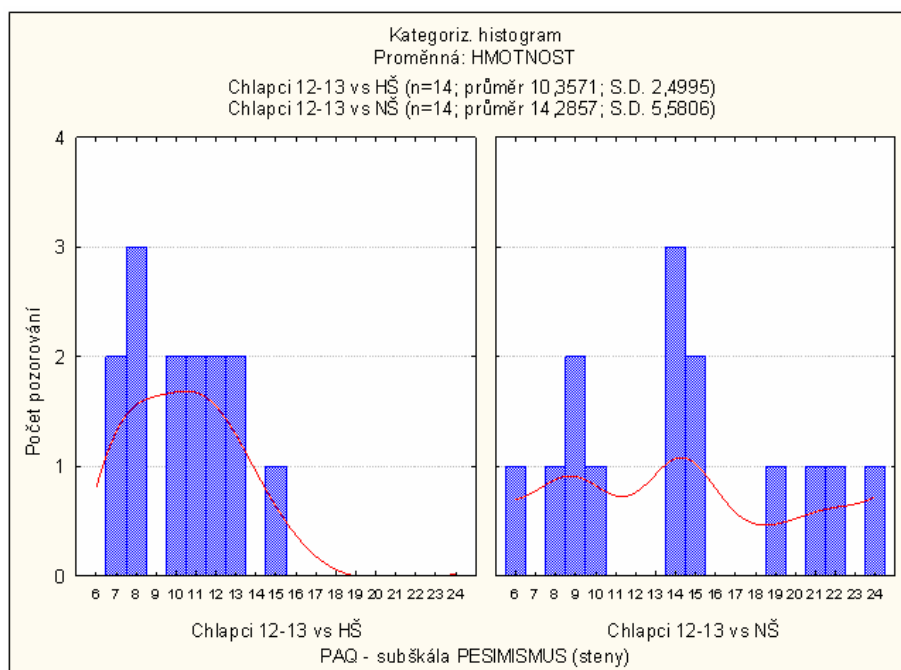
Zdrojem výsledků byla subškála Pesimismus PAQ a Sebeuposuzovací škála depresivity pro děti (CDI)

Soubor šikanovaných s nadváhou byl porovnáván s nešikanovanými s nadváhou a s šikanovanými s normální hmotností jako celek a dále z hlediska pohlaví. Srovnání souborů bylo prováděno neparametrickým Mann-Whitneyovým testem (dále jen M-W). Přehled výsledků tohoto testu u subškály Pesimismus (PAQ) je k dispozici v Příloze č. 22 a k CDI v Příloze č. 25.

Subškála Pesimismus (PAQ)

Ze srovnání výsledků souborů v této subškále vyšel jako statisticky významný pouze soubor šikanovaných chlapců ve věku 12-13 let (chlapci vs HŠ– vs NŠ p-hodnota 0,04569). Zobrazení rozložení hodnot viz následující Graf č.24. Jak z grafického znázornění vyplývá, dosahovali šikanovaní chlapci nižších skóre než šikanovaní s normální hmotností. Na distribuce hodnot u chlapců z vs NŠ je vidět, že rozložení hodnot má velký rozptyl ($\sigma^2 = 31,14286$) a několik vrcholů. Pravděpodobně zde působí ještě nějaká jiná proměnná (pravděpodobně konkrétní věková skupina).

Graf č.24: Pesimismus (PAQ) – chlapci ve věku 12-13 let (vs HŠ-vs NŠ)

Sebeposuzovací škála depresivity pro děti CDI

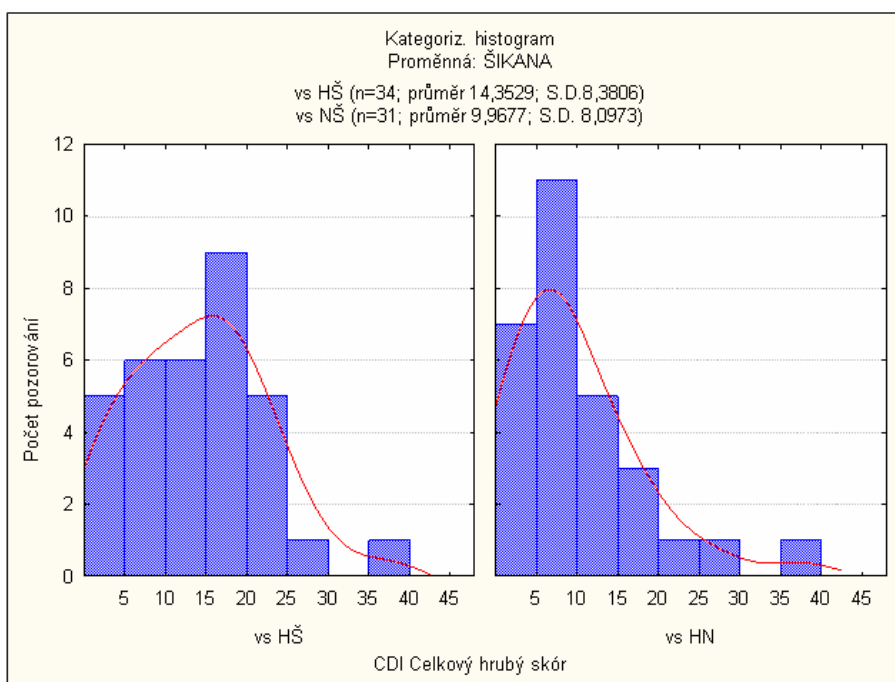
V celkovém srovnání šikanovaných a nešikanovaných s nadváhou byly zjištěné výsledky statisticky významné na hladině α 0,05, kromě subškály Nevýkonnost (viz Tab.č.11). Šikanovaní žáci s nadváhou dosahovali v průměru vyšších skóre než jejich obézní vrstevníci, kteří neuváděli zkušenost se šikanou.

Tab.č.11: Výsledky M-W testu porovnání hrubých skóre vs HŠ a vs HN

CDI	vs HŠ		vs HN			
	(n=34)		(n=31)		Mann-Whitney	Statistická významnost
	M	S.D.	M	S.D.	p-hodnota	α
1. Špatná nálada	2,971	2,181	2,097	1,850	0,0018	< 0,01
2. Interpersonální potíže	1,235	1,130	0,968	1,197	0,0026	< 0,01
3. Nevýkonnost	2,735	1,763	1,935	1,914	0,0535	> 0,05
4. Anhedonie	4,265	2,689	2,935	2,920	0,0191	< 0,05
5. Snížené sebehodnocení	3,147	2,217	2,032	1,622	0,0405	< 0,05
Celkový skór	14,353	8,381	9,968	8,097	0,0157	< 0,05

Získaná p-hodnota porovnáním hodnot celkového skóre CDI u souborů vs HŠ a vs HN byla 0,0157. Rozložení hrubých skóre zachycuje Graf č. 25.

Graf č.25: Celkový skóre CDI – rozložení hodnot vs HŠ a vs HN

Srovnání souborů podle pohlaví bylo významné jen u skupiny dívek. Výsledky srovnání dívek vs HŠ a dívek vs HN byly signifikantní ve všech subškálách, kromě Interpersonálních potíží (viz Tab.č.12). V porovnání se skupinou šikanovaných dívek z vs NŠ nebyl žádný výsledek statisticky významný. Další analýzou (srovnáním skupin šikanovaných a nešikanovaných jako celku, bez ohledu na hmotnost) se potvrdil vliv proměnné šikana (p-hodnoty se pohybovaly v rozmezí 0,002 – 0,03). Hmotnost se v tomto vztahu jevila jako nevýznamná.

Tab.č.12: Výsledky M-W testu porovnání hrubých skóre dívek vs HŠ a vs HN

CDI	Dívky vs HS		Dívky vs HN			
	(n=15)		(n=20)		Man-Whitney	Statistická významnost
	M	S.D.	M	S.D.	p-hodnota	α
1. Špatná nálada	3,800	2,274	2,350	2,007	0,0329	< 0,05
2. Interpersonální potíže	1,600	1,183	0,900	1,252	0,0719	> 0,05
3. Nevýkonnost	3,267	1,438	1,750	1,803	0,0103	< 0,05
4. Anhedonie	5,533	2,560	3,150	3,117	0,0063	< 0,01
5. Snížené sebehodnocení	3,933	2,492	2,000	1,747	0,0069	< 0,01
Celkový skór	18,133	8,839	10,150	8,635	0,0020	< 0,01

Statisticky významných výsledků bylo dosaženo ještě porovnáním skóre vs HŠ a vs HN ve věkové kategorii 12-13 let. Zjištění korespondují s těmi, které byly zjištěny u dívek viz Příloha č. 24. Ze srovnání opět vyplynul vztah k proměnné šikana, ale ne k hmotnosti.

Vzhledem k odlišným zjištěním CDI oproti subškále Pesimismus byla provedena korelace skóre CDI a s výsledky v subškále Pesimismus PAQ (viz Příloha č.25). Nejvyšší dosažené korelační koeficienty byly: 0,614 (celkový skóre subškály Pesimismus a celkový hrubý skóre CDI) a 0,607 (celkový skóre subškály Pesimismus a celkový skóre Snížené sebehodnocení CDI).

Shrnutí

Z výsledků subškály Pesimismus nevyplynuly žádné zvláštní výsledky vyjma zvýšeného skóre u šikanovaných chlapců s normální hmotností ve věku 12-13 let.

Korelace odpovědí v subškále Pesimismus a v položkách CDI ukázala, že obě metody nezjišťují úplně shodnou problematiku. I přes relativně dobrou shodu z hlediska celkového skóre CDI a celkového skóre subškály Pesimismus. Tím se ovšem vysvětluje, proč byly výsledky CDI natolik odlišné od výsledků v subškále Pesimismus.

Srovnáním výsledků CDI šikanovaných skupin s nešikanovanými se objevil významný vztah mezi šikanou a zvýšeným skóre v testu. Vztah ke hmotnosti nebyl signifikantní. Z hlediska pohlaví se jeví jako více ohrožené šikanované dívky.

Za zneklidňující považuji zjištění, že průměrné hodnoty a směrodatné odchylky u souboru šikanovaných dívek odpovídají údajům klinického souboru hospitalizovaných dětí s psychiatrickými diagnózami uvedeným v příručce CDI. Podle norem v příručce se průměrné hodnoty šikanovaných dívek pohybují na hranici 90. percentilu.

8.2.4 Sebehodnocení

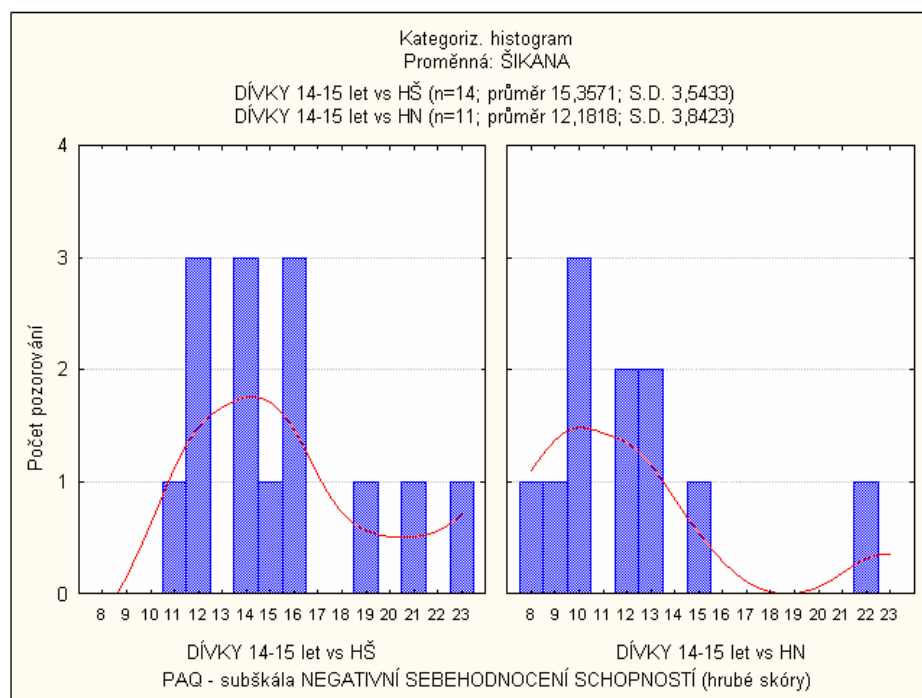
Sebehodnocení bylo vyhodnocováno metodami PAQ – subškály Negativní sebeocenění a Negativní sebehodnocení schopností a škálou v CDI Snížené sebehodnocení.

Srovnání výsledků v subškále Negativní sebeocenění nepřineslo žádný statisticky významný výsledek. Srovnání výsledků v PAQ subškále Negativní sebehodnocení schopností bylo podobné výsledkům v subškále CDI Snížené sebehodnocení. Přehled výsledků M-W testu PAQ viz Příloha č.23 a CDI viz Příloha č.24.

Subškála Negativní sebehodnocení vlastností (PAQ)

Zde se opět jako hlavní proměnná ukázala šikana. Statisticky významná byla srovnání skóre šikanovaných dívek u souborů vs HŠ-vs HN (p-hodnota 0,032; rozložení hodnot viz Graf č.26) a vs NŠ vs NN (p-hodnota 0,007). Vztah k šikaně se potvrdil i z hlediska srovnání souborů dívek šikanovaných a nešikanovaných, bez ohledu na hmotnost. Zjištěná p-hodnota byla 0,005 (šikanované dívky, n 50, průměr 14,75 a S.D. 3,6832; nešikanované dívky, n 46, průměr 12,444 a S.D. 3,3779).

Graf č.26: Negativní sebehodnocení schopností (PAQ) – skóry dívek (vs HŠ-vs HN)

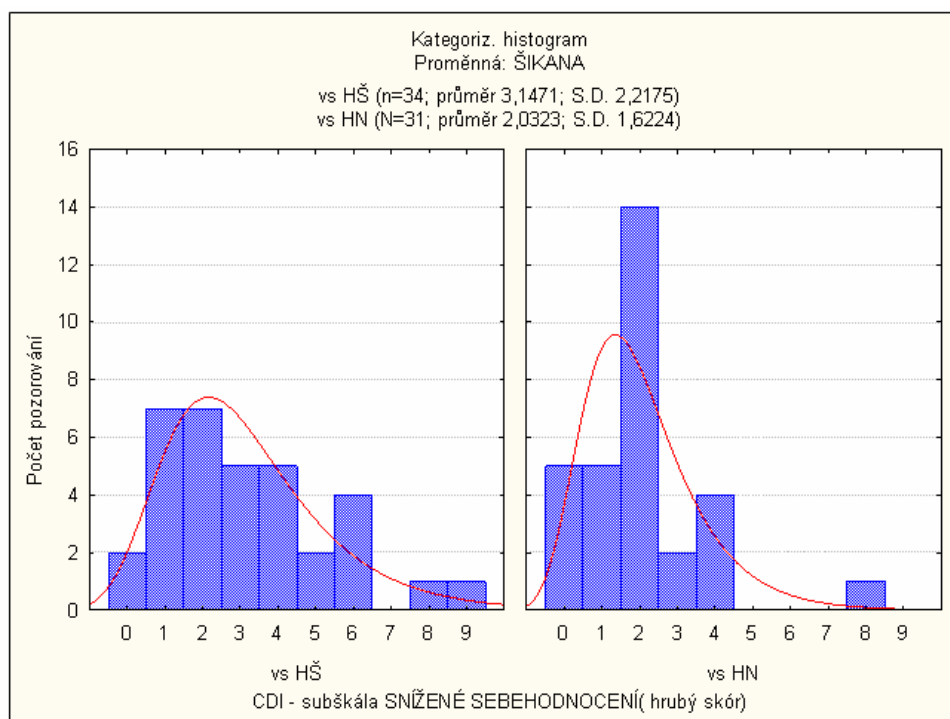

Jako významná se vyčlenila ještě z hlediska proměnné šikana ve vztahu k negativnímu sebehodnocení podskupina šikanovaných dívek ve věku 14-15 let. Statisticky významné bylo srovnání vs HŠ s vs HN (p-hodnota 0,017) a vs NŠ s vs NN (p-hodnota 0,021). Naopak nevýznamné se jeví srovnání šikanovaných dívek ve věku 14-15 let z vs HŠ - vs NŠ (p-hodnota 0,949).

Subškála Snížené sebehodnocení (CDI)

Statisticky významná hodnota p 0,0405 byla získána srovnáním skóre vs HŠ- vs HN (rozdělení hodnot viz Graf č.27). Z analýzy vyplynulo, že vzhledem k ostatním skupinám srovnání na této úrovni není statisticky významné. Z hlediska hodnot průměrů výběrových souborů v této subškalě vyplývá, že skupina nešikanovaných s nadváhou a obezitou dosahuje v průměru nižšího skóre v této subškalě (i když nevychází jako statisticky významný v jiném srovnání než s vs HŠ) a skupina šikanovaných s nadměrnou hmotností, zas má hodnotu průměru posunutou oproti ostatním skupinám nepatrně výše. Jde tedy o vztah specifický pro tuto skupinu.

Graf č.27: Snížené sebehodnocení (CDI) – vs HŠ a vs HN

Statisticky významné výsledky srovnání skóre v této škále přineslo srovnání skupiny dívek. Zde se jednoznačně projevil vliv proměnné šikana (vs HŠ–vs HN p-hodnota 0,0069; vs NŠ–vs NN p- hodnota 0,0107; skupiny šikanovaných dívek a nešikanovaných p-hodnota 0,0300).

Shrnutí

Z hlediska hmotnosti nebyl zjištěn statistickou analýzou u výběrových souborů žádný významný výsledek. Naopak se ukázal vztah mezi šikanou a sníženým sebehodnocením. Skupina šikanovaných bez ohledu na hmotnost dosahovala vyšších skóre ve škále snížené sebehodnocení.

Zvýšených skóre v nízkém sebeocenění dosahovaly především ve srovnání s jinými skupinami šikanované dívky. Ve škále Negativní sebehodnocení schopností se jako podskupina se vyprofilovaly šikanované dívky ve věku 14-15 let. Toto zjištění souhlasí s interpretací subškály od Svobody, Krejčířové a Vágnerové (2001), kde je uvedeno, že s věkem se zvyšuje kritičnost k vlastním schopnostem právě u dívek. Výzkumné zjištění

poukazuje na to, že šikanované dívky jsou k sobě více kritické v porovnání s nešikanovanými vrstevníky.

8.2.5 Hodnocení sociální akceptace ve vztahu ke školní třídě

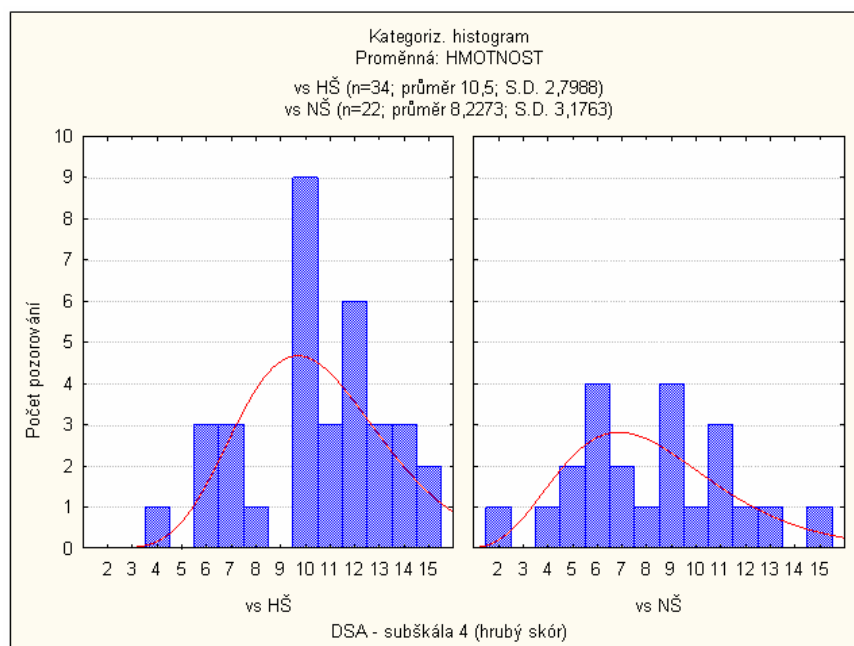
Tato problematika byla zjišťována Dotazníkem sociální akceptace (DSA).

Z hlediska srovnání výsledků v DSA M-W testem se v porovnání se skupinou šikanovaných vs HŠ jeví jako významné subškály: č. 4 Vztah rodinného prostředí a školy a subškála č. 3 Emocionální prožívání žáků školní třídy. Úplný přehled výsledků statistického porovnávání je k dispozici v Příloze č.26.

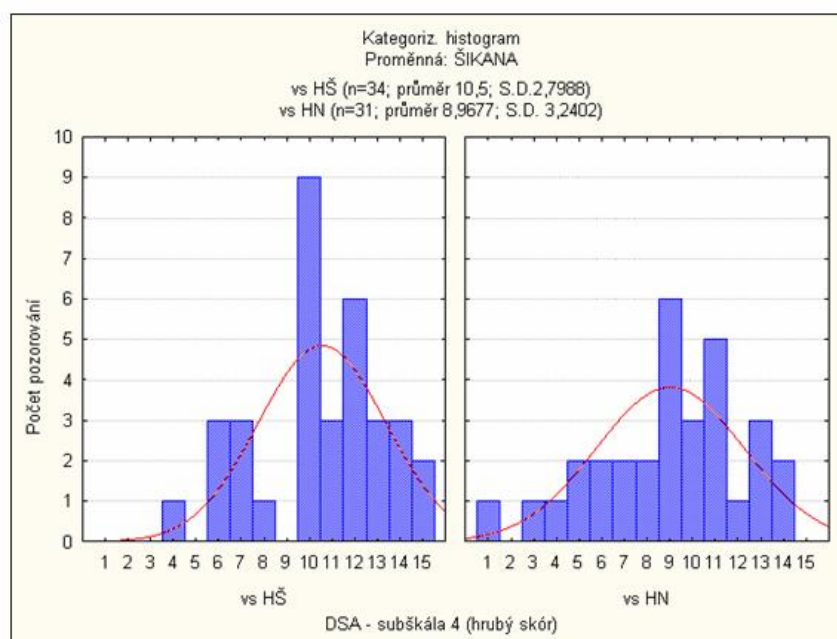
Subškála 4 Vztah rodinného prostředí a školy

Statistickým srovnáním hrubých skóre vs HŠ a vs NŠ byla získána p-hodnota 0,007. Na Grafu č.28 je zachyceno rozložení hodnot hrubých skóre obou souborů. Z grafického vyjádření je dobře patrné, že rozložení skóre vs HŠ je posunuto k vyšším hodnotám. Výsledek porovnání skóre v této subškalě u vs HŠ a vs HN byl na hranici statistické významnosti (p-hodnota 0,0503). Distribuci hodnot zobrazuje Graf č. 29.

Graf č.28: Subškála 4 Vztah rodinného prostředí a školy (DSA) – vs HŠ a vs NŠ

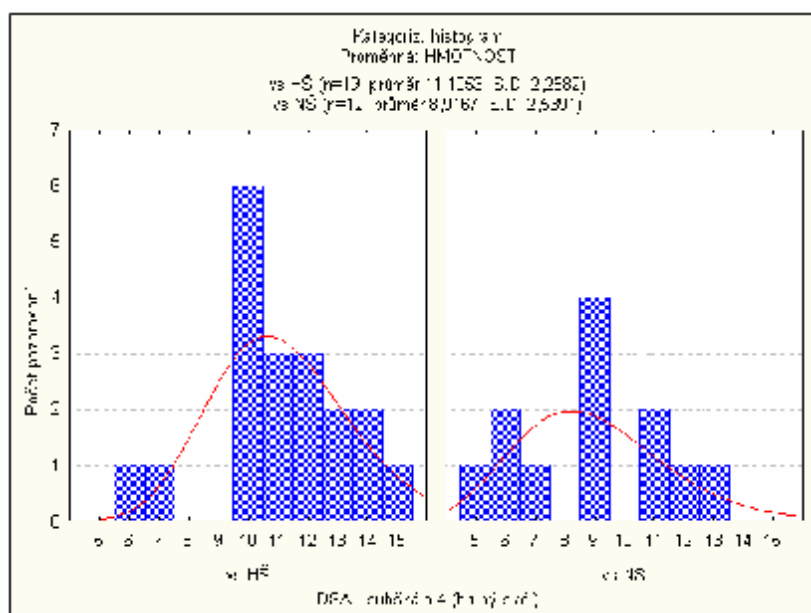

Graf č.29: Subškála 4 Vztah rodinného prostředí a školy (DSA) – vs HŠ a vs HN

Jako statisticky významné vyšlo ještě srovnání středních hodnot skóre chlapců z vs HŠ s chlapci z vs NŠ (p-hodnota 0,021). Rozložení hrubých skóre u porovnávaných souborů chlapců zachycuje Graf č. 30. U chlapců z vs HŠ je vidět zřetelně posun hrubých skóre k vyšším hodnotám.

Graf č.30: Subškála 4 Vztah rodinného prostředí a školy (DSA) – chlapci (vs HŠ a vs NŠ)

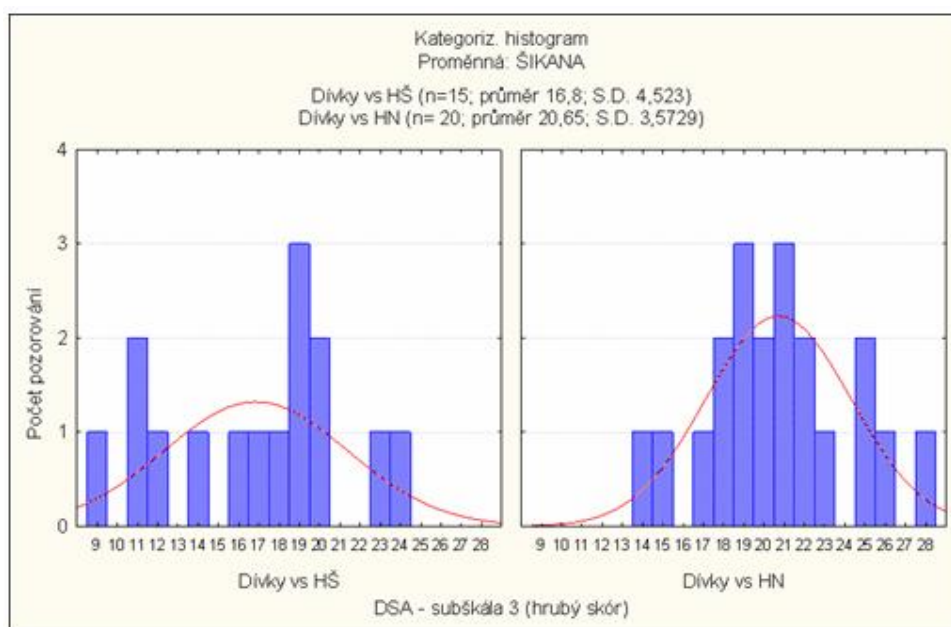

Z hlediska této subškály se ještě ve vztahu k souboru vs HŠ jako statisticky významné projevilo srovnání s vs NŠ z hlediska věkové kategorie 12-13 let (p-hodnota 0,035).

Subškála 3 Emocionální prožívání žáků školní třídy

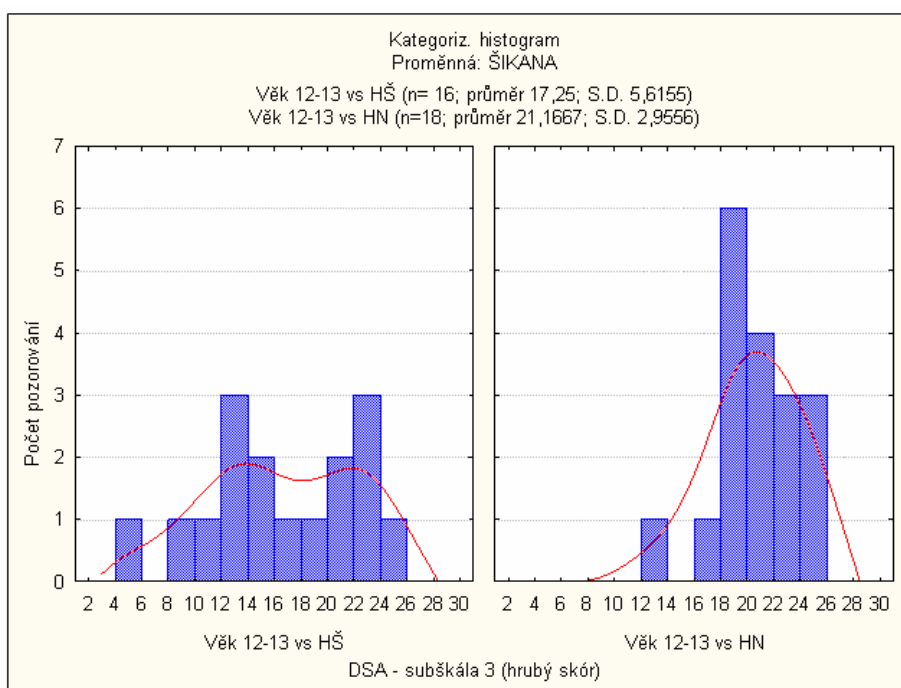
Zde se jako významná proměnná projevila šikana u souboru dívek. Šikanované dívky s nadváhou i s normální hmotností dosahovaly v průměru nižších skóre v porovnání s nešikanovanými dívkami. P-hodnota srovnání dívek vs HŠ s dívkami vs HN byla 0,0163 (rozložení hodnot zachycuje Graf č.31). Naopak srovnání šikanovaných dívek vs HŠ a vs NŠ nebylo statisticky významné. Ve vztahu k výsledkům v této subškále se ukázala být jako významná pouze proměnná šikana, nikoli hmotnost.

Graf č.31: Subškála 3 Emocionální prožívání třídy (DSA) – dívky (vs HŠ - vs HN)

Z hlediska věku se jako statisticky významné projevilo srovnání skóre vs HŠ a vs HN ve věkové kategorii 12-13 let (p-hodnota 0,0492). Rozložení hodnot (viz Graf č.32) skóre u vs HŠ ve věku 12-13 let je dvouvrcholové. Pravděpodobně zde působí ještě další proměnná, nejspíše pohlaví. Počet probandů je z hlediska dalšího dělení již příliš malý a statistické srovnání nepřineslo žádný významný výsledek.

Graf č.32: Subškála 3 Emocionální prožívání třídy (DSA) –12-13 let (vs HŠ - vs HN)

Shrnutí

Výsledky zjištěné analýzou subškály 4 Vztah rodinného prostředí a školy (DSA) korespondují s výsledky v subškále Závislost (PAQ). U šikanovaných jedinců s nadváhou či obezitou je průměrně dosahované skóre v subškále 4 zvýšené. A to zejména u chlapců a u věkové skupiny 12-13 let. Podle Juháse (1990), nižší skóre (pod 6) v této subškále odráží tendenci jedince po samostatnosti, popř. významně nízký skór může být i signálem konfliktu s rodiči. Vyšší skóre zas jsou znakem, že pro žáka je rodina stále nejdůležitější socializační činitel. Za vysoké je považováno skóre 14.

Nízké skóre (pod 13) v subškále 3 Emocionální prožívání žáků školní třídy naopak ukazuje, že se žák necítí být třídou přijímaný. Pro tyto žáky je typické, že se přísně hodnotí, úzkostlivě kontrolují své chování a tato kritéria uplatňují i ve vztahu ke svým spolužákům (Juhás, 1990).

Soubor šikanovaných dívek s nadváhou či obezitou dosáhl v porovnání s nešikanovanými obezními dívkami významně nižších průměrných skóre v subškále 3 v dotazníku DSA. Přibližně třetina dívek z vs HŠ měla skóre na hranici či pod hranicí kritické hodnoty (13). Toto zjištění v koresponduje s výsledky dívek v subškále Negativní sebeocenění schopností

v kapitole 8.2.4. Sebehodnocení. Podle těchto výsledků se dívky jeví jako zvýšeně kritické k vlastní osobě a úzkostlivé.

8.2.6 Shrnutí výsledků a interpretace

Jako významné spojení vztahu proměnných hmotnost a šikana se ukázalo při posuzování probandů z hlediska závislosti (nezralosti). V subškále Závislost (PAQ) šikanovaní probandi s nadváhou dosahovali v průměru vyšších skóre ve srovnání s dalšími skupinami. Jako velmi významná podskupina se projeví obézní chlapci ve věku 12-13 let. Jejich průměrný hrubý skóre je 17,4, což odpovídá stenu 7 podle norem pro tuto subškálu. Jde o skóre v pásmu nadprůměru. Svoboda, Krejčířová, Vágnerová (2001, s.377) uvádí tuto interpretaci „...zvýšená závislost vyjadřuje tendenci dítěte spoléhat se na symbolickou, tj. emoční i faktickou podporu jiné osoby. Lze ji charakterizovat i jako projev určité nezralosti a vnitřní nejistoty.“

S předchozím zjištěním korespondují i výsledky statistické analýzy DSA v subškále 4. Tato subškála se zabývá hodnocením vztahu rodinného prostředí a školy. Srovnáním výsledků šikanovaných s nadváhou a s normální hmotností bylo zjištěno, že šikanovaní s nadváhou dosahují v této subškále v průměru vyšších skóre. Jako významná se i zde projevila především skupina šikanovaných chlapců s nadváhou ve věku 12-13 let. Vyšší skóre poukazují na tendenci vázat se na rodinné prostředí více než na vrstevnickou skupinu a na menší samostatnost těchto dětí. Průměrný skóre a rozložení výsledků souboru šikanovaných s normální hmotností poukazuje naopak na jejich orientaci k větší samostatnosti a nezávislosti

Z dalších subškál DSA se ukázala jako významná ještě subškála číslo 3, která zachycuje emocionální prožívání žáků ve vztahu ke školní třídě. Srovnáním výsledků v této subškále byl zjištěn významný vztah „nižší skóre v subškále – oběť šikany“ a to u dívek bez ohledu na věk. Jako významnou se v tomto vztahu ukázala ještě věková kategorie 12-13 let. Výsledky šikanovaných dívek poukazují na jejich tendenci k vyšší kritičnosti k sobě i k okolí a na vyšší úzkostlivost. Další interpretací je, že se cítí třídou méně přijímané.

U posouzení emoční lability se jako významné projevilo porovnání šikanovaných dívek s nadváhou a s normální hmotností. Šikanované dívky s nadváhou měly vyšší průměrné

skóre. Avšak dalšími srovnáními se nepotvrdil vztah obecný vztah k hmotnosti nebo šikaně. Pravděpodobně jde o pozorování platné jen pro tuto skupinu dívek.

Při posuzování výsledků ve škále Pesimismus výsledků chlapců vs HŠ a vs NŠ ve věku 12-13 let, se skupina chlapců NŠ ukázala jako významně odlišná. Chlapci z vs HŠ dosahovali nižších průměrných hodnot, shodných s hodnotami vs HN. Vzhledem k tomu, že chlapci vs NŠ ve 12-13 se významně lišily i od skupiny nešikanovaných z vs N. Avšak nebyl zjištěn vztah k šikaně obecně, jde pravděpodobně o specifický jev, který mohl být způsoben z volbou probandů pro tento soubor.

Posuzování souborů z hlediska depresivity srovnáním výsledků v CDI ukázalo, že hlavní vliv na vyšší celkové skóre CDI i v jednotlivých subškálách má zkušenost se šikanou. Hmotnost nebyla v tomto vztahu signifikantní. Šikanovaní obecně zde dosahovali v porovnání s nešikanovanými vyšších průměrných skóre. Z hlediska podskupin se jako významný projevil věk 12-13 a ženské pohlaví. Skupina šikanovaných dívek ve věku 12-13 let dosahovala významně zvýšených skóre CDI, které podle příručky CDI odpovídají hranici 90. percentilu, což je průměrné skóre, které odpovídá klinické populaci s depresivním onemocněním.

Výsledky sebehodnocení se jako významné projevíly pouze z pohledu negativního sebeocení a významnou proměnnou, ve vztahu k nižšímu průměrnému skóre negativního sebeocení (v subškále PAQ i CDI), byla šikana. Hmotnost nebyla zjištěna jako signifikantní proměnná. Šikanovaní z obou výběrových souborů v porovnání s nešikanovanými dosahovali vyšších průměrných skóre. Zejména dívky ve věku 14-15 let. Toto zjištění je i v souladu s interpretací, že vyšších skóre v této subškále dosahují dívky ve vyšším věku, což je připisováno jejich zvýšené kritičnosti k sobě samým.

9 Diskuze

Hlavním cílem výzkumu bylo prostudovat vztah nadměrné hmotnosti (nadváhy a obezity) a šikany u žáků druhého stupně českých základních škol. Jde o problematiku, která v České republice ještě nebyla zkoumána. Výzkum byl inspirován studiemi uskutečněnými v zahraničí.

V průběhu výzkumu se ukázaly některé nedostatky či obtíže, které bych zde ráda zhodnotila. Jedním z úskalí výzkumu bylo, že v České republice užívané dotazníky pro zjišťování šikany nejsou standardizované a žádný se specificky nevztahuje k problematice šikany u obézních dětí. K vlastní realizaci výzkumu byl jako vzor i přesto vybrán depistážní dotazník šikanování z toho důvodu, aby získané údaje byly srovnatelné i s jiným výzkumem realizovaným v České republice. V dotazníku však bylo nutné provést úpravy, aby vyhověl více cílům výzkumu. Některé úpravy se projevily jako úspěšné, jiné by ještě chtěly doladit (např. přítomnost kamaráda ve třídě, když byl jedinec obětí šikany; otázky objasňující průběh a okolnosti jednorázových prožitků šikany). V případě dalších metod se vyskytly drobné problémy, ale nijak zásadního rázu.

Za další nedostatek považuji výběr vzorku. Výběr nebyl náhodný a ani reprezentativní. Zastoupené věkové skupiny nebyly vyrovnané. To přineslo jistá omezení ve vztahu k hlubší analýze zkoumané problematiky a v některých případech i sledování proměnné podle věku a pohlaví znemožnilo, z důvodu nedostatečně velkého vzorku probandů s danými kritérii.

Další proměnnou ve vztahu ke zkoumanému souboru, která měla především vliv na výsledky, bylo, že výpovědi tří čtvrtin probandů o šikaně byly retrospektivní a to s odstupem více než jednoho roku. Tento fakt se může promítat především do výsledků některých sledovaných psychosociálních charakteristik, které se v souvislosti s aktuálním prožitkem šikany mohou lišit (např. sociální akceptace, interpersonální vztahy, depresivní symptomatika, sebehodnocení). Avšak dostupnost cílové skupiny aktuálních obětí šikany s nadváhou či obezitou může být poněkud problematická.

Možným řešením pro další výzkum, který by byl zaměřený již přímo na tyto oběti šikany, by byl dlouhodobý sběr dat ve spolupráci se školními institucemi a pedagogicko-psychologickými poradnami, popř. populační průřezová studie šikany, která by mohla postihnout i tuto cílovou skupinu. Avšak takový výzkum již přesahuje možnosti diplomové práce a vyžadoval by angažovanost nějaké instituce s možnostmi takový projekt realizovat.

Jako další nedostatek se ukázalo zvolení aplikace MS Excel pro zpracování a zejména statistické vyhodnocení tak velkého množství dat ($n=302$). Nevhodně zvolený software zpomalil a ztížil řadu procesů vyhodnocování dat, které by s vhodnou aplikací šly mnohem rychleji a elegantněji. Zde šlo o podcenění fáze zpracování a vyhodnocování dat. Specializovaný software Statistica byl nakonec získán, ale až v samotném závěru výzkumu,

neboť vyhodnocení řady dat pouze s pomocí programu MS Excel by bylo nemožné. Z pozice této zkušenosti rozhodně vyplývá, že provést kvalitní zhodnocení a zpracování dat na tak velkém vzorku vyžaduje již vhodnější zázemí a přípravu i na proces zpracování a vyhodnocení dat, jehož součástí je i program, v němž zpracování probíhá.

Subjektivně za nejproblematictější považuji etickou stránku výzkumu, kdy se organizačně nepodařilo vyřešit souhlas rodičů dětí s výzkumem. Ten se tedy odehrával pouze na základě souhlasu a dohody o provedení výzkumu s institucí, kde byl sběr dat prováděn. Součástí dohody bylo vždy dodržení anonymity probanda. V rámci výzkumu nebylo pracováno s osobními daty probandů na něž by se vztahoval zákon na ochranu osobních dat a nebyla jako zdroj dat využívána zdravotní či osobní dokumentace dětí. Bylo respektováno i v praxi provedeno právo odmítnout účast na výzkumu ze strany dítěte. I přesto se kloním k závěru, že by z hlediska dodržení etických principů bylo vhodnější mít přímo souhlas rodičů.

Vlastní výzkum ve vztahu k cílům a výzkumným otázkám považuji za relativně úspěšný. Vybrané metody umožnily obsáhnout zkoumanou problematiku. Z výzkumu vzešla i určitá zjištění, kterým bych se chtěla věnovat ve zbytku diskuze.

Za nejdůležitější přínos výzkumu považuji ověření vztahu hmotnosti a častějšího prožitku šikanování, který koresponduje se zjištěními ve studiích Janssen et al. (2004) a Hyden-Wade et al. (2005) i Pearce, Boergers, Prinstein, (2002). Nadváha a obezita se ve vztahu k uváděným zkušenostem se šikanou v roli oběti (v širším¹⁵ i užším pojetí) se u zkoumaného vzorku projevila jako významná proměnná. Žáci s nadváhou a obezitou v porovnání s kontrolní skupinou (jako celek či z hlediska pohlaví) uváděli významně častěji zkušenost s šikanou v roli oběti než kontrolní skupina.

Jako šikanou nejvíce ohrožená skupina (v širším smyslu) se jeví skupina obézních dívek ve věku 14-15 let. Jejich výpovědi naznačují, že byly pravděpodobně častěji cílem pokusů o šikanování, které z nějakého důvodu nepřešly do systematického, opakovaného šikanování¹⁶. Z hlediska opakované šikany se uváděná zkušenost u tohoto souboru dívek nelišila od kontrolní skupiny.

---

¹⁵ Širší pojetí zahrnovalo za šikanu považovalo i jednorázový prožitek šikany. Užší pojetí za šikanu považovalo jen opakovanou zkušenost.

¹⁶ V tomto výzkumu nebyly zjišťovány okolnosti uváděné zkušenosti a hledán vztah či příčiny, proč nedošlo k opakování pokusu.

U chlapců se jako nejrizikovější (z hlediska opakované zkušenosti s rolí oběti) projevila skupina obézních chlapců ve věku 12-13 let. Pokud byly zohledněny do zkušenosti šikany i jednorázové ataky, soubor se nelišil od kontrolní skupiny. Pro objasnění variability pozorování z hlediska užšího a širšího pojetí obětí šikany by byl nutný další, jinak koncipovaný výzkum (více zaměřený na hloubku šikany a ne pouhý výskyt).

I přes to, že je relativně často spojována s nadváhou role agresora šikany (Janssen et al., 2004; Griffith et al., 2006), nebyl takový vztah u tohoto výzkumného vzorku pozorován. Vzhledem k nereprezentativnosti vzorku a relativně malému zastoupení agresorů v něm, nelze tento závěr zobecňovat, avšak lze jej doporučit k dalšímu šetření. Jako vedlejší výsledek tohoto zkoumání se projevil výrazný vztah mezi zastávanou rolí agresora a mužským pohlavím.

Porovnáním výpovědí obětí šikany o projevech a typech ubližování, s nimiž se setkávají, byly nalezeny rozdíly v souvislosti s hmotností obětí. Zkušenost s fyzickými projevy šikany uváděly více oběti v kontrolní skupině, tj. s normální hmotností. Naopak šikanování s nadváhou měli častěji zkušenost se slovními a citovými projevy šikany. Toto zjištění opět koresponduje s výzkumnými závěry Janssen et al. (2004) uvedenými v teoretické části..

Z konkrétních forem šikany se specificky k nadváze projevíly urážky zaměřené na hmotnost oběti a vynucování peněz. O typickém projevu šikany, kdy jsou jedinci s nadváhou či obezitou, trýznění poznámkami, které napadají jejich vzhled, se zmiňuje studie provedená Hayden-Wade et al. (2005). V případě vynucování peněz je možné, že jde o pozorování platné pouze pro tento soubor. Pro vysvětlení tohoto pozorování by byl nutný další výzkum.

Další část výzkumu se zaměřila na sledování určitých charakteristik (nezralost, sebehodnocení, emoční labilita, depresivita, hodnocení vztahu ke školní třídě), které bývají spojovány s obezitou či šikanováním (ve vztahu k oběti).

Nejvýrazněji se projevilo spojení mezi závislou (nezralou) osobností a obětí šikany s nadváhou. Zde se významně potvrdilo působení obou proměnných (hmotnosti a váhy). Shodný výsledek přineslo i hodnocení vztahu rodinného a školního prostředí, kde se oběti šikany s nadváhou projevíly jako méně samostatné s tendencí orientovat se na rodinu. Tato

charakteristika byla nejvíce patrná u šikanovaných chlapců ve věku 12-13 let, jejichž průměrný skóre se nacházel v pásnu nadprůměru ve škále Závislost. Zaznamenané výsledky poukazují na jejich zvýšenou potřebu podpory zvenčí, svědčí pro jejich menší samostatnost a větší připoutanost k rodině. Tyto charakteristiky bývají spojované v literatuře s obezitou i šikanou. K podobnému obrazu šikanovaného obézního dítěte dospěl i Vila et. al.(2004).

Z hlediska posouzení emoční lability, se jako významná projevila skupina šikanovaných obézních dívek v porovnání s kontrolní skupinou. Ovšem jednoznačný vztah k obezitě či šikaně se nepotvrdil. I když tyto dívky v porovnání se šikanovanými dívkami v kontrolní skupině se jeví odlišně a vykazují tendenci k emoční labilitě, z hlediska dalších srovnání nebyl tento vztah uspokojivě vysvětlen a vyžadoval by další šetření.

Výsledky srovnání u dalších sledovaných znaků (depresivity, sebeocnění a emočního prožívání vztahu ke školní třídě) přinesly významné výsledky pouze ve vztahu k šikaně. Na hmotnosti se jevíly tyto proměnné jako nezávislé.

Zcela neočekávaně se značná část sledovaných psychosociálních charakteristik v negativním kontextu projevila u skupiny šikanovaných dívek (bez ohledu na hmotnost). Ty se celkově jevíly jako labilnější, zvýšeně kritické, s negativním sebeocněním a hodnotily se jako méně přijímané školní třídou. Zvláště považují za nutné poukázat na výsledek šikanovaných dívek v Sebeuposuzovací škále depresivity CDI. V ní se šikanované dívky jevíly v porovnání s nešikanovanými jako významně odlišné a jejich dosažený průměrný skóre podle norem odpovídá klinickému souboru depresivních pacientů.

Výsledky ukázaly, že vztah mezi šikanou a obezitou platí. Zjištění této studie snad bude podnětem pro další výzkum této problematiky.

Závěr

Výsledky tohoto výzkumu potvrdily u zkoumaného vzorku existenci vztahu mezi nadměrnou hmotností a šikanou ve vztahu ke zkušenosti s rolí oběti, ale už ne k roli agresora či agresora-oběti. Sledovaný vztah nadměrné hmotnosti a obětí šikanování se ukázal jako stabilní z hlediska pohlaví a odlišnosti byly patrné až při dalším členění souboru podle věku. Jako nejvíce ohrožené skupiny se jeví obézní chlapci ve věku 12-13 let a obézní dívky ve věku 14-15 let.

U obětí šikany se ve vztahu k hmotnosti potvrdila existence odlišných projevů šikanování. Pro skupinu šikanovaných obézních jsou typičtější projevy šikany vyjádřené slovně či v citové rovině, než fyzické násilí. Jako specifické projevy ve vztahu ke skupině obětí s nadváhou se ukázaly urážky hmotnosti a vynucování financí.

Ze sledovaných psychosociálních charakteristik obětí šikany ve vztahu k jejich hmotnosti, se nejvýrazněji k oběma proměnným (hmotnost a oběť šikany) projevila závislost a orientace na rodinu. Především skupina obézních šikanovaných chlapců ve věku 12-13 let vykazovala známky nezralosti, nesamostatnosti a připoutanosti k rodině než by mělo být v jejich věku běžné.

V případě výsledků emoční lability se projevil vztah šikany a hmotnosti velmi nespecificky a nebyl nalezen vztah, který by to uspokojivě vysvětlil.

Další sledované charakteristiky (sebehodnocení, hodnocení vztahu ke školní třídě a depresivita) se projevíly pouze ve vztahu k šikaně, ale již ne specificky ve vztahu k hmotnosti oběti. Za zmínku stojí závažné pozorování depresivní symptomatiky zaznamenané Sebeuposuzovací škálou depresivity CDI u šikanovaných dívek.

Výsledky výzkumu mohou být vztahovány pouze k tomuto zkoumanému souboru. Pro obecně platnější závěry by bylo nutné provést výzkum na reprezentativním vzorku. Spojení šikany a nadměrné hmotnosti by mělo být ještě zkoumáno a to s větším zaměřením na postiženou skupinu a zahrnutím i dalších věkových kategorií.

Shrnutí

Diplomová práce se zabývá vztahem dětské nadváhy nebo obezity a šikany mezi vrstevníky v psychosociálním kontextu. Školní šikana je závažný sociální jev, který je spojován s řadou fyzických, duševních a sociálních problémů. Nadváha a obezita obecně jsou považovány za významné prediktory šikany (stát se obětí nebo agresorem). Jde o celosvětově aktuální téma.

Hlavním výzkumným cílem diplomové práce bylo prozkoumat a srovnat zkušenosti s týráním u žáků druhého stupně základních škol (ve věku 12-15 let) s nadváhou a s normální váhou. Dalším cílem bylo prozkoumat rozdíly v psychosociálních charakteristikách mezi oběťmi šikany s nadváhou a s normální hmotností.

Výsledky výzkumu potvrdily vztah mezi nadváhou či obezitou a rolí oběti šikany, ale ne agresora. Děti s nadváhou uváděly častěji slovní či citovou formu týrání než děti s normální hmotností, které uváděly častější zkušenost s fyzickou formou. Jako nejvýznamnější psychosociální charakteristika obětí s nadváhou byla zjištěna nezralá osobnost (zejména u chlapců ve věku 12-13 let).

Summary

The diploma thesis deals with relationship between childhood overweight or obesity and bullying among peers in a psychosocial context. A school bullying is a serious social phenomenon associated with numerous physical, mental and social problems. In general the overweight and obesity are considered to be a significant predictors of bullying (to be a victim or a bully). This theme is actual all over the world.

The main research aim of the diploma thesis was to examine and compare teasing experiences between overweight and non-overweight secondary school children (12 to 15 years of age). Another aim was to examine the differences in some psychosocial characteristics of overweight and non-overweight victims of bullying.

The research outcomes confirmed the relationship between overweight or obesity and being bullied, but not being a bully. The overweight children reported verbal and emotional forms of teasing more often than the non-overweight who experienced more physical form of teasing. The juvenile personality was found as the most significant psychosocial characteristic of the overweight victims (with the prevalence of boys at age 12 -13 year).

Seznam použité literatury a jiných zdrojů

Argot, A. *Study: Child obesity and behavior problems linked* [online]. University of Michigan Health System. c2008, 2003-11-03 [cit. 2008-06-09]. Dostupný z WWW:

<<http://www.med.umich.edu/opm/newspage/2003/obesitystudy.htm>>

Ardelt-Gattinger, E., et al. General and Psychological Aspects of Obesity. Psychological Aspects of obesity - to ease the burden of weight. *International Journal of Obesity*, 2001, 25, suppl. 1, s. 115-116. ISSN 0307-0565.

Bandura, A. The Self System in Reciprocal Determinism. *American Psychologist*. 1978, vol. 33, no. 4, s.344-358. ISSN 0003-066X.

Banks, R. *Bullying in Schools*. ERIC Digest [Online]. 1997 [cit. 2008-06-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.hawaii.edu/hivandaids/Bullying%20in%20Schools.pdf>>

Bell, S.K., Morgan, S.B. Children's Attitudes and Behavioral Intentions Toward a Peer Presented as Obese: Does a Medical Explanation for the Obesity Make a Difference? *Journal of Pediatric Psychology*. 2000, vol. 25, no. 3, s. 137-145. ISSN 0146-8693.

Bláha, P., Vignerová, J. (Eds.). *Investigation of the growth of Czech children and adolescents: normal, underweight, overweight*. Prague: National Institute of Public Health, 2002. ISBN 80-7071-192-2.

Bornholt, L., et al. Understanding affective and cognitive self-evaluations about the body for adolescent girls. *British Journal of Health Psychology*. 2005, vol. 10, no. 4, s. 485-504. ISSN: 1359107X.

Braet, C., Mervielde, I. Psychological Aspects of Childhood Obesity: A Controlled Study in a Clinical and Nonclinical Sample. *Journal of Pediatric Psychology*. 1997, vol 22, no.1, s. 59-71. ISSN 0146-8693.

Carpenter, K.M., et al. Relationships Between Obesity and DSM-IV Major Depressive Disorder, Suicide Ideation, and Suicide Attempts: Results From a General Population Study. *American Journal of Public Health*. 2000, vol. 90, no. 2, s.251-27. ISSN 00900036.

Carr, D., Friedman, M.A. Is Obesity Stigmatizing? Body Weight, Percieved Discrimination, and Psychological Well Being in the United States. *Journal of Health and Social Behavior*. 2005, vol. 46, no.3, s. 244-259. ISSN 0022-1465.

Česká obezitologická společnost. „Obézní pacient v ordinaci praktického lékaře“. *Materiál pro tiskovou konferenci dne 20.4.2005*. 11. Kongres České lékařské společnosti J. E. Purkyně 20. a 21.4. 2005 [cit. 2008-06-08]. Lapidárium Národního v areálu Výstaviště. Dostupné z WWW:

<http://www.obesitas.cz/download/tiskova_zprava_o_11_kongresu_CLS_JEP.doc. >

Dietz, W.H., Robinson, T.N. Overweight Children and Adolescents. *The New England Journal of Medicine*. 2005, vol. 352, no. 20, s. 2100-2109. ISSN 0028-4793.

Ericson, S.J., et al. Are overweight children unhappy? Body mass index, depressive symptoms, and overweight concerns in elementary school children. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*. 2000, 154, 9, s. 931-935. ISSN 10724710.

Fekkes, M., et al. Do Bullied Children Get Ill, or Do Ill Children Get Bullied? A Prospective Cohort Study on the Relationship Between Bullying and Health-Related Symptoms. *Pediatrics*. 2006, vol. 117, no. 5, s. 1568-1574. ISSN 0031-4005.

Fraňková, S. Psychologické aspekty dětské obezity. In Pařízková, J., Lisá, L. *Obezita v dětství a dospívání : Terapie a prevence*. Praha : Galén, 2007. ISBN 978-80-7262-466-9. Kapitola 8, s. 175-191.

Friedlander, S.L., et al. Decreased Quality of Life Associated With Obesity in School-aged Children. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*. 2003, 157,12, s. 1206-1211. ISSN 10724710.

Friedman, K.E., et al. Body Image Partially Mediates the Relationship Between Obesity and Psychological Distress. *Obesity Research*. 2002, vol.10, no.1, s. 33-41. ISSN 1930-7381.

Griffiths, L.J., et al. Obesity and bullying: different effects for boys and girls. *Archives of Disease Children*. 2006, 91, s. 121-125. ISSN 00039888.

Hall, D.M.B., Cole, T.J. What use is the BMI? *Archives of Disease Children*. 2006, 91, s. 283-286. ISSN 00039888.

Holeček, V. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1997. ISBN 80-7020-004-9.

Huitt, W. Self-concept and self-esteem [online]. *Educational Psychology Interactive*. Valdosta State University. 2004 [cit. 2008-06-09]. Dostupný z WWW: <http://chiron.valdosta.edu/whuitt/col/regsys/self.html>

Hyden-Wade, H.A., et al. Social and Behavioral Prevalence, Characteristics, and Correlates of Teasing Experiences among Overweight Children vs. Non-overweight Peers. *Obesity Research*. 2005, 13, 8, s. 1381-1392. ISSN 1071-7323.

Janssen, I., et al. Associations between Overweight and Obesity With Bullying Behaviors in School-Aged Children. *Pediatrics*. 2004, no. 113, s. 1187-1194. ISSN 0031-4005.

Juhás, J. *Dotazník sociálnej akceptácie*. Příručka. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1990.

Juráčková, I. *Některé aspekty šikany v současné škole* [online]. Medzinárodná vedecká konferencia – Pedagogický výskum na Slovensku 6.2.2004. Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV. c2008, 2004 [cit. 2008-06-09]. Dostupný z WWW: www.syrs.org/sps2/publik/pedvyskum/n/Jurackova.pdf

Kaltia-Heino, R., et al. Bullying, depression, and suicidal ideation in Finnish adolescents: school survey. *British Medical Journal*. 1999, 319, s. 348-351. ISSN 09598138.

Kolář, M. Otevření problému školního šikanování v ČR. Výňatky z dopisu ředitele Mezinárodní observatoře násilí ve školách profesora Erica Debarbieuxe. In Kolář, M. (Ed.) *Školní šikanování. Sborník příspěvků 1. celostátní konference 2004*. Praha: Společenství proti šikaně, 2004a. ISBN 80-239-2994-1. Referát, s. 10-12.

Kolář, M. Proč se dosud nekonala konference pedagogů o problematice školního šikanování? In Kolář, M. (Ed.) *Školní šikanování. Sborník příspěvků 1. celostátní*

konference 2004. Praha: Společenství proti šikaně, 2004b. ISBN 80-239-2994-1. Referát, s. 8-9.

Kolář, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005a. ISBN 80-7367-014-3.

Kolář, M. *Management sociální práce se žáky základní školy II. Školní násilí a šikanování*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005b. ISBN 80-7368-076-9.

Kovacs, M. *CDI. Sebeuposuzovací škála depresivity pro děti*. Preiss. Brno Psychodiagnostika, 1998.

Kunešová, M. *Nadváha a obezita*. Praha: Jan Vašut, 2001. ISBN 80-7236-180-5.

Kunešová, M. *Prevence a léčba obezity v Evropské unii. Současný stav v ČR*. Praha, 2007. [cit. 2008-06-07]. Dostupný z WWW:

<www.euroskop.cz/admin/gallery/36/3e2b9091b0594931c2b12c20f515b9c2.ppt>

Kunešová, M., Hainer, V. *Obezita – diagnostika* [online]. c 2002, [cit. 2008-06-07].

Projekt MZ ČR zpracovaný ČLS JEP za podpory grantu IGA MZ ČR 5390-3. Dostupný z WWW: <www.cls.cz/dokumenty2/postupy/t171.rtf>

Kurman, J., Eshel, Y. Self-enhancement, generality level of self-evaluation, and emotional adjustment. *The Journal of Social Psychology*. 1998, vol 138, no. 5, s. 549-564. ISSN 00224545

Lisá, L. Obesity in Childhood. In Bláha, P., Vignerová, J. *Investigation of the growth of Czech children and adolescents: normal, underweight, overweight*. Prague : Institute of Public Health, 2002. II.1. Obesity in Childhood. s. 88-92. ISBN 80-7071-192-2.

Lovasová, L. *Šikana*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2005. ISBN 80-239-5637-X.

Macek, P. Sebesystém. Vztah k vlastnímu Já. In Výrost, J, Slaměník, I. *Sociální psychologie*. Praha: ISV, 1997. ISSN 80-85866-20-X. Kapitola 8, s.181 – 209.

Marsh, H.W., et al. Physical Self-concept, Actual-Ideal Body Image Discrepancies and Obesity in Hong-Kong School Children: Cultural Differences in the Value of Moderation.

AARE Conference – 2005 Papers by Papercode [online]. January 2006 [cit. 2008-06-09]. ISSN 1324-9339. Dostupný z WWW: <www.aare.edu.au/05pap/hau05350.pdf>

Mastná, B. *Nadváha a obezita: Proč a jak tloustneme – boj s obezitou*. Praha: Triton, 1999. ISBN 80-7254-067-X.

Mastná, B. *Nadváha, obezita, výživa*. Praha: Triton, 2000. ISBN 80-7254-143-9.

Moreno Murcia, J.A., et al. Physical Self-Concept of Spanish Schoolchildren: Differences by Gender, Sport Practice and Levels of Sport Involvement. *Journal of Education and Human Development*. 2007, vol. 1, no. 2, s. 1-17. ISSN 1934-7200.

Pařízková, J., Lisá, L. *Obezita v dětství a dospívání: Terapie a prevence*. Praha: Galén, 2007. ISBN 978-80-7262-466-9.

Pearce, M.J., Boergers, J., Prinstein, M.J. Adolescent Obesity, Overt and Relational Peer Victimization, and Romantic Relationships. *Obesity Research*. 2002, 10, 5, s. 386-393. ISSN 930-7381.

Poupětová, Š. *O nadbytečných kilogramech, hladu po lásce a výchově* [online]. 2004 [cit. 2008-06-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.aktip.cz/cs/publikace/o-nadbytecnnych-kilogramech-a-hladu-po-lasce-a-vychove.html>>

Provazníková, H., Vaníčková, E. *Ohrožené děti*. Praha: Růžová linka, 1998. ISBN 80-239-3058-3.

Puhl, R.M. *Understanding the Stigma of Obesity and its Consequences* [online]. c2007, 2006 [cit. 2008-03-20]. Dostupný z WWW: <www.yale.edu/rudd-annualreport/stigma/Puhl.ObesityActionCoalition.4.06.pdf>

Puhl, R. M., Brownell, K.D. Psychosocial origins of obesity stigma: toward changing a powerful and pervasive bias. *Obesity Reviews*. 2003, vol. 4, no. 4, s. 213-227. ISSN 1467-7881.

Reilly, J.J., et al. Health Consequences of Obesity. *Archives of Disease Children*. 2003, no. 88, s. 748-752. Přehledový článek. ISSN 00039888.

Rigby, K. Consequences of Bullying in Schools. *The Canadian Journal of Psychiatry*. 2003, vol. 48, no. 9, s. 583-590. ISSN 1497-0015.

Sjöberg, R.L., Nilsson, K.W., Leppert, J. Obesity, Shame, and Depression in School-Aged Children: A Population-Based Study. *Pediatrics* [online]. 2005, vol. 116, no. 3, s. e389-e392. [cit. 2008-03-27]. ISSN 1098-4275. Dostupný z WWW:

<<http://pediatrics.aappublications.org/cgi/reprint/116/3/e461>>

Slováček, L. et al. Kvalita života nemocných – jeden z důležitých parametrů komplexního hodnocení léčby. *Vojenské zdravotnické listy*. 2004, roč. 73, č.1, s. 6-9. ISSN 0372-7025.

Storch, E.A., et al. Peer Victimization, Psychosocial Adjustment and Physical Activity in Overweight and At-Risk-For-Overweight Youth. *Journal of Pediatric Psychology*. 2007, 32, 1, s.80-89. ISSN 0146-8693.

Strauss, R.S. Childhood Obesity and Self-Esteem. *Pediatrics* [online]. 2000, 105, 1, s. e15. [cit. 2008-03-20]. ISSN 1098-4275. Dostupný z WWW:

<<http://pediatrics.aappublications.org/cgi/reprint/105/1/e15>>

Strauss, R.S., Pollack, H.A. Social Marginalization of Overweight Children. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*. 2003, 157, 8, s. 746-752. ISSN 10724710.

Svoboda, M. (Ed.), Krejčířová, D., Vágnerová, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-545-8.

Šebková, S. *Děti a obezita* [online]. c2001-2008, poslední změna 2004-06-16 [cit. 2008-06-07]. Dostupný z WWW:

<http://www.medicina.cz/verejne/clanek.dss?s_id=6156&s_rub=0&s_sv=63&s_ts=39380,599375>

Šeráková, H. *Současné názory na obezitu a nadváhu u běžné populace dětí a dospělých*. 2. konference ŠKOLA A ZDRAVÍ 21. Brno, 2006. [cit. 2008-03-20]. Dostupný z WWW:

<http://www.ped.muni.cz/z21/sbornik_06/pdf/079.pdf>

Šturma, J. *Šikanování a šikanování jako pedagogický problém*. Hradec Králové: Líp, 2001. ISBN 80-902289-5-X.

Texas Department of Health Service. *Psychological Impact of Obesity on School-Aged Children* [online]. July 2004 [cit. 2008-06-09]. Dostupný z WWW:

<<http://www.dshs.state.tx.us/obesity/pdf/psychological%20impact%20of%20obesity.pdf>>

Thompson, D., Arora, T., Sharp, S. *Bullying: effective strategies for long-term improvement*. London: RoutledgeFalmer, c2002. ISBN 0-415-23093-4.

Vad'urová, H., Mühlpachr, P. *Kvalita života. Teoretická a metodologická východiska*. Brno: Masarykova univerzita v Brně. Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-210-3754-7.

Vaničková, E. *Cesta za poznáním šikany, šikanování mezi dětmi*. Praha: Česká společnost na ochranu dětí, 2002. ISBN 80-238-9448-X.

Vignerová, J., Bláha, P. Obezita u dětí a dorostu v České republice – dlouhodobé změny, metody sledování. In Pařízková, J., Lisá, L. *Obezita v dětství a dospívání : Terapie a prevence*. Praha : Galén, 2007. ISBN 978-80-7262-466-9. Kapitola 2, s. 27-65.

Vila, G., et al. Mental Disorders in Obese Children and Adolescents. *Psychosomatic Medicine*. 2004, 66, 3, s. 387-394. ISSN 0033-3174.

Wardle, J., et al. Depression in adolescent obesity: clutural moderators of the association between obesity and depressive symptoms. *International Journal of Obesity*. 2006, 30, 4, s. 634-643 . ISSN 0307-0565.

Widhalm, K. et al. Does the BMI reflect body fat in obese children and adolescents? A study using the TOBEC method. *International Journal of Obesity*. 2001, 25, s. 279-285. ISSN 0307-0565.

Wiesnerová, J. *Činnost oboru dětského a dorostového v ambulantní péči v roce 2006* [online]. Aktuální informace Ústavu zdravotnických informací a statistiky České republiky. 2007, č. 22, s. 1-6, c2007, [cit. 2008-03-31]. Dostupný z WWW:

<http://www.uzis.cz/download_file.php?file=3020>

Seznam použitých zkratk

BMI	Body Mass Index, index hmotnosti
CDI	Children's Depression Inventory
CHQ-PF50	Child Health Questionnaire-Parent Form 50
CT	Computered Tomography
ČR	Česká republika
DSA	Dotazník sociálnej akceptácie
FAN	Typ šikany podle Koláře – Fyzická aktivní nepřímá
FPA	Typ šikany podle Koláře - Fyzická přímá aktivní
HRQOL	Health Related Quality of Life
M	Průměr
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
M-W	Mann-Whitneyův test
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
PAQ	Personality Assessment Questionnaire
PSDQ	Physical Self Description Questionnaire
S.D.	Směrodatná odchylka
SMT	Silhouette Matching Task
SPAS	Student's Perception of Ability Scale
TOBEC	Total Body Electrical Conductivity
VAN	Typ šikany podle Koláře – Verbální aktivní nepřímá
VAP	Typ šikany podle Koláře – Verbální aktivní přímá
VPP	Typ šikany podle Koláře – Verbální pasivní přímá
vs H	Výběrový soubor dětí s nadváhou a obezitou
vs Ha	Výběrový soubor dětí s nadváhou a obezitou – agresor šikany
vs Hn	Výběrový soubor dětí s nadváhou a obezitou - nešikanovali
vs HN	Výběrový soubor dětí s nadváhou a obezitou - nešikanováni
vs HŠ	Výběrový soubor dětí s nadváhou a obezitou – oběť šikany
vs N	Výběrový soubor dětí s normální hmotností
vs Na	Výběrový soubor dětí s normální hmotností – agresor šikany
vs Nn	Výběrový soubor dětí s normální hmotností - nešikanovali
vs NN	Výběrový soubor dětí s normální hmotností - nešikanováni
vs NŠ	Výběrový soubor dětí s normální hmotností – oběť šikany
WHO	World Health Organization, Světová zdravotnická organizace
WHR	Whist Hip Ratio
ZŠ	Základní škola

Seznam tabulek a grafů

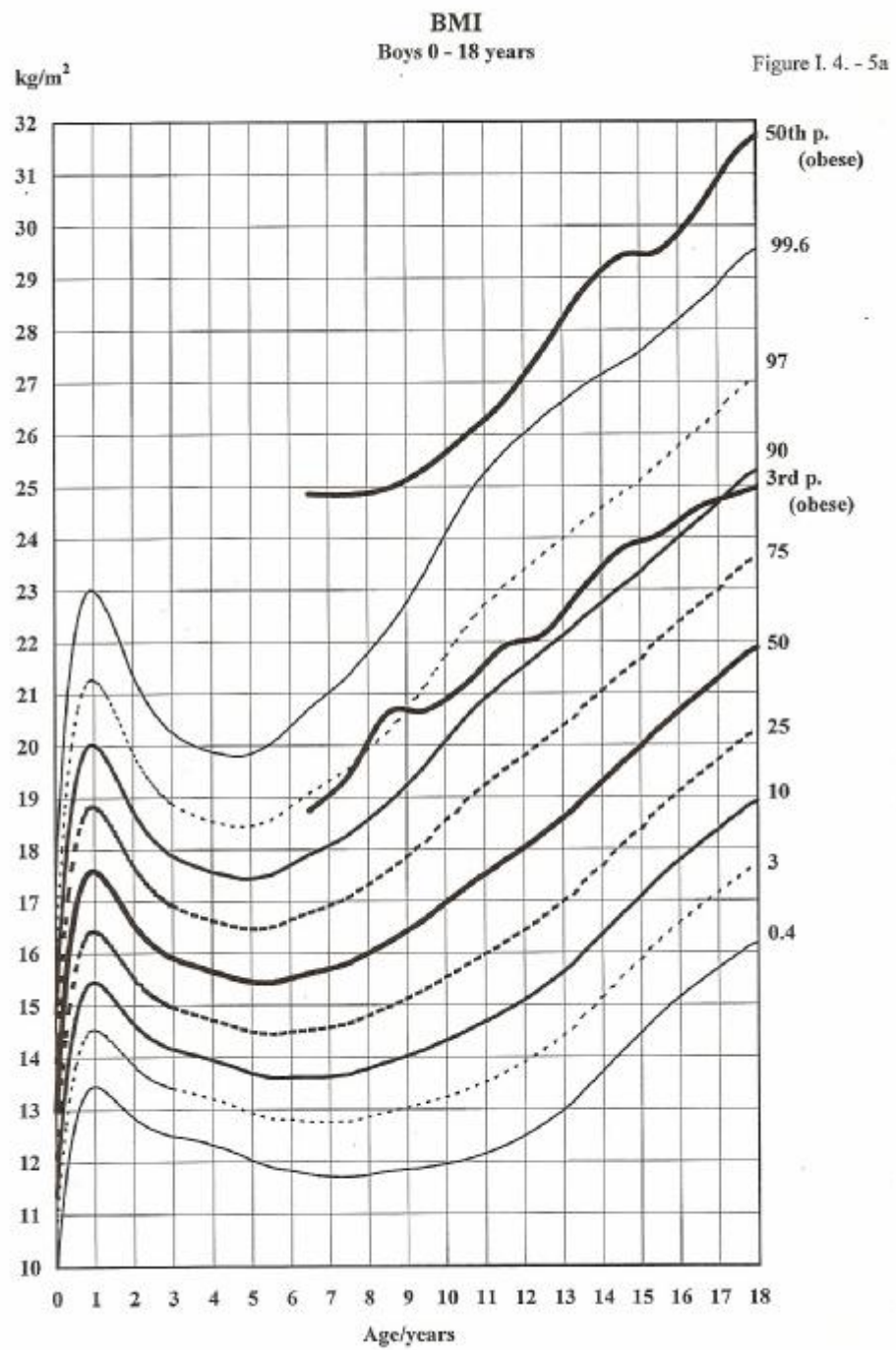
Tab.č.1: Klasifikace typů šikanování - 8 druhů šikanování (Kolář, 2005b, s.27)	7
Tab.č.2: Kategorizace stupňů obezity pro děti a dospívající v ČR podle BMI.....	22
Tab.č.3: Rozdělení do výběrových souborů z hlediska sledovaných proměnných.....	49
Tab.č.4: Popisné údaje o BMI výběrových souborů H a N podle věku a pohlaví.....	53
Tab.č.5: Pozitivní zkušenost s rolí oběti vs H.....	54
Tab.č.6: Pozitivní zkušenost s rolí oběti vs N.....	55
Tab.č.8: Zkušenost s rolí agresora šikany – vs H.....	63
Tab.č.9: Zkušenost s rolí agresora šikany – vs N.....	63
Tab.č.10: Urážlivé zmínění hmotnosti při šikaně.....	68
Tab.č.11: Výsledky M-W testu porovnání hrubých skóre vs HŠ a vs HN.....	80
Tab.č.12: Výsledky M-W testu porovnání hrubých skóre dívek vs HŠ a vs HN.....	81
Graf č.1: Časové určení poslední zkušenosti se šikanou – vs HŠ.....	55
Graf č.2: Časové určení poslední zkušenosti se šikanou – vs NŠ	56
Graf č.3: Frekvence šikanování – vs HŠ	57
Graf č.4: Frekvence šikanování – vs NŠ	57
Graf č.5: Zkušenost s rolí oběti u vs H a vs N.....	58
Graf č.6: Zkušenost s rolí oběti z hlediska pohlaví oběti (srovnání vs H a vs N).....	59
Graf č.7: Zkušenost s rolí oběti ve věkové kategorii 14-15 let (vs H - vs N).....	59
Graf č.8: Zkušenost s rolí oběti - dívky 14-15 let (vs H – vs N).....	60
Graf č.9: Opakovaná zkušenost s rolí oběti (srovnání vs H a vs N).....	61
Graf č.10: Opakovaná zkušenost s rolí oběti z hlediska pohlaví (srovnání vs H a vs N).....	61
Graf č.11: Opakovaná zkušenost s rolí oběti ve věku 12-13 let (vs H – vs N).....	62
Graf č.12: Opakovaná zkušenost s rolí oběti – chlapci 12-13 let (vs H – vs N).....	62
Graf č.13: Porovnání fyzických projevů šikany u obětí (vs HŠ a vs NŠ)	65
Graf č.14: Porovnání citových projevů šikany u obětí (vs HŠ a vs NŠ).....	66
Graf č.15: Srovnání zkušeností se slovními projevy šikany - chlapci (vs HŠ-vs NŠ).....	67
Graf č.16: Závislost (PAQ) - distribuce hrubých skóre (vs HŠ a vs HN)	72
Graf č.17: Závislost (PAQ) – distribuce hrubých skóre (vs HŠ a vs NŠ)	73
Graf č.18: Závislost (PAQ) - chlapci 12-13 let.(vs HŠ – vs NŠ).....	73
Graf č.19: Rozložení odpovědí na položku č.9 PAQ (vs HŠ-vs HN).....	74
Graf č.20: Rozložení odpovědí na položku č.9 PAQ (vs HŠ-vs NŠ).....	75
Graf č.21: Rozložení odpovědí v subškále Emoční labilita – dívky (vs HŠ-vs NŠ).....	76
Graf č.22: Rozložení odpovědí na položku č.27 (PAQ) u vs HŠ a vs HN	77
Graf č.23: Rozložení odpovědí na položku č.27 u dívek z vs HŠ a vs HN.....	78

Graf č.24: Pesimismus (PAQ) – chlapci ve věku 12-13 let (vs HŠ-vs NŠ).....	79
Graf č.25: Celkový skóre CDI – rozložení hodnot vs HŠ a vs HN	80
Graf č.26: Negativní sebehodnocení schopností (PAQ) – skóre dívek (vs HŠ-vs HN).....	83
Graf č.27: Snížené sebehodnocení (CDI) – vs HŠ a vs HN.....	84
Graf č.28: Subškála 4 Vztah rodinného prostředí a školy (DSA) – vs HŠ a vs NŠ.....	85
Graf č.29: Subškála 4 Vztah rodinného prostředí a školy (DSA) – vs HŠ a vs HN.....	86
Graf č.30: Subškála 4 Vztah rodinného prostředí a školy (DSA) – chlapci (vs HŠ a vs NŠ).....	86
Graf č.31: Subškála 3 Emocionální prožívání třídy (DSA) – dívky (vs HŠ - vs HN).....	87
Graf č.32: Subškála 3 Emocionální prožívání třídy (DSA) –12-13 let (vs HŠ - vs HN).....	88

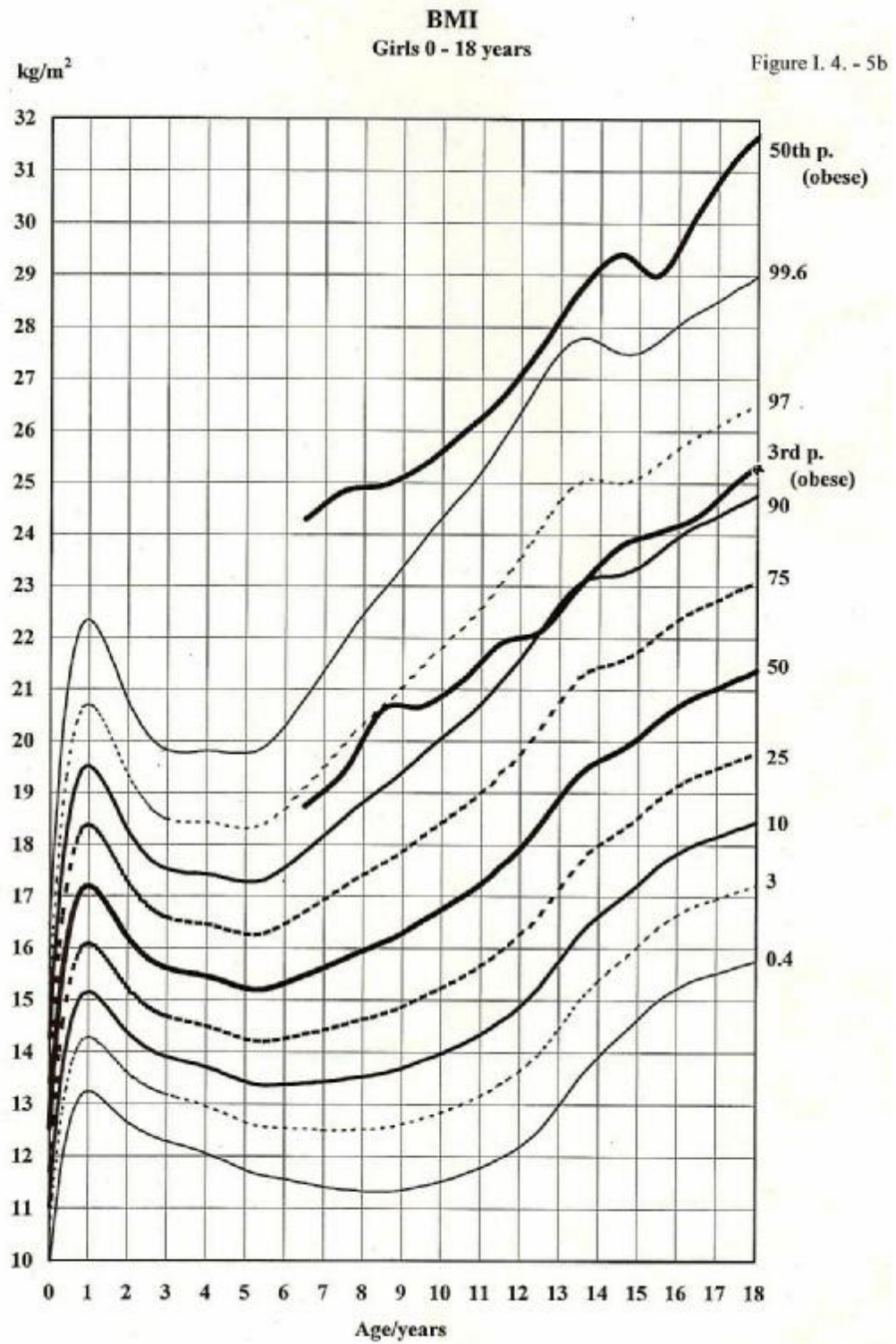
Seznam příloh

- Příloha č.1: Percentilový graf BMI, chlapci 0-18 let
- Příloha č.2: Percentilový graf BMI, dívky 0-18 let
- Příloha č.3: Depistážní dotazník šikanování II podle Koláře (2005a, s. 223-225)
- Příloha č.4: Průzkum šikanování – dotazník pro žáky podle Holečka (1997)
- Příloha č.5: Poznámky z rozhovoru s PhDr. Kolářem
- Příloha č.6: Úvodní list k dotazníkovému šetření
- Příloha č.7: Použitý depistážní dotazník šikanování (BULL)
- Příloha č.8: PAQ – škála sebehodnocení dítěte
- Příloha č.9: Dotazník sociální akceptace (DSA)
- Příloha č.10: Sebeuposuzovací škála depresivity pro děti (CDI)
- Příloha č.11: Popis vzorku vyšetřeného depistážním dotazníkem šikanování
- Příloha č.12: Popis vzorku vyšetřeného škálou PAQ
- Příloha č.13: Popis vzorku vyšetřeného metodami DSA a CDI
- Příloha č.14: Popisná statistika – výpověď o zkušenosti s rolí oběti šikany
- Příloha č.15: Pokus o šikanování a opakovaný zážitek u vs H a vs N
- Příloha č.16: Doplnující informace – popisná statistika obětí šikany
- Příloha č.17: Oběť šikany - vs H a vs N (p-hodnoty)
- Příloha č.18 Opakovaná zkušenost s rolí oběti u vs H a vs N (p-hodnoty)
- Příloha č.19: Role agresora šikany u vs H a vs N (p-hodnoty)
- Příloha č.20: Projevy šikany fyzické, slovní citové u vs HŠ a NŠ (p-hodnoty)
- Příloha č.21: Kategorie typů šikany podle Koláře – vs HŠ a vs NŠ (p-hodnoty)
- Příloha č.22: Konkrétní projevy šikany – srovnání vs HŠ a vs NŠ (p-hodnoty)
- Příloha č.23: Výsledky M-W testu - porovnání výsledků výběrových souborů v subškálách PAQ
- Příloha č.24: Výsledky M-W testu - porovnání výsledků CDI výběrových souborů
- Příloha č.25: Korelace skóre odpovědí v CDI a v subškále Pesimismus (PAQ)
- Příloha č.26: Výsledky M-W testu porovnání skóre výběrových souborů v subškálách DSA

Příloha č.1: Percentilový graf BMI, chlapci 0-18 let

Příloha č.2: Percentilový graf BMI, dívky 0-18 let

Příloha č.3: Depistážní dotazník šikanování II podle Koláře (2005a, s. 223-225)

Úvodem k dotazníku

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně, ubližuje druhým.

Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co je ti nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí - strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci, bije tě. Ale může ti znepríjemňovat život i jinak, pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšímali si tě.

Šikanování se děje skrytě a my se o něm můžeme dozvědět pozdě nebo vůbec ne. Proto potřebujeme tvoji pomoc a prosíme tě, abys vyplnil(a) anonymně (tajně) tento dotazník. Informace nám pomohou zabránit ubližování slabým a bezbranným a vytvořit bezpečnější prostředí pro všechny.

Škola	
Datum ..... Třída ..... Pohlaví /chlapec, děvče/	
Instrukce: Zakroužkuj nebo podtrhni odpověď, která je pravdivá. Nepodepisuj se!	
1. Jsi rád(a) v této třídě? Oznámkuj známkou od jedničky do pětky.	Ano Ne 1 2 3 4 5
2. Máš ve třídě dobrého kamaráda?	Ano Ne
3. Jaké bylo tvoje poslední vysvědčení?- jedničky a dvojky, případně samé jedničky; - několik trojek; - několik čtyřek; - jedna i více pětetek.	
4. Patříš ve vaší třídě do nějaké party?	Ano Ne
5. Jakou známku jsi dostal(a) na vysvědčení z chování?	- jedničku - dvojku - trojku
6. Byl(a) jsi svědkem toho, že je ubližováno tvému spolužákovi jinými spolužáky ze školy?	Ano Ne
7. Ublížoval nebo ubližuje někdo ze třídy tobě?	Ano Ne
8. Jak ti ubližují? (Stačí, když zaškrtněš, co se ti stalo, ale můžeš to popsat i vlastními slovy.) Ignorování – posměch – pomluvy – ponižování – nadávky – bití – fackování – kopání – rány pěstí - Jinak – jak?	
9. Zamysli se a napiš, jak často ti bylo ubližováno:	- Téměř každý den - Téměř každý týden - Asi jednou do měsíce

10. Kde se to děje? Ve třídě – na chodbě – v šatně – na WC – v jídelně – družině – cestou do školy nebo ze školy – v tělocvičně – na hřišti - Pokud jinde, tak kde?		
11. Ten, kdo ti ubližuje, je chlapec nebo dívka? Kolik je těch, kteří ti ubližují?	Dívka 1 2 3 Více než 3	Chlapec 1 2 3 Více než 3
12. Ubližuje ti někdo ze školy?		
		Ano
		Ne
13. Jak ti ubližují? (Stačí, když zaškrtněš to, co se ti stalo, ale můžeš to popsat i vlastními slovy.) Ignorování – posměch – pomluvy – ponižování – nadávky – bití – fackování – rány pěstí – kopání - Jinak – jak?		
14. Zamysli se a napiš, jak často ti bylo ubližováno:		
- Téměř každý den - Téměř každý týden - Asi jednu do měsíce		
15. Kde se to děje? Ve třídě – na chodbě – v šatně – na WC – v jídelně – v družině – cestou do školy nebo ze školy – v tělocvičně – na hřišti - Pokud jinde, tak kde?		
16. Ten, kdo ti ubližuje, je chlapec, nebo dívka? Kolik je těch, kteří ti ubližují?	Dívka 1 2 3 Více než 3	Chlapec 1 2 3 Více než 3
17. Řekl(a) jsi o tom někomu?		
		Ano
		Ne
18. Pomohl ti ten, komu jsi to řekl(a)?		
		Ano
		Ne
19. Myslíš si, že je dobrý nápad požádat o pomoc učitele?		
		Ano
		Ne
20. Byl potrestán ten, kdo ti ubližoval?		
		Ano
		Ne
21. Řekl(a) jsi o tom, že ti někdo ubližuje, rodičům?		
		Ano
		Ne
22. Kdo si myslíš, že by ti nejvíce mohl pomoci a jak?		
23. Jsi sám (sama), komu ve třídě nebo škole ubližují?		
		Ano
		Ne
24. To, že ti někdo ubližuje, není správné, a jistě myslíš na to, proč tohle trápení máš zrovna ty. Řekli ti, proč ti ubližují? Nebo co si myslíš, že je k tomu vede, aby ti ubližovali?		
25. Zkusil(a) jsi se bránit?		
		Ano
		Ne
26. Jak si myslíš, že by měl být potrestán někdo, kdo ubližuje jinému?		
27. Ubližuje ti někdo z jiné školy?		
		Ano
		Ne
Jak ti ubližují? Kolik jich je? Jak často se to děje?		

Příloha č.4: Průzkum šikanování – dotazník pro žáky podle Holečka (1997)

Škola:

Třída:

Věk:

Instrukce: Na níže uvedené otázky odpovězte tím, že zakroužkujete písmeno správné varianty z předložených odpovědí. Nepřemýšlejte příliš dlouho, první reakce je obvykle ta nejlepší. Odpovídejte upřímně, dotazník je anonymní, slouží pouze výzkumu.

Děkujeme.

1) Jsem: a) chlapec b) dívka

2) Které z následujících projevů považuješ za šikanování:

a) nadávání	b) opomíjení	c) výsměch	d) dotyky
e) uhození	f) strkání	g) vyhrožování	h) tělesné ublížení
i) osobní urážky	j) urážky rodiny	k) sexistické poznámky na tvou adresu	
l) braní nebo ničení tvých věcí	m) urážky z rasových důvodů		

3) Vyjmenuj další projevy, které považuješ za šikanování:

4) Vyskytuje se šikanování na tvé škole:

a) určitě ne	b) ano, ale jen někdy	c) ano, občas	d) ano, velmi často
e) nevím, sám jsem se s tím nesetkal, ale nemohu to vyloučit			

5) Vyskytuje se šikanování ve tvé třídě:

a) určitě ne	b) ano, ale jen někdy	c) ano, občas	d) ano, velmi často
e) nevím, sám jsem se s tím nesetkal, ale nemohu to vyloučit			

6) Nešel jsi do školy ze strachu, že budeš šikanován:

a) ano, často	b) ano, několikrát	c) ano, jen jednou	d) ne, nikdy

7) Byl jsi u toho, když někoho šikanovali:

a) ano, často	b) ano, několikrát	c) ano, jen jednou	d) ne, nikdy

8) Pokud jsi byl přítomen šikaně, zastal jsi se někdy šikanovaného:

a) ano, často	b) ano, několikrát	c) ano, jen jednou	d) ne, nikdy

9) Šikanoval jsi ty někdy někoho:

a) ano, často	b) ano, několikrát	c) ano, jen jednou	d) ne, nikdy

10) Napiš stručně, proč jsi to dělal:

11) Proč podle tebe někteří žáci šikanují druhé:

12) Kdybys byl někdy šikanován, věděl bys, co máš dělat:

a) ano, jsem poučen od rodičů	b) ano, jsem poučen od učitelů	e) ne, nevěděl

13) Byl jsi ty sám někdy na této škole šikanováno:

- a) ano, často   b) ano, několikrát   c) ano, jen jednou   d) ne, nikdy

Poznámka: další část dotazníku vyplňují pouze ti, kteří byli někdy šikanováni

14) Šikanování bylo:

- a) tělesné ubližování   b) slovní napadení   c) citové vydírání
e) jiné formy, jaké:

15) K šikanování došlo:

- a) ve třídě   b) na chodbě   c) na záchodě   d) na hřišti
e) cestou do nebo ze školy   f) u nás doma   g) v bytě spolužáka
h) jinde, kde:

16) Nejčastěji se šikanování stalo:

- a) před vyučováním   b) o přestávce   c) při obědě   d) po vyučování

17) Byl jsi šikanován:

- a) jedním chlapcem (bez svědků)   b) jednou dívkou (bez svědků)
c) jedním chlapcem (před svědky)   d) jednou dívkou (před svědky)
e) partou chlapců   f) partou dívek
g) partou chlapců a dívek

18) Kdy jsi byl šikanován naposledy:

- a) dnes   b) tento týden   c) tento měsíc   d) před rokem či více lety

19) Komu jsi o šikanování řekl:

- a) otci   b) matce   c) sourozenci   d) učiteli
e) řediteli   f) kamarádovi   g) nikomu   i) někomu jinému

20) Jak jsi se po šikanování cítil:

- a) velmi vystrašený   b) nešťastný   c) příliš mi to nevadilo
d) měl jsem jiný pocit, jaký:

21) Jak jsi byl spokojen s potrestáním agresorů, s vyřešením šikany:

- a) nijak, nikomu jsem o tom nic neřekl   b) byl jsem velmi spokojen
c) byl jsem spokojen jen částečně   d) nebyl jsem vůbec spokojen

22) Co si myslíš o útočnickovi (útočnicích):

- a) nic, je (jsou) mi lhostejný(í)   b) lituji ho (je)
c) nenávidím ho (je)   d) mám ho (je) rád

23) Co by podle tebe mohlo pomoci odstranit šikanování ve tvé škole:

Děkujeme za vyplnění dotazníku

Příloha č.5: Poznámky z rozhovoru s PhDr. Kolářem

Můžete mi shrnout současný stav výzkumů v České republice, které se vztahují k problematice šikany?

Rozsáhlé výzkumné studie v České republice (dále jen ČR) proběhly v 90. letech a v letech 2001 a 2005. Zejména výzkumná studie z roku 2001, projekt MŠMT, a projekt „Minimalizace šikany“ z roku 2005 přinesly téměř shodné výsledky. Rozdíl byl pouze několik procent. Výsledné zjištění bylo, že na školách v ČR je šikanováno přibližně 40% dětí. To hovoří pro to, že výskyt šikany na školách neklesá. Avšak zjištěné údaje jsou velmi pravděpodobně nižší než je tomu ve skutečnosti, neboť podle zkušeností dotazníky situaci podhodnocují.

Z hlediska porozumění šikaně je důležité si uvědomit, že jde o jev, který probíhá skrytě. Je rozdíl také v jakém stadiu šikany se oběť nachází. Šikana má svou hloubku. Podle hloubky a projevů šikany lze usuzovat na její závažnost. Podle praktických zkušeností je šikana jev poměrně rezistentní. Aby vůbec mohlo dojít k úspěšné nápravě, hovoříme o školní šikaně, je nutné pracovat se všemi faktory, které mají na šikanu vliv – učitel, žáci, klima třídy.

V knize Bolest šikanování jste publikoval Depistážní dotazník I a Depistážní dotazník II, v publikaci Václava Holečka je zveřejněn podobný dotazník. Můžete mi k těmto nástrojům říci něco bližšího?

Vychází z metody profesora Olweuse, která je rozsáhle používána k výzkumům šikany i v zahraničí. Výsledná zjištění jsou proto srovnatelná na mezinárodní úrovni. Normy pro českou populaci zpracovány nebyly. U dotazníků nebyla zjišťována reliabilita ani validita.

S touto metodou u nás pracuje také například profesor Říčan. Oba jsme ji přeložili a uvedli do praxe. Dotazník publikovaný Holečkem (1997) pochází od profesora Říčana.

Při výzkumu šikany narážím u dětí často na úskalí v rozlišování pojmů šikana a ubližování a to i přes vysvětlení a ověření pochopení pojmu v úvodu dotazníku.

Děti pojmy šikana a ubližování chápou rozdílně. Více odpovídají na otázku, pokud je užito slovo ubližovat. Je důležité jim proto vždy vysvětlit, co je šikana. Z hlediska vymezení pojmů je šikana úmyslné a zpravidla opakované ubližování – fyzické, psychické...

Šikana je vymezována velmi často jako „zpravidla opakované“ ubližování. Je možné i jednorázový zážitek ubližování hodnotit jako šikanu?

Jednorázový zážitek z hlediska vymezení šikany je sporný. Ale i zde jsou případy, které lze za šikanu považovat. Například agresor využije jednorázově přímého nátlaku na oběť fyzickým násilím nebo výhrůžkami. A tím ji může dostat pod svůj vliv. Oběť pak cítí a vyjadřuje strach kdykoli v agresorově přítomnosti, aniž by ten musel svůj projev zopakovat. Důležité je, že šikana je pro oběť nepříjemná a agresorovi přináší uspokojení. Oběti bývají emočně citlivější.

Jak se díváte na dosavadní přínos boje proti šikaně v ČR? Změnil se přístup škol a médií k problematice?

Spíš vidím ty negativní jevy. „Tutlání“ problému. Souboje právníků bez dalších ohledů na děti. „Senzacečnost“ médií, která se šikanou zabývají jen nárazově a především šokujícími případy.

Rozhovor byl proveden v Praze dne 3.4.2008.

Příloha č.6: Úvodní list k dotazníkovému šetření

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ BMI/BULL - II

Datum vyplnění dotazníku .....

Úvod k dotazníku

Tyto dotazníky mají za úkol zachytit některé situace a vztahy s druhými lidmi, které dospívající prožívá. Tvé názory, zkušenosti a prožitky nám pomohou je lépe pochopit.

Všechny informace, které do dotazníku uvedeš jsou tajné a budou využity pouze pro účely výzkumu. Dotazník je anonymní (nikde neuváděj své jméno a nepodepisuj se!). Prosíme, odpovídej na všechny položené otázky pravdivě.

Děkujeme.

Vyplň, prosím, následující údaje:

Jsem*: CHLAPEC DÍVKA

Jsem žákem*:
- základní školy
- speciální základní školy
- jiného typu školy.....

Název města/ obce, kde se nachází moje škola .....

Věk ..... Výška (v cm) ..... Váha (v kg) .....

Bydlím*:
- s oběma rodiči
- jen s matkou
- jen s otcem
- s prarodiči
- s někým jiným - s kým .....

Máš sourozence? * Ano Ne

Pokud ano, kolik jich máš? ..... Jsou starší nebo mladší?.....

Děláš nějaký sport? Jaký? .....

Pokud jsi vše na této straně vyplnil/a, otoč nyní na další list.

---

* správnou variantu odpovědi zatrhni

Příloha č.7: Použitý depistážní dotazník šikanování (BULL)

Instrukce:

Tento dotazník je zaměřen na zkušenosti dospívajících se šikanou. Za šikanování se považuje, když jedinec nebo skupina úmyslně a většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že Ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co je Ti nepříjemné, co Tě ponižuje, nebo Tě bolí a znepříjemňuje Ti život.

Na níže uvedené otázky odpověz tak, že zatrhneš tu možnost odpovědi, která co nejlépe vystihuje skutečnost. Pokud se stane, že bude vyhovovat více než jedna možnost, pak zatrhni všechny, které odpovídají pravdě. Nepřemýšlej nad odpovědí příliš dlouho, první reakce je obvykle ta nejlepší. Dotazník je **tištěn oboustranně**. Nevynechávej odpovědi na otázky. Prosíme, odpovídej upřímně, všechny Tebou sdělené informace jsou důvěrné a anonymní.

Děkujeme.

1) Které z následujících projevů považuješ za šikanování:

a) nadávání	b) opomíjení (ignorace)	c) výsměch	d) dotyky
e) uhození	f) strkání	g) vyhrožování	
h) tělesné ublížení	i) osobní urážky	j) urážky rodiny	
k) sexistické (intimní, sexuálně zaměřené) poznámky na tvou adresu			
l) braní nebo ničení tvých věcí		m) urážky z rasových důvodů (jiná barva pleti, jiná národnost)	
n) vynucené odevzdávání peněz (příkladně jako výkupného)			
o) šíření pomluv o tobě	p) posměšky kvůli tvé váze	q) rozkazy dělat různé věci	

2) Pokud Tě ještě napadají další projevy, které považuješ za šikanování, uveď je:

.....

3) Napiš, proč podle tebe někteří lidé šikanují druhé:.....

.....

4) Vyskytuje či vyskytovalo se šikanování na tvé škole?

a) určitě ne	b) ano, ale jen někdy	c) ano, občas	d) ano, velmi často
e) nevím, sám/a jsem se s tím nesetkal/a, ale nemohu to vyloučit			

5) Vyskytuje či vyskytovalo se šikanování ve tvé třídě?

a) určitě ne	b) ano, ale jen někdy	c) ano, občas	d) ano, velmi často
e) nevím, sám/a jsem se s tím nesetkal/a, ale nemohu to vyloučit			

6) Nešel/a jsi někdy do školy ze strachu, že budeš šikanován/a?

- a) ano, často   b) ano, několikrát   c) ano, jen jednou   d) ne, nikdy

7) Byl/a jsi u toho, když někoho šikanovali?

- a) ano, často   b) ano, několikrát   c) ano, jen jednou   d) ne, nikdy

8) Šikanoval/a jsi ty někdy někoho?

- a) ano, často   b) ano, několikrát   c) ano, jen jednou   d) ne, nikdy

Napiš stručně, proč jsi to dělal/a:.....

.....

Uveď příklad, jakým způsobem jsi šikanu prováděl/a:.....

.....

9) Byl/a jsi ty sám/a někdy šikanován/a (je a nebo bylo Ti záměrně ubližováno někým druhým)?

- a) ano, často   b) ano, několikrát   c) ano, jen jednou   d) ne, nikdy

Kde se to stalo:

- a) v současné škole   b) v bývalé škole   c) na kroužku   d) na ulici
e) na táboře   f) doma   g) v lázních   h) na hřišti
i) jinde – upřesni kde .....

10) Jak šikanování probíhalo:

- a) tělesné ubližování   b) slovní napadení   c) citové vydírání   d) nikdy jsem
se se šikanou nesetkal/a   e) jinou formou - jakou .....

Prosím, upřesni, jak Ti ubližoval/i.

(Stačí, když zaškrtněš, co se ti stalo, ale můžeš to i popsat vlastními slovy)

ignorování – posměch – pomluvy – ponižování – nadávky – bití – fackování – kopání –
rány pěstí – braní nebo ničení tvých věcí – urážky kvůli váze – vydírání – výhrůžky –
vynucování peněz

Jinak – jak? .....

11) Upřesni, prosím, kde k šikaně došlo:

- a) ve třídě   b) na chodbě   c) na záchodě   d) na hřišti
e) cestou do nebo ze školy   f) u tebe doma   g) v bytě spolužáka
h) v jídelně   i) v šatně   j) v družině   k) v tělocvičně
l) nikdy jsem se se šikanou nesetkal/a   m) jinde - upřesni kde.....

12) Nejčastěji se šikanování stalo:

- a) před vyučováním   b) o přestávce   c) při obědě   d) po vyučování
e) při jídle   f) při sportu   g) při převlékání   h) při vyučování
i) nikdy jsem se se šikanou nesetkal/a   j) jindy (napíš, při jaké příležitosti) .....

.....

13) Kdo šikanu prováděl:

- a) dívka/y   b) chlapec/i   c) parta chlapců a dívek   d) někdo jiný-kdo.....

Kolik jich bylo: 1 - 2 - 3 - více než 3

Byli u toho svědci?   Ano   Ne

14) Zamysli se a napiš, jak často ti bylo ubližováno:

- a) téměř každý den   b) téměř každý týden   c) asi jednou do měsíce
d) jinak – jak často .....

15) Kdy došlo k šikaně naposledy:

- a) dnes   b) tento týden   c) tento měsíc   d) před 2-3 měsíci
e) před půl rokem   f) před rokem či více lety   g) nikdy jsem se se šikanou nesetkal/a

16) Jak jsi se po šikanování cítil/a:

- a) vystrašený/á   b) nešťastný/á   c) příliš mi to nevadilo   d) naštvaný/á
e) slabý/á   f) měl/a jsem jiný pocit - jaký.....
g) nikdy jsem se se šikanou nesetkal/a

17) Co si myslíš o útočníkovi (útočnicích):

- a) nic, je (jsou) mi lhostejný(í)   b) lituji ho (je)   c) nenávidím ho (je)
d) mám ho (je) rád/a   e) obdivuji ho (je)   f) nikdy jsem se se šikanou nesetkal/a
g) vlastní odpověď' .....

18) Určitě myslíš na to, proč si vybrali zrovna tebe.

Řekli ti, proč ti ubližují? Pokud ano, proč?.....

.....

Co si myslíš ty, že je k tomu vede/ vedlo? .....

.....

19) Zkoušel/a jsi se bránit?

Ano   Ne

20) Jsi rád/a ve své třídě?

Ano

Ne

Oznámkuj známkou od jedničky do pětky:

1

2

3

4

5

21) Máš ve třídě dobrého kamaráda/ kamarádku?

Ano

Ne

22) Patříš ve své třídě do nějaké party?

Ano

Ne

23) Jaké bylo tvoje poslední vysvědčení?

- jedničky a dvojky, případně samé jedničky;
- jedna i více trojek;
- jedna i více čtyřek;
- jedna i více pětek.

24) Jakou známku jsi dostal/a na vysvědčení z chování? .....

25) Byl/a jsi svědkem toho, že je ubližováno tvému spolužákovi jinými žáky ze školy?

Ano

Ne

26) Ubližoval nebo ubližuje někdo ze školy tobě?

Ano

Ne

27) Ubližoval nebo ubližuje ti někdo z tvé třídy?

Ano

Ne

Pokud jsi v otázkách 26 nebo 27 odpověděl ano, myslíš, že jsi sám/a, komu ve třídě nebo škole ubližovali/ ubližují?

Ano

Ne

Pokud jsi vyplnil/a odpovědi na všechny otázky, prosím, pokračuj na další list.

Příloha č.8: PAQ – škála sebehodnocení dítěte

Instrukce: U každého tvrzení udělej křížek do políčka pod tou odpovědí, která nejlépe a podle skutečnosti vystihuje, jak které tvrzení pro Tebe platí. Nejsou zde žádné správné či špatné odpovědi. Vyplň, prosím, odpovědi na všechny otázky.

		PLATÍ O MNĚ			
		téměř vždy, určitě ano	někdy, spíše ano	málokdy, spíše ne	téměř nikdy, určitě ne
1	Myslím na to, jak udělat nějakou lumpárnu				
2	Když jsem nemocný(á), jsem rád(a), když mě někdo polituje				
3	Jsem na sebe opatrný(á), aby se mi nic nestalo				
4	Myslím si, že dokážu udělat to, co chci stejně dobře jako každý jiný (jiná)				
5	Dělá mi těžkosti projevovat ostatním lidem, co cítím				
6	Jsem nešťastný(á), nebo mě něco navzteká, když se mi něco nedaří				
7	Myslím si, že je život hezký				
8	Mívám chuť do něčeho praštit nebo někoho uhodit				
9	Jsem rád(a), když mi rodiče dají najevo, že mě mají moc rádi				
10	Myslím si, že jsem a budu napořád k ničemu				
11	Mám pocit, že nedokážu něco udělat dobře				
12	Je pro mne snadné být na rodiče milý(á)				
13	Pro nic za nic mívám špatnou náladu a jsem mrzutý(á)				
14	Život se mi zdá být plný nebezpečí				
15	Dovedu se tak navztekat, že něco vyhodím nebo rozbiju				
16	Když se dostanu do těžkostí, vyřeším si své problémy nejraději sám(a)				
17	Když se setkám s někým, koho neznám, mívám dojem, že je lepší než já				
18	To, co chci, si dokážu sám(a) docela dobře vybojovat				
19	Mám pocit, že si těžko hledám kamarády a nedovedu si je dobře udržet				
20	Vyvede mě z míry, když se mi něco nedaří				
21	Myslím si, že je na světě dobře a hezky				

		PLATÍ O MNĚ			
		téměř vždy, určitě ano	někdy, spíše ano	málokdy, spíše ne	téměř nikdy, určitě ne
22	Dovedu si dělat legraci z lidí, kteří provádějí hlouposti				
23	Jsem rád(a), když se mi někdo milý hodně věnuje				
24	Myslím si, že jsem docela správný chlapec (děvče) a že by si to o mě mohli ostatní také myslet				
25	Myslím si, že jsem "budižkničemu" a že za nic nestojím				
26	Nedělá mi těžkosti ukázat naší rodině, že je mám rád(a)				
27	Jednou jsem veselý(á) a šťastný(á), pak zase smutný(á) a nešťastný(á). Střídají se u mě takovéhle krajní nálady.				
28	Pro mě je svět nepěkný a smutný				
29	Mračím se a všelijak se šklebím, když mám vztek				
30	Jsem rád(a), že když mám s něčím potíže, někdo mě přijde povzbudit				
31	Jsem se sebou docela spokojený(á)				
32	Mám pocit, že spoustu věcí, které se snažím dělat, nedokážu				
33	Dělá mi těžkosti, když se někomu, koho mám rád(a), snažím ukázat, co opravdu cítím				
34	Nemám ve zvyku se rozčilovat nebo být otrávený(á)				
35	Svět je pro mne nebezpečný				
36	Dělá mi těžkosti kontrolovat se, těžko ovládám své nálady				
37	Dělá mi dobře, když jsem nemocný(á), nebo mě něco bolí a rodiče jsou z toho celí pryč				
38	Bývám sám(sama) ze sebe nešťastný(á)				
39	Myslívám si, že v tom, co dělám, jsem fakticky dobrý(á)				
40	Dovedu svým kamarádům (kamarádkám) dát najevo, že je mám doopravdy rád(a)				
41	Lehko mě vyvede z míry, když narazím na nějaké těžké problémy				
42	Život je pro mě dobrá věc				

Příloha č.9: Dotazník sociální akceptace (DSA)

T-203

TZ/čes.

D. S. A.									
DOTAZNÍK SOCIÁLNÍ AKCEPIACE									
Jméno a příjmení: _____									
Datum narození: _____		Dnešní datum: _____							
Škola: _____		Třída: _____							
Život mladého člověka je spjatý se životem v kolektivu školní třídy. Zde prožívá svoje přátelství, úspěchy i zklamání. Následující výroky vyjadřují Vaše názory, pocity a charakterizují Vaše chování ve školní třídě. Na tyto výroky odpovídejte tak, že na levé straně je vytištěn nějaký výrok a na pravé straně několik možných odpovědí, přeškrtněte tu, která nejvíce odpovídá Vašemu názoru. Příklad: <table><tr><td>Ve třídě se cítím sám</td><td>Nikdy</td><td>Občas</td><td>Často</td><td>Vždy</td></tr></table> Přeškrtnli jste odpověď "Občas", Vaše odpověď potom bude: "Občas se ve třídě cítím sám." Věty, které takovým způsobem tvoříte, nemusí být stylisticky přesné. O to tu nejde, protože v daném případě neexistují správné a nesprávné odpovědi. Existují jen odpovědi pravdivé a nepravdivé. Pravdivá odpověď je zároveň i odpověď správnou.					Ve třídě se cítím sám	Nikdy	Občas	Často	Vždy
Ve třídě se cítím sám	Nikdy	Občas	Často	Vždy					

1. Záleží mi na názoru mých spolužáků	Nikdy	Občas	Téměř vždy	Stále
2. Jsem spokojený s tím, jak si mě ve třídě váží	Občas	Někdy	Často	Vždy
3. Přátelím se se svými spolužáky i mimo vyučování	Občas	Obvykle	Často	Vždy
4. Mám jiné zájmy než moji spolužáci	Nikdy	Občas	Téměř vždy	Stále
5. Věřím, že v budoucnosti mi spolužáci pomohou	Občas	Často	Téměř vždy	Stále
6. Mezi spolužáky jsem oblíbený	Nikdy	Občas	Často	Vždy
7. Zapadnu do jakékoliv skupiny v naší třídě	Občas	Někdy	Často	Vždy
8. Ve třídě se mají nejlíp ti, kteří se drží v ústraní	Nikdy	Občas	Obvykle	Vždy
9. V jiné třídě bych se cítil líp	Nikdy	Občas	Obvykle	Často
10. Na život v naší třídě budu vzpomínat v dobrém	Občas	Někdy	Téměř vždy	Stále
11. Bojím se ve třídě vyjádřit svůj názor	Nikdy		Někdy	Často
12. Se všemi spolužáky vycházím dobře	Občas	Často	Téměř vždy	Stále
13. Při vystupování před kolektivem mám problémy	Nikdy	Občas	Často	Vždy
14. Se spolužáky si dobře rozumím	Občas	Někdy	Téměř vždy	Stále
15. Umím bavit společnost v naší třídě	Nikdy	Občas	Často	Téměř vždy
16. O svoje úspěchy se rád podělím ve třídě	Občas	Někdy	Často	Stále
17. Spolužáci mi podají pomocnou ruku	Nikdy	Občas	Téměř vždy	Vždy

18. Mrzí mě, když se ve třídě nedokážeme sjednotit	Nikdy	Občas	Často	Vždy
19. Vůči těm, kteří se nechtějí podříditi většině, je možné použít i tvrdší metody	Nikdy		Občas	Často
20. Ve třídě mi chybí upřímný přítel	Nikdy	Občas	Obvykle	Často
21. Ve třídě se najdou i takoví spolužáci, kteří se ke mně chovají neupřímně	Nikdy	Občas	Obvykle	Často
22. Při střetnutích s některými spolužáky mi vadí moje nešikovnost	Nikdy	Zřídka	Někdy	Obvykle
23. V naší třídě se hodnotí člověk podle známek a ne podle toho, jaké má vlastnosti	Nikdy	Občas	Někdy	Často
24. Domnívám se, že moji spolužáci jsou lepší než já	Nikdy	Občas	Obvykle	Často
25. Stydím se, když se mi něco nepodaří	Nikdy	Občas	Často	Vždy
26. Jsem citlivý na různé nářky ze strany spolužáků	Nikdy	Občas	Obvykle	Často
27. Někteří spolužáci závidí ostatním jejich úspěchy	Nikdy	Občas	Obvykle	Často
28. Když něco ve škole provedu, bojím se, že se to dozvědí rodiče	Nikdy	Občas	Obvykle	Často
29. Chci, aby na mně byli rodiče hrdí	Občas	Často	Téměř vždy	Stále
30. Záleží mi na mínění rodičů	Občas	Obvykle	Často	Stále
31. Doma vyprávím o životě ve třídě	Nikdy	Občas	Často	Vždy
32. Rodiče se za mně stydí	Nikdy		Občas	Někdy

Příloha č.10: Sebeuposuzovací škála depresivity pro děti (CDI)

Instrukce: Každá oblast v rámečku představuje jednu položku, která se skládá ze skupiny tří variant odpovědí. Vždy si nejprve přečti tyto 3 uvedené možnosti odpovědi a pak vyber tu, která nejlépe odpovídá tomu, jak se cítíš v posledních dvou týdnech. U vybrané odpovědi udělej křížek.
Položky, prosím, nevynechávej. U každého čísla položky je nutné zvolit jednu z uvedených odpovědí.

1	Málokdy jsem smutný. Často jsem smutný. Pořád jsem smutný.
2	Nic se mi nedaří. Nejsem si jistý, jestli se mi daří. Všechno se mi daří.
3	Skoro všechno dělám dobře. Hodně věci dělám špatně. Všechno dělám špatně.
4	Mnoho věcí mně baví. Baví mně jenom něco. Nic mně nebaví.
5	Pořád je mi zle. Často se cítím špatně. Málokdy se cítím špatně.
6	Málokdy přemýšlím o špatných věcech, které se mohou stát. Mám strach, že se mi může stát něco špatného. Vím určitě, že se mi něco špatného stane.

Celkem:

A=

B=

C=

D=

E=

T-94 Testový sešit

Hodnocení	
7	Nenávídím se. Nemám se rád. Mám se rád.
8	Za všechno špatně můžu já. Můžu za mnoho špatného. Za špatné věci obvykle nemůžu.
9	Nemyslím na to, že bych se zabil. Přemýšlím o tom, že bych se zabil, ale neudělal bych to. Chci se zabit.
10	Každý den je mi do pláče. Často je mi do pláče. Málokdy je mi do pláče.
11	Všechno mě nudí. Často mě něco nudí. Jenom málokdy mě něco nudí.
12	Jsem rád mezi lidmi. Často nechci být mezi lidmi. Vůbec nechci být mezi lidmi.
13	Vůbec se nedokážu soustředit. Je těžké se soustředit. Snadno se mohu soustředit.

A=

B=

C=

D=

E=

T-94 Testový sešit

14	Vypadám dobře. Nevypadám zrovna nejlépe. Vypadám hrozně.
15	Musím se pořádkem nutit, abych ve škole pracoval. Často se musím nutit, abych ve škole pracoval. Pracovat ve škole mi nedělá žádné potíže.
16	Každou noc špatně spím. Často spím špatně. Spím dobře.
17	Málokdy jsem unavený. Často jsem unavený. Pořád jsem unavený.
18	Většinou nemám chuť k jídlu. Často nemám chuť k jídlu. Mám chuť k jídlu.
19	Nestarám se o své starosti a bolesti. Často mě trápí různé starosti a bolesti. Pořád mě trápí různé starosti a bolesti.
20	Necítím se sám. Často se cítím sám. Pořád se cítím sám.

21	Ve škole nemám nikdy legraci. Málokdy mám ve škole legraci. Často mám ve škole legraci.
22	Mám hodně kamarádů. Mám několik kamarádů, ale chci byt s nimi víc. Nemám žádné kamarády.
23	Ve škole se mi daří. Ve škole se mi daří hůře než dřív. Nejdu mi už ani přediměty, ve kterých jsem vynikal.
24	Nikdy nebudu tak dobrý, jako ostatní děti. Když chci, můžu být stejně dobrý jako ostatní děti. Jsem stejně dobrý, jako ostatní děti.
25	Nikdo mě nemá doopravdy rád. Nevím, jestli mě má někdo doopravdy rád. Někdo mě má určitě rád.
26	Většinou udělám, co se po mě chce. Většinou neudělám, co se po mě chce. Nikdy neudělám, co se po mě chce.
27	Dobře vycházím s lidmi. Často se s někým hádám nebo peru. Pořád se s někým hádám nebo peru.

Hodnocení	B
	...
	...
	C
	...
	...
	...
	D
	...
	...
	...
	...
	...
	...
	E
	...
	...

Příloha č.11: Popis vzorku vyšetřeného depistážním dotazníkem šikanování

Depistážní dotazník šikanování (BULL) - vyšetřený vzorek			
Celý soubor	Pohlaví		
Věk	Chlapci	Dívky	Celkový součet
12	29	47	76
13	37	44	81
14	42	35	77
15	36	32	68
Celkový součet	144	158	302
Průměrný věk	13,59	13,33	13,45
Medián	13	13	13
vs H	Pohlaví		
Věk	Chlapci	Dívky	Celkový součet
12	15	15	30
13	17	11	28
14	14	18	32
15	12	14	26
Celkový součet vs H	58	58	116
Průměrný věk	13,4	13,53	13,47
Medián	13	14	13,5
vs N	Pohlaví		
Věk	Chlapci	Dívky	Celkový součet
12	14	32	46
13	20	33	53
14	28	17	45
15	24	18	42
Celkový součet vs N	86	100	186
Průměrný věk	13,72	13,21	13,45
Medián	14	13	13

Příloha č.12: Popis vzorku vyšetřeného škálou PAQ

PAQ - vyšetřený vzorek			
Celý soubor	Pohlaví		
Věk	Chlapci	Divky	Celkový součet
12	26	42	68
13	30	42	72
14	41	28	69
15	36	31	67
Celkový součet	133	143	276
Průměrný věk	13,65	13,34	13,49
Medián	14	13	13
vs H	Pohlaví		
Věk	Chlapci	Divky	Celkový součet
12	13	12	25
13	10	10	20
14	13	11	24
15	12	14	26
Celkový součet vs H	48	47	95
Průměrný věk	13,5	13,57	13,54
Medián	14	14	14
vs N	Pohlaví		
Věk	Chlapci	Divky	Celkový součet
12	13	30	43
13	20	32	52
14	28	17	45
15	24	17	41
Celkový součet vs N	85	96	181
Průměrný věk	13,74	13,22	13,46
Medián	14	13	13

vs HŠ	OBĚŤ ŠIKANY			vs HN	NEŠIKANOVÁNÍ		
Věk	Chlapci	Divky	Celkový součet	Věk	Chlapci	Divky	Celkový součet
12	5	3	8	12	4	9	13
13	5	3	8	13	5	7	12
14	8	5	13	14	5	8	13
15	7	9	16	15	5	5	10
Celkem z HŠ	25	20	45	Celkem z HN	19	29	48
Průměrný věk	13,4	14	13,7	Průměrný věk	13,68	13,54	13,61
Medián	13,5	14	14	Medián	13,5	13	13
vs NŠ	OBĚŤ ŠIKANY			vs NN	NEŠIKANOVÁNÍ		
Věk	Chlapci	Divky	Celkový součet	Věk	Chlapci	Divky	Celkový součet
12	5	12	17	12	8	14	22
13	5	9	14	13	11	23	34
14	10	5	15	14	18	12	30
15	8	4	12	15	16	14	30
Celkem z NŠ	32	30	62	Celkem z NN	53	63	116
Průměrný věk	13,66	13,23	13,44	Průměrný věk	13,8	13,3	13,52
Medián	14	13	13	Medián	14	13	13,5

Příloha č.13: Popis vzorku vyšetřeného metodami DSA a CDI

DSA a CDI - vyšetřený vzorek			
Celý soubor	Pohlaví		
Věk	Chlapci	Divky	Celkový součet
12	17	24	41
13	9	18	27
14	13	11	24
15	25	27	52
Celkový součet	64	80	144
Průměrný věk	13,72	13,51	13,6
Medián	14	13	14
vs H	Pohlaví		
Věk	Chlapci	Divky	Celkový součet
12	12	11	23
13	5	6	11
14	4	5	9
15	9	13	22
Celkový součet vs H	30	35	65
Průměrný věk	13,33	13,57	13,46
Medián	12	13,5	13
vs N	Pohlaví		
Věk	Chlapci	Divky	Celkový součet
12	5	13	18
13	4	12	16
14	9	6	15
15	16	14	30
Celkový součet vs N	34	45	79
Průměrný věk	14,06	13,47	13,72
Medián	14	13	14

vs HŠ	OBĚŤ ŠIKANY			vs HN	NEŠIKANOVÁNÍ		
Věk	Chlapci	Divky	Celkový	Věk	Chlapci	Divky	Celkový součet
12	9	3	12	12	2	8	11
13	2	2	4	13	3	4	7
14	3	2	5	14	1	3	4
15	5	8	13	15	4	5	9
Celkem z HŠ	19	15	34	Celkem z HN	11	20	31
Průměrný věk	13,21	14	13,56	Průměrný věk	12,93	13,57	13,46
Medián	12,5	14,5	14	Medián	13,5	13	13
vs NŠ	OBĚŤ ŠIKANY			vs NN	NEŠIKANOVÁNÍ		
Věk	Chlapci	Divky	Celkový	Věk	Chlapci	Divky	Celkový součet
12	2	4	6	12	3	9	12
13	1	1	2	13	3	11	14
14	2	2	4	14	7	4	11
15	7	3	10	15	9	11	20
Celkem z NŠ	12	10	22	Celkem z NN	22	35	57
Průměrný věk	14,16	13,4	13,81	Průměrný věk	14	13,49	13,68
Medián	15	13,5	14	Medián	14	13	14

Příloha č.14: Popisná statistika – výpověď o zkušenosti s rolí oběti šikany

vs HŠ + vs NŠ		OBĚŤ ŠIKANY			vs HN + vs NN			NEŠIKANOVÁNÍ			Celý soubor
Pohlaví		Chlapci	Divky	Celkový součet	Pohlaví		Chlapci	Divky	Celkový součet		
Věk	12	15	18	33	Věk	12	14	29	43	76	
	13	18	12	30		13	19	32	51	81	
	14	18	17	35		14	24	18	42	77	
	15	15	13	28		15	21	19	40	68	
Celkem Obět'		66	60	126	Celkem Nešik.		78	98	176	302	
Průměrný věk		13,50	13,42	13,46	Průměrný věk		13,67	13,28	13,45	13,45	
Medián		13,5	13,5	13,5	Medián		14	13	13	13	
vs HŠ		OBĚŤ ŠIKANY			vs HN			NEŠIKANOVÁNÍ			Celkem vs H
Pohlaví		Chlapci	Divky	Celkový součet	Pohlaví		Chlapci	Divky	Celkový součet		
Věk	12	10	6	16	Věk	12	5	9	14	30	
	13	9	3	12		13	8	8	16	28	
	14	8	12	20		14	6	6	12	32	
	15	7	9	16		15	5	5	10	26	
Celkem vs HŠ		34	30	64	Celkem vs HN		24	28	52	116	
Průměrný věk		13,35	13,80	13,56	Průměrný věk		13,46	13,25	13,35	13,47	
Medián		13	14	14	Medián		13	13	13	13,5	
vs NŠ		OBĚŤ ŠIKANY			vs NN			NEŠIKANOVÁNÍ			Celkem vs N
Pohlaví		Chlapci	Divky	Celkový součet	Pohlaví		Chlapci	Divky	Celkový součet		
Věk	12	5	12	17	Věk	12	9	20	29	46	
	13	9	9	18		13	11	24	35	53	
	14	10	5	15		14	18	12	30	45	
	15	8	4	12		15	16	14	30	42	
Celkem vs NŠ		32	30	62	Celkem vs NN		54	70	124	186	
Průměrný věk		13,66	13,03	13,35	Průměrný věk		13,76	13,29	13,49	13,45	
Medián		14	13	13	Medián		14	13	13	13	

Příloha č.15: Pokus o šikanování a opakovaný zážitek u vs H a vs N

	vs HŠ	POKUS O ŠIKANU			vs NŠ	POKUS O ŠIKANU		
		Chlapci	Divky	Celkový součet		Chlapci	Divky	Celkový součet
Věk	Pohlaví				Pohlaví			
	12-13	5	4	9	12-13	9	14	23
	14-15	9	9	18	14-15	8	1	9
	Celkem	14	13	27	Celkem	17	15	32
	vs HŠ	OPAKOVANÁ ŠIKANÁ			vs NŠ	OPAKOVANÁ ŠIKANÁ		
		Chlapci	Divky	Celkový součet		Chlapci	Divky	Celkový součet
Věk	Pohlaví				Pohlaví			
	12-13	14	5	19	12-13	5	7	12
	14-15	6	12	18	14-15	10	8	18
	Celkem	20	17	37	Celkem	15	15	30
	vs HN	NEŠIKANOVÁNÍ			vs NN	NEŠIKANOVÁNÍ		
		Chlapci	Divky	Celkový součet		Chlapci	Divky	Celkový součet
Věk	Pohlaví				Pohlaví			
	12-13	13	17	30	12-13	20	44	64
	14-15	11	11	22	14-15	34	26	60
	Celkem vs HN	24	28	52	Celkem vs NN	54	70	124
	Celkem vs H	58	58	116	Celkem vs N	86	100	186

Příloha č.16: Doplnující informace – popisná statistika obět' šikany

KDE K ŠIKANĚ NEJČASTĚJI DOŠLO						
vs HŠ	DOMA	ŠKOLA	KROUŽEK	TÁBOR	ULICE	
divky	1	28			1	
chlapci		29	1	1	3	
celkem vs HŠ	1	57	1	1	4	64
%	1,6	89,1	1,6	1,6	6,3	
vs NŠ	DOMA	ŠKOLA	KROUŽEK	TÁBOR	ULICE	
divky	3	26		1		
chlapci		29		2	1	
celkem vs NŠ	3	55		3	1	62
%	4,8	88,7	0,0	4,8	1,6	
Celkem	4	112	1	4	5	126
%	3,2	88,9	0,8	3,2	4,0	

		ZPŮSOB BYDLENÍ		
Soubor	Pohlaví	S MATKOU	S OBĚMA RODIČI	JINAK
vs NN	Divka	13	54	3
	Chlapec	7	39	8
	Celkem vs NN	20	98	6
	%	16,13	79,03	4,84
vs NŠ	Divka	4	23	3
	Chlapec	7	24	1
	Celkem vs NŠ	11	47	4
	%	17,74	75,81	6,45
vs HN	Divka	8	20	0
	Chlapec	7	17	0
	Celkem vs HN	15	37	0
	%	28,85	71,15	0,00
vs HŠ	Divka	8	14	8
	Chlapec	13	18	3
	Celkem vs HŠ	21	32	11
	%	32,81	50,00	17,19
Celkem		67	214	21
%		22,19	70,86	6,95

Příloha č.17: Oběť šikany - vs H a vs N (p-hodnoty)

CHLAPCI			
OBĚŤ ŠIKANY		OBĚŤ ŠIKANY	
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs H	37	21	58
vs N	32	34	66
Chi test	0,01143 p hodnota < 0,05		

CHLAPCI 12-13			
OBĚŤ ŠIKANY		OBĚŤ ŠIKANY	
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs H	14	12	26
vs N	12	30	42
Chi test	0,15987 p hodnota > 0,05		

CHLAPCI 14-15			
OBĚŤ ŠIKANY		OBĚŤ ŠIKANY	
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs H	13	11	24
vs N	10	34	44
Chi test	0,25101 p hodnota > 0,05		

DÍVKY		OBĚŤ ŠIKANY	
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs H	30	28	58
vs N	30	40	70
Chi test	0,00669 p hodnota < 0,05		
	p hodnota < 0,01		

DÍVKY 12-13			
OBĚŤ ŠIKANY		OBĚŤ ŠIKANY	
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs H	9	14	23
vs N	21	44	65
Chi test	0,25666 p hodnota > 0,05		

DÍVKY 14-15			OBĚŤ ŠIKANY	
Soubor	ANO	NE		
vs H	21	11	Celkový součet	
vs N	9	36		
Chi test	0,00103 p hodnota < 0,05			
	p hodnota < 0,01			

OBĚŤ ŠIKANY			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs H	61	52	113
vs K	63	124	187
Chi test	0,00018 p hodnota < 0,05		
	p hodnota < 0,01		

VĚK 12-13			
OBĚŤ ŠIKANY		OBĚŤ ŠIKANY	
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs H	13	50	63
vs N	33	54	87
Chi test	0,11023 p hodnota > 0,05		

VĚK 14-15			
OBĚŤ ŠIKANY		OBĚŤ ŠIKANY	
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs H	23	22	45
vs F	27	59	86
Chi test	0,00022 p hodnota < 0,05		
	p hodnota < 0,01		

Příloha č.18 Opakovaná zkušenost s rolí oběti u vs H a vs N (p-hodnoty)

CHLAPCI			
Soubor		OPAKOVANĚ OBĚŤ ŠIKANY	
		ANO	NE
vs H		20	38
vs N		15	71
Chi test		0,0194 p hodnota < 0,05	

CHLAPCI 12-13			
Soubor		OPAKOVANĚ OBĚŤ ŠIKANY	
		ANO	NE
vs H		14	18
vs N		5	29
Fisherův ex. test		0,0139 p hodnota < 0,05	

CHLAPCI 14-15			
Soubor		OPAKOVANĚ OBĚŤ ŠIKANY	
		ANO	NE
vs H		6	20
vs N		10	42
Chi test		0,6917 p hodnota > 0,05	

DÍVKY			
Soubor		OPAKOVANĚ OBĚŤ ŠIKANY	
		ANO	NE
vs H		17	41
vs N		15	85
Chi test		0,031 p hodnota < 0,05	

DÍVKY 12-13			
Soubor		OPAKOVANĚ OBĚŤ ŠIKANY	
		ANO	NE
vs H		5	21
vs N		7	58
Fisherův ex. test		0,2265 p hodnota > 0,05	

DÍVKY 14-15			
Soubor		OPAKOVANĚ OBĚŤ ŠIKANY	
		ANO	NE
vs H		12	20
vs N		8	27
Chi test		0,1908 p hodnota > 0,05	

OPAKOVANĚ OBĚŤ ŠIKANY			
Soubor	ANO	NE	Součet
vs H		37	79
vs N		30	156
Chi test	0,0013 p hodnota < 0,05		
	p hodnota < 0,01		

VĚK 12-13		OPAKOVANÉ OBĚT ŠIKANY		Součet
Soubor		ANO	NE	
vs H		19	39	58
vs N		12	87	99
Chi test		0,0017 p hodnota < 0,05		
		p hodnota < 0,01		

VĚK 14-15			
Soubor		ANO	NE
vs H		18	40
vs N		18	69
Chi test		0,1578 p hodnota > 0,05	

Příloha č.19: Role agresora šikany u vs H a vs N (p-hodnoty)

AGRESOR ŠIKANY			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs F	12	5	17
vs H	25	161	186
Chi test	0,3752435 p hodnota = 0,53		

CHLAPCI AGRESOR ŠIKANY			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs F	13	41	54
vs H	17	65	82
Chi test	0,18601 p hodnota = 0,65		

DÍVKY AGRESOR ŠIKANY			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs H	5	53	58
vs K	3	32	35
Fisher's ex test	1,000 p hodnota = 0,05		

VĚK 12-13 AGRESOR ŠIKANY			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs F	5	32	37
vs H	5	32	37
Fisher's ex test	0,5522 p hodnota = 0,45		

VĚK 14-15 AGRESOR ŠIKANY			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs H	16	42	58
vs K	18	65	83
Chi test	0,365246 p hodnota = 0,53		

AGRESOR-OBĚT			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs L	17	102	119
vs N	12	174	186
Chi test	0,0901367 p hodnota = 0,73		

CHLAPCI AGRESOR-OBĚT			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs F	5	43	48
vs H	5	37	42
Fisher's ex test	0,1824 p hodnota = 0,65		

DÍVKY AGRESOR-OBĚT			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs H	5	53	58
vs K	6	29	35
Fisher's ex test	0,749 p hodnota = 0,35		

CELÝ SOUBOR AGRESOR ŠIKANY			
Pohlaví	ANO	NE	Celkový součet
CHLAPCI	3	145	148
CHLAPCI	5	130	135
Chi test	0,0002 p hodnota = 0,05		
	p hodnota = 0,01		

Příloha č.20: Projevy šikany fyzické, slovní citové u vs HŠ a NŠ (p-hodnoty)

FYZICKÉ				CITOVÉ			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet	Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs HŠ	35	29	64	vs HŠ	49	15	64
vs NŠ	48	14	62	vs NŠ	33	29	62
Chi test 0,007135 p hodnota < 0,05				Chi test 0,006012 p hodnota < 0,05			
p hodnota < 0,01				p hodnota < 0,01			

SLOVNÍ			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs HŠ	55	9	64
vs NŠ	45	17	62
Chi test 0,0639967 p hodnota > 0,05			

FYZICKÉ			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs HŠ	35	29	64
vs NŠ	48	14	62
Chi test 0,007135 p hodnota < 0,05			
p hodnota < 0,01			

DÍVKY			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs HŠ	27	3	30
vs NŠ	21	9	30
Fisherův ex. test 0,1042 p hodnota > 0,05			

SLOVNÍ			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs HŠ	27	3	30
vs NŠ	26	4	30
Fisherův ex. test 1,000 p hodnota > 0,05			

FYZICKÉ			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs HŠ	15	15	30
vs NŠ	21	9	30
Chi test 0,1138463 p hodnota > 0,05			

CHLAPCI			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs HŠ	22	12	34
vs NŠ	12	20	32
Chi test 0,02709 p hodnota < 0,05			

SLOVNÍ			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs HŠ	28	6	34
vs NŠ	19	13	32
Chi test 0,039351 p hodnota < 0,05			

FYZICKÉ			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs HŠ	20	14	34
vs NŠ	27	5	32
Chi test 0,021948 p hodnota < 0,05			

Věk 12-13			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs HŠ	23	5	28
vs NŠ	19	16	35
Chi test 0,019769 p hodnota < 0,05			

SLOVNÍ			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs HŠ	24	4	28
vs NŠ	27	8	35
Fisherův ex. test 0,5232 p hodnota > 0,05			

FYZICKÉ			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs HŠ	17	11	28
vs NŠ	28	7	35
Chi test 0,0922308 p hodnota > 0,05			

Věk 14-15			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs HŠ	26	10	36
vs NŠ	14	13	27
Chi test 0,0963301 p hodnota > 0,05			

SLOVNÍ			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs HŠ	31	5	36
vs NŠ	18	9	27
Chi test 0,0661926 p hodnota > 0,05			

FYZICKÉ			
Soubor	ANO	NE	Celkový součet
vs HŠ	18	18	36
vs NŠ	20	7	27
Chi test 0,053285 p hodnota > 0,05			

Příloha č.21: Kategorie typů šikany podle Koláře – vs HŠ a vs NŠ (p-hodnoty)

TPA				VAP				VAN			
ANO		NE		ANO		NE		ANO		NE	
Soubor				Soubor				Soubor			
vs HŠ	28	38		vs HŠ	58	6		vs HŠ	21	38	
vs NŠ	4	3		vs NŠ	17	16		vs NŠ	3	38	
Chi test 0,002 p hodnota < 0,05				0,015 p hodnota < 0,05				0,8261 p hodnota > 0,05			
p hodnota < 0,01											
Dívky				Dívky				Dívky			
ANO		NE		ANO		NE		ANO		NE	
Soubor				Soubor				Soubor			
vs HŠ	10	20		vs HŠ	25	1		vs HŠ	14	18	
vs NŠ	7	3		vs NŠ	37	3		vs NŠ	18	3	
Chi test 0,0815 p hodnota > 0,05				0,012 p hodnota < 0,05				0,2109 p hodnota > 0,05			
Chlapci				Chlapci				Chlapci			
ANO		NE		ANO		NE		ANO		NE	
Soubor				Soubor				Soubor			
vs HŠ	13	19		vs HŠ	25	3		vs HŠ	12	24	
vs NŠ	27	5		vs NŠ	15	13		vs NŠ	3	24	
Fischerův ex. test 0,008 p hodnota < 0,05				Fischerův ex. test 0,027 p hodnota < 0,05				0,5491 p hodnota > 0,05			
p hodnota < 0,01											
12.13				12.13				12.13			
ANO		NE		ANO		NE		ANO		NE	
Soubor				Soubor				Soubor			
vs HŠ	14	11		vs HŠ	41	3		vs HŠ	14	11	
vs NŠ	29	3		vs NŠ	25	6		vs NŠ	13	24	
Chi test 0,012 p hodnota < 0,05				Fischerův ex. test 0,737 p hodnota > 0,05				0,4879 p hodnota > 0,05			
14.15				14.15				14.15			
ANO		NE		ANO		NE		ANO		NE	
Soubor				Soubor				Soubor			
vs HŠ	11	20		vs HŠ	8	3		vs HŠ	14	24	
vs NŠ	27	13		vs NŠ	13	10		vs NŠ	11	19	
Chi test 0,0943 p hodnota > 0,05				Fischerův ex. test 0,010 p hodnota < 0,05				0,7391 p hodnota > 0,05			
ANO				ANO				ANO			
Soubor				Soubor				Soubor			
vs HŠ	2	43		vs HŠ	3	43		vs HŠ	3	43	
vs NŠ	5	57		vs NŠ	4	53		vs NŠ	4	53	
Fischerův ex. test 0,167 p hodnota > 0,05				Fischerův ex. test 0,167 p hodnota > 0,05				Fischerův ex. test 0,167 p hodnota > 0,05			
ANO				ANO				ANO			
Soubor				Soubor				Soubor			
vs HŠ	3	43		vs HŠ	3	43		vs HŠ	3	43	
vs NŠ	5	57		vs NŠ	4	53		vs NŠ	4	53	
Fischerův ex. test 0,167 p hodnota > 0,05				Fischerův ex. test 0,167 p hodnota > 0,05				Fischerův ex. test 0,167 p hodnota > 0,05			

Příloha č.22: Konkrétní projevy šikany – srovnání vs HŠ a vs NŠ (p-hodnoty)

PROJEVY ŠIKANY O HŠ a vs NŠ			
FORMY			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	1	0	1
vs NŠ	2	0	2
Číselný test	U(1,2) < hodnoty 0,05		
POMÍZOVÁNÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	2	0	2
vs NŠ	3	0	3
Číselný test	U(2,3) < hodnoty 0,05		
VYHRÍZKY			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	0	0
vs NŠ	0	0	0
Fisherův test	U(0,0) < hodnoty 0,05		
VYHRANÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	0	0
vs NŠ	0	0	0
Fisherův test	U(0,0) < hodnoty 0,05		
IGROUZEL			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	0	0
vs NŠ	0	0	0
Fisherův test	U(0,0) < hodnoty 0,05		
NADÁVKY			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	0	0
vs NŠ	0	0	0
Číselný test	U(0,0) < hodnoty 0,05		
RTP			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	0	0
vs NŠ	0	0	0
Číselný test	U(0,0) < hodnoty 0,05		
RANÝ PESTÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	0	0
vs NŠ	0	0	0
Číselný test	U(0,0) < hodnoty 0,05		
KOPANÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	0	0
vs NŠ	0	0	0
Číselný test	U(0,0) < hodnoty 0,05		
BRANĚNÍM VECÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	0	0
vs NŠ	0	0	0
Fisherův test	U(0,0) < hodnoty 0,05		
LACHOVÁNÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	0	0
vs NŠ	0	0	0
Číselný test	U(0,0) < hodnoty 0,05		
FOMENTY			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	0	0
vs NŠ	0	0	0
Číselný test	U(0,0) < hodnoty 0,05		

PROJEVY ŠIKANY O CHLAPČE BŠ a vs NŠ			
FORMYCH			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	19	0
vs NŠ	0	22	0
Fisherův test	0,000 p hodnoty < 0,05		
POMÍZOVÁNÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	23	0
vs NŠ	0	25	0
Fisherův test	0,000 p hodnoty < 0,05		
VYHRÍZKY			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	21	0
vs NŠ	0	21	0
Fisherův test	0,636 p hodnoty > 0,05		
VYHRANÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	21	0
vs NŠ	0	22	0
Fisherův test	1 p hodnoty > 0,05		
IGROUZEL			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	21	0
vs NŠ	0	21	0
Fisherův test	0,628 p hodnoty > 0,05		
NADÁVKY			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	20	14	0
vs NŠ	19	19	0
Fisherův test	0,129 p hodnoty > 0,05		
RTP			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	22	22	0
vs NŠ	24	18	0
Fisherův test	0,425 p hodnoty > 0,05		
RANÝ PESTÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	25	0
vs NŠ	0	20	0
Fisherův test	0,352 p hodnoty > 0,05		
KOPANÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	4	20	0
vs NŠ	6	20	0
Fisherův test	0,532 p hodnoty > 0,05		
BRANĚNÍM VECÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	4	20	0
vs NŠ	0	21	0
Fisherův test	0,145 p hodnoty > 0,05		
LACHOVÁNÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	4	20	0
vs NŠ	0	25	0
Fisherův test	0,338 p hodnoty > 0,05		
FOMENTY			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	0	21	0
vs NŠ	0	24	0
Fisherův test	0,526 p hodnoty > 0,05		

PROJEVY ŠIKANY O DVOJEK BŠ a vs NŠ			
FORMY			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	12	19	31
vs NŠ	11	22	33
Chi test	U(0,0) > hodnoty 0,05		
POMÍZOVÁNÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	11	22	33
vs NŠ	15	17	32
Chi test	U(0,0) > hodnoty 0,05		
VYHRÍZKY			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	3	23	26
vs NŠ	2	27	29
Fisherův test	U(0,0) > hodnoty 0,05		
VYHRANÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	2	22	24
vs NŠ	1	26	27
Fisherův test	U(0,0) > hodnoty 0,05		
IGROUZEL			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	1	27	28
vs NŠ	2	27	29
Fisherův test	U(0,0) > hodnoty 0,05		
NADÁVKY			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	2	27	29
vs NŠ	1	31	32
Chi test	U(0,0) > hodnoty 0,05		
RTP			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	2	26	28
vs NŠ	2	25	27
Fisherův test	U(0,0) > hodnoty 0,05		
RANÝ PESTÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	1	27	28
vs NŠ	1	29	30
Fisherův test	U(0,0) > hodnoty 0,05		
KOPANÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	1	26	27
vs NŠ	1	23	24
Fisherův test	U(0,0) > hodnoty 0,05		
BRANĚNÍM VECÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	1	22	23
vs NŠ	1	26	27
Fisherův test	U(0,0) > hodnoty 0,05		
LACHOVÁNÍ			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	1	24	25
vs NŠ	1	23	24
Chi test	U(0,0) > hodnoty 0,05		
FOMENTY			
Seznam	ANO	NE	Číselný součet
vs HŠ	1	6	7
vs NŠ	1	14	15
Chi test	U(0,0) > hodnoty 0,05		

**Příloha č.23: Výsledky M-W testu - porovnání výsledků výběrových souborů
v subškálách PAQ**

Y... průměr
s... střední odchylka

PAQ	vs IIS (n=49)		vs IIN (n=46)		Mann-Whitney	Statistická významnost
	M	s	M	s	p-hodnota	α
Subškály, položky						
Závistost	13,612	2,137	15,291	3,357	0,036	< 0,05
- položka č.9	3,653	0,835	3,323	0,344	0,029	< 0,05
Emoční labilita	15,347	3,552	15,787	3,214	0,721	> 0,05
- položka č.27	2,016	0,070	2,247	1,207	0,028	< 0,05
Pesimismus	11,154	3,627	11,101	3,152	0,917	> 0,05
Negativní sebeocení	12,301	3,742	11,630	2,915	0,679	> 0,05
Negativní sebehodnocení vlastností	12,306	3,357	12,022	3,507	0,690	> 0,05

PAQ	vs NS (n=62)		vs NN (n=119)		Mann-Whitney	Statistická významnost
	M	s	M	s	p-hodnota	α
Subškály, položky						
Závistost	15,548	3,346	15,785	2,754	0,277	> 0,05
- položka č.9	4,316	0,846	3,236	1,293	0,017	< 0,05
Emoční labilita	15,113	3,635	14,723	3,355	0,356	> 0,05
- položka č.27	2,774	1,179	2,420	0,367	0,043	< 0,05
Pesimismus	12,645	4,754	11,310	3,707	0,034	< 0,05
Negativní sebeocení	12,155	4,038	11,224	3,754	0,134	> 0,05
Negativní sebehodnocení vlastností	12,174	4,018	11,395	4,314	0,231	> 0,05

PAQ	vs HS (n=67)		vs NS (n=67)		Mann-Whitney	Statistická významnost
	M	s	M	s	p-hodnota	α
Subškály, položky						
Závistost	13,612	2,137	15,291	2,345	0,016	< 0,05
- položka č.9	3,653	0,835	3,201	0,367	0,000	< 0,01
Emoční labilita	15,347	3,552	15,787	3,214	0,828	> 0,05
- položka č.27	2,816	0,850	2,274	1,179	0,034	< 0,05
Pesimismus	11,154	3,627	12,645	4,754	0,170	> 0,05
Negativní sebeocení	12,301	3,742	12,630	4,323	0,347	> 0,05
Negativní sebehodnocení vlastností	12,306	3,357	12,774	4,313	0,471	> 0,05

PAQ	Chlapci vs IIS (n=29)		Chlapci vs IIN (n=19)		Mann-Whitney	Statistická významnost
	M	s	M	s	p-hodnota	α
Subškály, položky						
Závistost	15,657	2,211	14,785	3,523	0,044	< 0,05
- položka č.9	3,655	0,814	3,105	0,375	0,016	< 0,05
Emoční labilita	14,270	3,122	15,100	3,327	0,232	> 0,05
- položka č.27	2,606	0,807	2,150	1,215	0,157	> 0,05
Pesimismus	11,793	3,133	11,711	3,276	0,874	> 0,05
Negativní sebeocení	11,738	3,231	11,263	2,725	0,825	> 0,05
Negativní sebehodnocení vlastností	12,276	2,733	11,421	3,743	0,322	> 0,05

PAQ	Chlapci vs NS (n=32)		Chlapci vs NN (n=33)		Mann-Whitney	Statistická významnost
	M	s	M	s	p-hodnota	α
Subškály, položky						
Závistost	15,341	2,338	15,205	2,355	0,721	> 0,05
- položka č.9	3,313	0,021	3,277	0,305	0,657	> 0,05
Emoční labilita	15,219	3,250	15,341	3,153	0,025	< 0,05
- položka č.27	2,551	1,218	2,101	0,663	0,057	> 0,05
Pesimismus	12,375	1,001	10,790	2,547	0,152	> 0,05
Negativní sebeocení	11,844	3,243	11,418	2,577	0,848	> 0,05
Negativní sebehodnocení vlastností	11,810	4,113	11,104	2,473	0,567	> 0,05

PAQ	Chlapci vs HS (n=29)		Chlapci vs NS (n=32)		Mann-Whitney	Statistická významnost
	M	s	M	s	p-hodnota	α
Subškály, položky						
Závistost	15,657	2,211	15,341	2,303	0,044	< 0,05
- položka č.9	3,655	0,814	3,213	0,307	0,041	< 0,05
Emoční labilita	14,270	3,122	15,215	3,407	0,177	> 0,05
- položka č.27	2,606	0,807	2,231	1,213	0,276	> 0,05
Pesimismus	11,793	3,133	11,711	3,273	0,230	> 0,05
Negativní sebeocení	11,730	3,231	11,214	2,453	0,150	> 0,05
Negativní sebehodnocení vlastností	12,276	2,733	11,600	4,113	0,236	> 0,05

Y... průměr
s... střední odchylka

PAQ	Chlapci 12-13 vs HS		Chlapci 12-13 vs NS		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
Subškály, položky	M	s	M	s		
subškála Závislost	17,479	2,672	14,667	2,577	0,020	< 0,05
ot.č. 9	4,000	0,000	2,479	1,377	0,170	> 0,05
subškála Pesimismus	13,367	2,220	14,286	3,367	0,046	< 0,05

PAQ	Dívky vs HS		Dívky vs HN		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
Subškály, položky	M	s	M	s		
Závislost	15,000	2,207	10,010	2,517	0,230	> 0,05
- položka č.9	3,000	0,000	2,401	2,002	0,072	> 0,05
Emoční labilita	14,940	3,243	14,719	3,197	0,144	> 0,05
- položka č.27	4,140	0,746	3,481	1,187	0,027	< 0,05
Pesimismus	11,750	1,236	10,652	3,134	0,701	> 0,05
Negativní sebeocenení	11,770	3,876	11,005	3,767	0,114	> 0,05
Negativní sebehodnocení vlastností	14,750	3,633	12,444	3,373	0,032	< 0,05

PAQ	Dívky vs NS		Dívky vs NN		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
Subškály, položky	M	s	M	s		
Závislost	15,167	2,202	16,136	2,317	0,527	> 0,05
- položka č.9	3,300	0,000	3,273	3,304	0,161	> 0,05
Emoční labilita	15,000	3,030	15,090	3,272	0,730	> 0,05
- položka č.27	3,000	1,030	2,790	3,000	0,128	> 0,05
Pesimismus	12,963	2,820	11,691	3,646	0,254	> 0,05
Negativní sebeocenení	14,100	1,236	12,333	3,553	0,037	> 0,05
Negativní sebehodnocení vlastností	14,100	3,631	12,000	2,909	0,007	< 0,01

PAQ	Dívky vs HS		Dívky vs NS		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
Subškály, položky	M	s	M	s		
Závislost	15,600	2,234	15,767	2,407	0,137	> 0,05
- položka č.9	3,600	0,000	3,707	3,363	0,716	> 0,05
Emoční labilita	15,900	3,243	15,000	3,350	0,041	< 0,05
- položka č.27	3,150	0,745	3,033	1,093	0,045	> 0,05
Pesimismus	11,770	1,256	12,607	4,107	0,672	> 0,05
Negativní sebeocenení	13,750	3,035	14,100	4,363	0,727	> 0,05
Negativní sebehodnocení vlastností	14,750	3,633	14,133	3,507	0,856	> 0,05

PAQ	Dívky 12-13 vs HS		Dívky 12-13 vs NS		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
Subškály, položky	M	s	M	s		
subškála Závislost	15,000	2,106	10,030	2,350	0,139	> 0,05
ot.č. 9	3,000	1,227	2,207	3,963	0,756	> 0,05

PAQ	Dívky 14-15 vs HS		Dívky 14-15 vs HN		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
Subškály, položky	M	s	M	s		
Negativní sebeocenení	15,367	3,543	12,181	3,342	0,017	< 0,05

PAQ	Dívky 14-15 vs NS		Dívky 14-15 vs NN		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
Subškály, položky	M	s	M	s		
Negativní sebeocenení	15,000	2,774	11,768	2,765	0,021	< 0,05

PAQ	Dívky 14-15 vs HS		Dívky 14-15 vs NS		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
Subškály, položky	M	s	M	s		
Negativní sebeocenení	15,367	3,543	10,000	3,777	0,920	> 0,05

V... přírůstek
s... střední hodnota odchylka

PAQ	Věk 12-13 vs HS (n=20)		Věk 12-13 vs HN (n=25)		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
Subskály, položky	M	s	M	s		
Závislost	17,250	2,238	15,820	3,164	0,056	> 0,05
- položka č.9	3,850	0,671	3,600	0,343	0,147	> 0,05
Emoční labilita	15,000	2,890	14,600	3,195	0,730	> 0,05
- položka č.27	2,850	0,746	3,260	1,100	0,054	> 0,05
Pesimismus	13,650	3,345	10,200	2,300	0,730	> 0,05
Negativní sebeocenení	12,100	3,090	11,400	2,047	0,779	> 0,05
Negativní sebehodnocení vlastností	13,150	2,978	12,180	3,463	0,396	> 0,05

PAQ	Věk 12-13 vs NS (n=35)		Věk 12-13 vs NN (n=60)		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
Subskály, položky	M	s	M	s		
Závislost	15,257	2,331	15,686	2,715	0,337	> 0,05
- položka č.9	3,371	0,642	3,383	0,377	0,711	> 0,05
Emoční labilita	15,772	3,856	15,066	3,373	0,613	> 0,05
- položka č.27	3,182	1,114	3,262	1,281	0,076	< 0,05
Pesimismus	13,400	4,036	11,417	3,363	0,036	> 0,05
Negativní sebeocenení	11,627	3,870	11,637	3,121	0,050	> 0,05
Negativní sebehodnocení vlastností	11,000	3,040	12,000	3,760	0,010	> 0,05

PAQ	Věk 12-13 vs HS (n=20)		Věk 12-13 vs NS (n=35)		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
Subskály, položky	M	s	M	s		
Závislost	17,250	2,238	15,257	2,367	0,012	< 0,05
- položka č.9	3,850	0,671	3,371	0,342	0,041	< 0,05
Emoční labilita	15,000	2,890	15,172	3,005	0,631	> 0,05
- položka č.27	2,850	0,746	3,007	1,109	0,230	> 0,05
Pesimismus	11,850	3,346	12,411	4,284	0,061	> 0,05
Negativní sebeocenení	12,400	3,333	12,671	3,360	0,323	> 0,05
Negativní sebehodnocení vlastností	13,150	2,978	13,686	3,343	0,620	> 0,05

PAQ	Věk 14-15 vs HS (n=29)		Věk 14-15 vs HN (n=21)		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
Subskály, položky	M	s	M	s		
Závislost	15,772	1,879	15,238	2,340	0,212	> 0,05
- položka č.9	3,517	0,671	3,000	0,343	0,034	< 0,05
Emoční labilita	15,557	3,951	15,047	3,353	0,337	> 0,05
- položka č.27	2,753	0,977	3,425	1,363	0,219	> 0,05
Pesimismus	11,627	3,020	11,650	3,360	0,730	> 0,05
Negativní sebeocenení	12,059	4,017	11,810	3,550	0,821	> 0,05
Negativní sebehodnocení vlastností	13,379	3,650	11,238	3,304	0,130	> 0,05

PAQ	Věk 14-15 vs NS (n=70)		Věk 14-15 vs NN (n=58)		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
Subskály, položky	M	s	M	s		
Závislost	15,920	2,206	15,712	2,705	0,030	> 0,05
- položka č.9	3,223	0,647	3,105	0,340	0,030	> 0,05
Emoční labilita	14,857	3,334	14,222	3,377	0,259	> 0,05
- položka č.27	2,412	1,116	3,221	1,465	0,010	> 0,05
Pesimismus	11,667	4,234	11,017	3,355	0,672	> 0,05
Negativní sebeocenení	12,111	4,051	11,090	2,405	0,011	> 0,05
Negativní sebehodnocení vlastností	11,853	3,893	11,887	2,375	0,336	> 0,05

PAQ	Věk 14-15 vs HS (n=29)		Věk 14-15 vs NS (n=77)		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
Subskály, položky	M	s	M	s		
Závislost	15,772	1,879	15,238	2,363	0,330	> 0,05
- položka č.9	3,517	0,671	3,223	0,347	0,131	> 0,05
Emoční labilita	15,557	3,951	14,092	3,369	0,206	> 0,05
- položka č.27	2,753	0,977	2,407	1,105	0,216	> 0,05
Pesimismus	11,627	3,823	11,667	4,464	0,961	> 0,05
Negativní sebeocenení	12,059	4,017	12,008	4,017	0,815	> 0,05
Negativní sebehodnocení vlastností	13,379	3,659	11,690	3,360	0,037	> 0,05

Příloha č.24: Výsledky M-W testu - porovnání výsledků CDI výběrových souborů

M..... průměr
s..... směrodatná odchylka

CDI	vs HŠ		vs HN		Mann-Whitney	Statistická významnost
	(n=34)		(n=31)		p-hodnota	α
	M	s	M	s		
1. Špatná nálada	2,971	2,181	2,097	1,850	0,0018	< 0,01
2. Interpersonální potíže	1,235	1,130	0,968	1,197	0,0026	< 0,01
3. Nevýkonnost	2,735	1,763	1,935	1,914	0,0535	> 0,05
4. Anhedonie	4,265	2,689	2,935	2,920	0,0191	< 0,05
5. Snížené sebehodnocení	3,147	2,217	2,032	1,622	0,0405	< 0,05
Celkový skór	14,353	8,381	9,968	8,097	0,0157	< 0,05

CDI	vs NS		vs NN		Mann-Whitney	Statistická významnost
	(n=22)		(n=57)		p-hodnota	α
	M	s	M	s		
1. Špatná nálada	2,773	2,525	2,193	1,875	0,0603	> 0,05
2. Interpersonální potíže	1,364	1,590	1,035	1,267	0,0295	< 0,05
3. Nevýkonnost	2,273	1,932	2,386	1,623	0,3017	> 0,05
4. Anhedonie	4,636	3,499	3,035	2,121	0,0026	< 0,01
5. Snížené sebehodnocení	2,773	2,487	2,053	1,394	0,4604	> 0,05
Celkový skór	13,818	10,271	10,702	6,253	0,0047	< 0,01

CDI	vs HŠ		vs NS		Mann-Whitney	Statistická významnost
	(n=34)		(n=22)		p-hodnota	α
	M	s	M	s		
1. Špatná nálada	2,971	2,181	2,773	2,525	0,4446	> 0,05
2. Interpersonální potíže	1,235	1,130	1,364	1,590	0,8470	> 0,05
3. Nevýkonnost	2,735	1,763	2,273	1,932	0,2983	> 0,05
4. Anhedonie	4,265	2,689	4,636	3,499	0,9265	> 0,05
5. Snížené sebehodnocení	3,147	2,217	2,773	2,487	0,4403	> 0,05
Celkový skór	14,353	8,381	13,818	10,271	0,6089	> 0,05

CDI	Chlapci vs HŠ		Chlapci vs HN		Mann-Whitney	Statistická významnost
	(n=19)		(n=11)		p-hodnota	α
	M	s	M	s		
1. Špatná nálada	2,316	1,916	1,636	1,502	0,3548	> 0,05
2. Interpersonální potíže	0,947	1,026	1,091	1,136	0,7632	> 0,05
3. Nevýkonnost	2,316	1,916	2,273	2,149	0,8633	> 0,05
4. Anhedonie	3,263	2,400	2,545	2,622	0,2725	> 0,05
5. Snížené sebehodnocení	2,526	1,806	2,091	1,446	0,7145	> 0,05
Celkový skór	11,368	6,833	9,636	7,406	0,6455	> 0,05

CDI	Chlapci vs NS		Chlapci vs NN		Mann-Whitney	Statistická významnost
	(n=12)		(n=22)		p-hodnota	α
	M	s	M	s		
1. Špatná nálada	2,000	2,132	2,045	1,588	0,6394	> 0,05
2. Interpersonální potíže	0,917	1,564	1,409	1,532	0,3305	> 0,05
3. Nevýkonnost	1,750	1,765	2,136	1,699	0,4822	> 0,05
4. Anhedonie	3,833	3,433	2,773	2,266	0,4711	> 0,05
5. Snížené sebehodnocení	1,500	1,834	1,500	1,012	0,4175	> 0,05
Celkový skór	10,000	8,697	9,864	5,947	0,5888	> 0,05

CDI	Chlapci vs HŠ		Chlapci vs NS		Mann-Whitney	Statistická významnost
	(n=19)		(n=12)		p-hodnota	α
	M	s	M	s		
1. Špatná nálada	2,316	1,916	2,000	2,132	0,5980	> 0,05
2. Interpersonální potíže	0,947	1,026	0,917	1,564	0,5164	> 0,05
3. Nevýkonnost	2,316	1,916	1,750	1,765	0,4410	> 0,05
4. Anhedonie	3,263	2,400	3,833	3,433	0,8393	> 0,05
5. Snížené sebehodnocení	2,526	1,806	1,500	1,834	0,0711	> 0,05
Celkový skór	11,368	6,833	9,636	7,406	0,3304	> 0,05

M..... průměr
s..... směrodatná odchylka

CDI	Dívky vs HŠ		Dívky vs HN		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
	(n=15)		(n=20)			
	M	s	M	s		
1. Špatná nálada	3,800	2,274	2,350	2,007	0,0329	< 0,05
2. Interpersonální potíže	1,600	1,183	0,900	1,252	0,0719	> 0,05
3. Nevýkonnost	3,267	1,438	1,750	1,803	0,0103	< 0,05
4. Anhedonie	5,533	2,560	3,150	3,117	0,0063	< 0,01
5. Snížené sebehodnocení	3,933	2,492	2,000	1,747	0,0069	< 0,01
Celkový skór	18,133	8,839	10,150	8,635	0,0020	< 0,01

CDI	Dívky vs NŠ		Dívky vs NN		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
	(n=10)		(n=35)			
	M	s	M	s		
1. Špatná nálada	3,700	2,751	2,286	2,052	0,1404	> 0,05
2. Interpersonální potíže	1,900	1,524	0,800	1,023	0,0203	< 0,05
3. Nevýkonnost	2,900	2,025	2,543	1,578	0,7227	> 0,05
4. Anhedonie	5,600	3,502	3,200	2,041	0,0368	< 0,05
5. Snížené sebehodnocení	4,300	2,359	2,400	1,499	0,0107	< 0,05
Celkový skór	18,400	10,532	11,229	6,468	0,0420	< 0,05

CDI	Dívky vs HŠ		Dívky vs NŠ		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
	(n=15)		(n=10)			
	M	s	M	s		
1. Špatná nálada	3,800	2,274	3,700	2,751	0,8461	> 0,05
2. Interpersonální potíže	1,600	1,183	1,900	1,524	0,8029	> 0,05
3. Nevýkonnost	3,267	1,438	2,900	2,025	0,5235	> 0,05
4. Anhedonie	5,533	2,560	5,600	3,502	0,5791	> 0,05
5. Snížené sebehodnocení	3,933	2,492	4,300	2,359	0,6176	> 0,05
Celkový skór	18,133	8,839	18,400	10,532	1,0000	> 0,05

CDI	Věk 12-13 vs HŠ		Věk 12-13 vs HN		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
	(n=16)		(n=18)			
	M	s	M	s		
1. Špatná nálada	2,938	1,806	1,500	1,383	0,0261	< 0,05
2. Interpersonální potíže	1,188	1,047	0,889	1,023	0,3884	> 0,05
3. Nevýkonnost	2,875	1,857	1,611	1,420	0,0454	< 0,05
4. Anhedonie	4,063	2,323	2,000	1,715	0,0102	< 0,05
5. Snížené sebehodnocení	3,563	1,999	1,667	1,237	0,0052	< 0,01
Celkový skór	14,625	7,256	7,667	5,156	0,0079	< 0,01

CDI	Věk 12-13 vs NŠ		Věk 12-13 vs NN		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
	(n=8)		(n=26)			
	M	s	M	s		
1. Špatná nálada	3,750	2,915	2,262	1,901	0,1729	> 0,05
2. Interpersonální potíže	1,625	1,768	1,095	1,284	0,6261	> 0,05
3. Nevýkonnost	2,750	1,832	2,333	1,663	0,7105	> 0,05
4. Anhedonie	5,750	3,454	2,884	2,250	0,0207	< 0,05
5. Snížené sebehodnocení	3,750	2,605	2,230	1,365	0,1040	> 0,05
Celkový skór	17,625	10,364	10,65385	7,166	0,0590	> 0,05

CDI	Věk 12-13 vs HŠ		Věk 12-13 vs NŠ		Mann-Whitney p-hodnota	Statistická významnost α
	(n=16)		(n=8)			
	M	s	M	s		
1. Špatná nálada	2,938	1,806	3,750	2,915	0,5815	> 0,05
2. Interpersonální potíže	1,188	1,047	1,625	1,768	0,7363	> 0,05
3. Nevýkonnost	2,875	1,857	2,750	1,832	0,8065	> 0,05
4. Anhedonie	4,063	2,323	5,750	3,454	0,3123	> 0,05
5. Snížené sebehodnocení	3,563	1,999	3,750	2,605	0,8783	> 0,05
Celkový skór	14,625	7,256	17,625	10,364	0,6242	> 0,05

M..... průměr
s..... směrodatná odchylka

CDI	Věk 14-15 vs HŠ		Věk 14-15 vs HN			
	(n=18)		(n=13)		Mann-Whitney	Statistická významnost
	M	s	M	s	p-hodnota	α
1. Špatná nálada	3,000	2,521	2,923	2,139	0,9203	> 0,05
2. Interpersonální potíže	1,278	1,227	1,077	1,441	0,5089	> 0,05
3. Nevýkonnost	2,611	1,720	2,385	2,434	0,5889	> 0,05
4. Anhedonie	4,444	3,034	4,231	3,745	0,5752	> 0,05
5. Snížené sebehodnocení	2,778	2,390	2,538	1,984	0,9681	> 0,05
Celkový skór	14,111	9,474	13,154	10,359	0,5482	> 0,05

CDI	Věk 14-15 vs NŠ		Věk 14-15 vs NN			
	(n=14)		(n=31)		Mann-Whitney	Statistická významnost
	M	s	M	s	p-hodnota	α
1. Špatná nálada	2,214	2,190	2,226	1,707	0,8734	> 0,05
2. Interpersonální potíže	1,214	1,528	0,968	1,303	0,4847	> 0,05
3. Nevýkonnost	2,000	2,000	2,484	1,671	0,2594	> 0,05
4. Anhedonie	4,000	3,486	3,161	2,035	0,8063	> 0,05
5. Snížené sebehodnocení	2,214	2,326	1,903	1,423	0,9122	> 0,05
Celkový skór	11,643	9,927	10,742	5,495	0,7039	> 0,05

CDI	Věk 14-15 vs HŠ		Věk 14-15 vs NŠ			
	(n=18)		(n=14)		Mann-Whitney	Statistická významnost
	M	s	M	s	p-hodnota	α
1. Špatná nálada	3,000	2,521	2,214	2,190	0,4250	> 0,05
2. Interpersonální potíže	1,278	1,227	1,214	1,528	0,6622	> 0,05
3. Nevýkonnost	2,611	1,720	2,000	2,000	0,2545	> 0,05
4. Anhedonie	4,444	3,034	4,000	3,486	0,5433	> 0,05
5. Snížené sebehodnocení	2,778	2,390	2,214	2,326	0,4141	> 0,05
Celkový skór	14,111	9,474	11,643	9,927	0,3327	> 0,05

Příloha č.25: Korelace skóre odpovědí v CDI a v subškále Pesimismus (PAQ)

Korelace		Subškála Pesimismus (PAQ)						Celkový skóre Pesimismus
Položky		7	14	21	28	35	42	
CDI	1	0,3744744	0,279483	0,369405	0,474486	0,268827	0,242647	0,36447788
	6	0,2672887	0,137140	0,366771	0,267071	0,265238	0,217712	0,34711004
	8	0,2207221	0,232253	0,19722	0,262473	0,263334	0,3327	0,35130873
	10	0,3405771	0,143273	0,222473	0,307353	0,230321	0,261397	0,350165473
	11	0,2372572	0,056393	0,265375	0,166125	0,23661	0,301836	0,29075237
	13	0,2653619	0,030345	0,204375	0,302587	0,193006	0,231193	0,257771167
	Špatná nálada	0,4747172	0,279521	0,371300	0,481390	0,273006	0,25600	0,54562399
	5	0,22757319	0,071766	0,177562	0,207671	0,197621	0,195714	0,27679747
	12	0,2914602	0,070517	0,326760	0,307735	0,24031	0,267020	0,30549504
	20	0,15354127	-0,00940	0,160734	0,05263	0,039062	0,163741	0,130779525
	29	0,2716817	0,126362	0,272573	0,363475	0,194366	0,283237	0,330601903
	Nejpersonálnější práce	0,3667112	0,030305	0,340771	0,370703	0,33290	0,2667	0,375009203
	3	0,37848173	0,114486	0,371794	0,43794	0,26136	0,268676	0,35175824
	16	0,2974076	0,076716	0,279745	0,46754	0,104504	0,107674	0,243074775
	23	0,23130723	0,052342	0,160315	0,30032	0,07677	0,217137	0,200906475
	24	0,1307392	0,030301	0,306365	0,170765	0,23072	0,227506	0,20040522
	Špatný humor	0,57873076	0,047771	0,366333	0,276749	0,371193	0,243141	0,37254762
	4	0,12178473	0,114684	0,36474	0,33867	0,16874	0,311676	0,170347217
	18	0,27784775	0,074141	0,279745	0,46754	0,26136	0,268676	0,35175824
	17	0,29776616	0,076716	0,279745	0,46754	0,26136	0,268676	0,35175824
	10	0,1450721	0,133366	0,161295	0,307005	0,17962	0,261170	0,24140672
	19	0,23270752	0,137316	0,223572	0,28275	0,215406	0,200290	0,342223174
	20	0,04750777	0,276240	0,321325	0,460667	0,273030	0,4236	0,31679163
	21	0,1315439	0,138219	0,186344	0,362664	0,230474	0,303443	0,30013283
	22	0,31546354	0,231566	0,253303	0,365117	0,341543	0,421047	0,443805752
	Anižádné	0,3917710	0,332305	0,403771	0,507405	0,403694	0,417677	0,534761563
	3	0,37722176	0,076716	0,279745	0,46754	0,26136	0,268676	0,35175824
	7	0,1414000	0,226707	0,165535	0,320213	0,130390	0,37036	0,340377003
	9	0,17036150	0,150766	0,305935	0,360107	0,200314	0,471230	0,172543007
	14	0,37434624	0,136588	0,325213	0,32503	0,233636	0,334745	0,36990155
	25	0,23636721	0,133744	0,151325	0,179383	0,203683	0,233005	0,235516227
	Snížení sebedůvěry	0,5523000	0,279400	0,49402	0,521475	0,557501	0,55742	0,606342737
	Celkový skóre CDI	0,5277441	0,243216	0,474707	0,546777	0,373306	0,362151	0,514162968

**Příloha č.26: Výsledky M-W testu porovnání skóre výběrových souborů
v subškálách DSA**

M..... průměr
s..... směrodatná odchylka

DSA	vs HŠ (n=34)		vs HN (n=31)		Mann-Whitney	Statistická významnost
	M	s	M	s	p-hodnota	α
1. Analýza vztahu	12,824	3,563	13,774	4,828	0,321	> 0,05
2. Analýza pohledu	16,265	5,523	17,290	4,734	0,533	> 0,05
3. Emoc.prožívání	18,118	4,989	20,774	3,566	0,051	> 0,05
4. Rodinné prostředí	10,500	2,799	8,968	3,240	0,050	> 0,05
Celkový skór	57,706	10,466	60,806	12,520	0,325	> 0,05
DSA	vs NS (n=22)		vs NN (n=57)		Mann-Whitney	Statistická významnost
	M	s	M	s	p-hodnota	α
1. Analýza vztahu	12,591	4,393	13,070	3,283	0,714	> 0,05
2. Analýza pohledu	13,136	6,650	15,649	4,726	0,141	> 0,05
3. Emoc.prožívání	17,136	4,912	20,877	3,761	0,002	< 0,01
4. Rodinné prostředí	8,227	3,176	9,228	2,803	0,199	> 0,05
Celkový skór	51,091	14,761	58,825	10,437	0,025	< 0,05
DSA	vs HŠ (n=34)		vs NS (n=22)		Mann-Whitney	Statistická významnost
	M	s	M	s	p-hodnota	α
1. Analýza vztahu	12,824	3,563	12,591	4,393	0,827	> 0,05
2. Analýza pohledu	16,265	5,523	13,136	6,650	0,093	> 0,05
3. Emoc.prožívání	18,118	4,989	17,136	4,912	0,361	> 0,05
4. Rodinné prostředí	10,500	2,799	8,227	3,176	0,007	< 0,01
Celkový skór	57,706	10,466	51,091	14,761	0,115	> 0,05
DSA	Chlapci vs HŠ (n=19)		Chlapci vs HN (n=11)		Mann-Whitney	Statistická významnost
	M	s	M	s	p-hodnota	α
1. Analýza vztahu	12,526	3,289	14,363	5,201	0,116	> 0,05
2. Analýza pohledu	15,894	5,227	17,909	5,700	0,272	> 0,05
3. Emoc.prožívání	19,157	5,209	21,000	3,714	0,344	> 0,05
4. Rodinné prostředí	11,105	2,258	9,818	3,156	0,282	> 0,05
Celkový skór	58,684	9,457	63,090	13,974	0,149	> 0,05
DSA	Chlapci vs NS (n=12)		Chlapci vs NN (n=22)		Mann-Whitney	Statistická významnost
	M	s	M	s	p-hodnota	α
1. Analýza vztahu	13,500	4,889	13,863	4,062	0,957	> 0,05
2. Analýza pohledu	14,416	6,788	16,090	5,263	0,639	> 0,05
3. Emoc.prožívání	17,583	5,712	20,363	3,799	0,160	> 0,05
4. Rodinné prostředí	8,917	2,539	8,136	2,356	0,349	> 0,05
Celkový skór	54,416	15,388	58,454	11,487	0,614	> 0,05
DSA	Chlapci vs HŠ (n=19)		Chlapci vs NS (n=12)		Mann-Whitney	Statistická významnost
	M	s	M	s	p-hodnota	α
1. Analýza vztahu	12,526	3,289	13,500	4,889	0,503	> 0,05
2. Analýza pohledu	15,894	5,227	14,416	6,788	0,656	> 0,05
3. Emoc.prožívání	19,157	5,209	17,583	5,712	0,372	> 0,05
4. Rodinné prostředí	11,105	2,258	8,917	2,539	0,021	< 0,05
Celkový skór	58,684	9,457	54,416	15,388	0,761	> 0,05

M... průmě
 σ ... směrodatná odchylka

DSA	Dívky vs HS		Dívky vs HN		Mann-Whitney	Statistická významnost
	(n=15)		(n=20)			
	M	s	M	s	p-hodnota	α
1. Analýza vztahu	11,200	3,367	13,450	4,778	0,063	> 0,05
2. Analýza pohledu	17,233	6,705	16,967	7,276	0,923	> 0,05
3. Emoc.přežívání	11,200	4,532	10,050	3,257	0,015	< 0,05
4. Rodinné prostředí	3,733	3,282	8,950	3,228	0,003	< 0,05
Celkový skóre	67,400	11,707	59,667	11,074	0,017	< 0,05

DSA	Dívky vs HS		Dívky vs NN		Mann-Whitney	Statistická významnost
	(n=10)		(n=35)			
	M	s	M	s	p-hodnota	α
1. Analýza vztahu	11,200	3,367	12,657	2,676	0,345	> 0,05
2. Analýza pohledu	17,200	6,484	16,343	4,273	0,065	> 0,05
3. Emoc.přežívání	11,200	3,367	11,300	3,255	0,004	< 0,01
4. Rodinné prostředí	7,400	3,777	9,814	2,073	0,039	< 0,05
Celkový skóre	47,100	13,667	54,167	9,877	0,004	< 0,01

DSA	Dívky vs HS		Dívky vs NS		Mann-Whitney	Statistická významnost
	(n=15)		(n=10)			
	M	s	M	s	p-hodnota	α
1. Analýza vztahu	12,200	3,367	11,500	3,850	0,313	> 0,05
2. Analýza pohledu	17,233	6,705	11,600	6,477	0,075	> 0,05
3. Emoc.přežívání	11,200	4,532	16,800	3,977	0,024	< 0,05
4. Rodinné prostředí	3,733	3,282	7,400	3,777	0,103	> 0,05
Celkový skóre	67,400	11,707	47,300	10,670	0,075	> 0,05

DSA	Věk 12-13 vs HS		Věk 12-13 vs HN		Mann-Whitney	Statistická významnost
	(n 16)		(n 18)			
	M	s	M	s	p hodnota	α
1. Analýza vztahu	12,200	3,367	11,277	3,230	0,227	> 0,05
2. Analýza pohledu	17,277	6,737	16,111	4,374	0,662	> 0,05
3. Emoc.přežívání	12,200	5,515	11,166	2,955	0,049	< 0,05
4. Rodinné prostředí	11,200	2,205	9,444	3,620	0,227	> 0,05
Celkový skóre	67,200	11,767	70,000	10,170	0,214	> 0,05

DSA	Věk 12-13 vs NS		Věk 12-13 vs NN		Mann-Whitney	Statistická významnost
	(n 8)		(n 26)			
	M	s	M	s	p hodnota	α
1. Analýza vztahu	11,200	4,795	10,923	2,737	0,543	> 0,05
2. Analýza pohledu	11,250	7,562	16,000	4,273	0,123	> 0,05
3. Emoc.přežívání	11,250	6,735	10,538	3,521	0,113	> 0,05
4. Rodinné prostředí	3,200	3,422	9,961	2,351	0,002	< 0,05
Celkový skóre	47,125	13,701	59,692	9,078	0,031	< 0,05

DSA	Věk 12-13 vs HS		Věk 12-13 vs NS		Mann-Whitney	Statistická významnost
	(n-16)		(n-8)			
	M	s	M	s	p hodnota	α
1. Analýza vztahu	12,200	3,367	11,375	2,259	0,773	> 0,05
2. Analýza pohledu	16,250	6,735	11,625	2,852	0,062	> 0,05
3. Emoc.přežívání	12,200	5,515	16,750	6,125	0,643	> 0,05
4. Rodinné prostředí	11,200	2,205	10,000	3,733	0,035	< 0,05
Celkový skóre	67,287	11,385	48,125	16,027	0,163	> 0,05

DSA	Věk 14-15 vs HS		Věk 14-15 vs HN		Mann-Whitney	Statistická významnost
	(n=18)		(n=13)			
	M	s	M	s	p-hodnota	α
1. Analýza vztahu	12,111	3,327	13,077	6,356	0,965	> 0,05
2. Analýza pohledu	15,722	5,332	16,154	5,121	0,063	> 0,05
3. Emoc.přežívání	12,200	4,377	20,230	7,242	0,002	< 0,05
4. Rodinné prostředí	11,200	2,727	10,307	2,779	0,063	> 0,05
Celkový skóre	67,222	9,527	59,769	15,025	0,063	> 0,05
DSA	Věk 14-15 vs NS		Věk 14-15 vs NN		Mann-Whitney	Statistická významnost
	(n=14)		(n=31)			
	M	s	M	s	p-hodnota	α
1. Analýza vztahu	12,214	4,400	12,967	3,730	0,902	> 0,05
2. Analýza pohledu	14,700	6,735	15,364	5,154	0,677	> 0,05
3. Emoc.přežívání	12,257	4,307	11,161	3,923	0,009	< 0,01
4. Rodinné prostředí	3,287	3,552	10,612	3,027	0,902	> 0,05
Celkový skóre	67,286	14,327	58,087	11,675	0,375	> 0,05
DSA	Věk 14-15 vs HS		Věk 14-15 vs NS		Mann-Whitney	Statistická významnost
	(n=18)		(n=14)			
	M	s	M	s	p-hodnota	α
1. Analýza vztahu	12,111	3,327	13,077	4,250	0,873	> 0,05
2. Analýza pohledu	15,722	5,332	14,000	6,129	0,513	> 0,05
3. Emoc.přežívání	12,200	4,377	17,367	7,227	0,217	> 0,05
4. Rodinné prostředí	11,200	2,727	8,367	3,157	0,183	> 0,05
Celkový skóre	67,222	9,527	62,786	12,326	0,423	> 0,05